

STORTINGET

Innst. 110 S

(2023–2024)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen
om Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida

Meld. St. 27 (2022–2023)

	Side
1. Sammendrag	1
1.1 Meldinga i korte trekk.....	1
1.2 Økonomiske og administrative konsekvensar	5
2. Komiteens behandling	5
3. Komiteens merknader	5
3.1 Et godt liv i distriktskommunen.....	6
3.1.1 Overordnet om et godt liv i distriktskommunen.....	6
3.1.2 Planlegging for samfunnsutvikling	8
3.1.3 Bygdevekstavtaler.....	11
3.1.4 Kultur og frivillighet	11
3.1.5 Tilflyttere, innvandrere og flyktninger.....	11
3.1.6 Bostedsutvikling.....	12
3.1.7 Naturfarar.....	14
3.2 Trygge samfunn og tjenester nær folk	14
3.2.1 Overordnet om trygge samfunn og tjenester nær folk	14
3.2.2 Inntektssystemet for kommunene.....	15
3.2.3 Samarbeid om tjenester	16
3.2.4 Tillitsreform	16
3.2.5 Digitalisering.....	17
3.2.6 Samhandling i helsesektoren	18
3.2.7 Trygghet og beredskap	19
3.2.8 Beredskap i Nord-Norge	21
3.3 Transport og infrastruktur binder landet sammen.....	21
3.3.1 Overordnet om transport og infrastruktur binder landet sammen	21
3.3.2 Fylkesveier	23
3.3.3 Ferjer, båter, havner og farleder.....	24
3.3.4 Flytilbud i distriktene.....	24
3.3.5 Bredbånd og mobilnett	25
3.3.6 Datasentre.....	25
3.4 En aktiv næringspolitikk for hele landet	26
3.4.1 Overordnet om en aktiv næringspolitikk for hele landet	26
3.4.2 Forvaltning av naturressurser	28
3.4.3 Det grønne skiftet	29
3.4.4 Kraft	30
3.4.5 Næringsretta virkemidler.....	32
3.4.6 Differensiert arbeidsgiveravgift	33
3.4.7 Norsk matproduksjon	33
3.4.8 Samisk reindrift	35
3.4.9 Reiseliv	36
3.5 Utdanning og arbeidskraft for framtida.....	36
3.5.1 Fleksibel utdanning og desentraliserte tilbud.....	36
3.5.2 Yrkesfaglig utdanning og -kompetanse.....	38
3.5.3 Studiesentre.....	39
3.5.4 Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms.....	39
3.5.5 Inkluderende arbeidsliv.....	40
3.6 Politikk har geografiske konsekvenser.....	40
3.6.1 Statlig lokaliseringspolitikk.....	41
3.6.2 Stedsuavhengige og desentraliserte arbeidsplasser	41
4. Forslag fra mindretall	42
5. Komiteens tilråding	44

STORTINGET

Innst. 110 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 27 (2022–2023)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida

Til Stortinget

1. Sammendrag

I det innleiande kapitlet i meldinga gjer ein greie for bakgrunnen for meldinga, med måla for distriktpolitikken, og det blir peikt på at ungdomen er avgjerande for utvikling i distrikta. Vidare blir folketalsutviklinga i distrikta omtalt – og det blir peikt på at utfordringane i framtida krev nye løysingar. Det blir òg vist til behovet for ein forsterka innsats i Nord-Noreg.

Til slutt i det innleiande kapitlet – og nedanfor – går meldinga i korte trekk fram. I Vedlegg 1 til meldinga finst ei oppsummering av tiltaka i distriktsmeldinga.

1.1 Meldinga i korte trekk

Det blir i meldinga peikt på at distriktpolitikken må forsterkast og fornyast. Regjeringa vil føre ein politikk for sterkare fellesskap, vekst og utvikling i heile landet der by og land går hand i hand. Regjeringa vil setje i gang nye tiltak for å skape optimisme og framtidstru i heile Noreg.

Regjeringa har fått innspel frå heile landet til utviklinga av distriktpolitikken framover. Kommunal- og distriktsdepartementet har mellom anna gjennomført 14 innspelsmøte på desse stadene: Kirkenes, Karasjok, Alta, Dyrøy, Sandnessjøen, Steinkjer, Valldal, Sogndal, Kvitsøy, Iveland, Flesberg, Bjørkelangen, Vestre Slidre og

Folldal. I tillegg har det vore fire digitale innspelsmøte med desse temaa: bustadpolitikk, innovasjon og digitalisering i distriktskommunar, næringspolitikk og kompetanse og rekruttering. Departementet har òg fått mange skriftlege innspel, og distriktsmeldinga har vore tema i samband med fleire reiser, arrangement og møte som politisk leiing i Kommunal- og distriktsdepartementet har delteke på det siste halvtanna året.

Det blir i meldinga vist til at innspela har gjeve verdifull innsikt og læring. Mange tema går igjen, særleg knytte til ein meir offensiv og distriktsretta bustadpolitikk, ein meir differensiert arealpolitikk, tilgjengeleg breiband for alle, meir desentralisert utdanning, tiltak for å få fleire i arbeid, rask busetting av flyktningar, nærleik til offentlege tenester og statlege arbeidsplassar, trygge og betre vegar, tilgang på meir og billigare kraft, og ein næringspolitikk som er tilpassa det distrikta treng. Det er stor semje om at tilrådingane frå Hurdalsplattforma og distriktsdemografiutvalet treffer utfordringsbiletet for distrikta godt.

KAPITTEL 2: VI VIL GJE KOMMUNANE HANDLINGSROM, SLIK AT DEI KAN PLANLEGGJE FOR EIT GODT SAMFUNN OG SAMARBEIDE OM GODE LØYSINGAR

Det blir i meldinga peikt på at meir komplekse samfunnsutfordringar krev nye løysingar. Samarbeid mellom kommune og innbyggjar, mellom kommune og næringsliv, mellom kommuneorganisasjonar og mellom kommunar og andre aktørar er viktig for å møte desse utfordringane. Regjeringa vil gjennom utprøving og avtalar opne for at kommunar i større grad kan jobbe heilskapleg på tvers av oppgåveområda. God rådgjeving og rettleiing frå fylkeskommune og statsforvaltar kan

medverke til å styrkje kapasiteten og kompetansen i kommunane til å jobbe med samfunnsutvikling.

Regjeringa arbeider med nye retningslinjer for arealpolitikken, som skal ha ei tydelegare differensiering mellom ulike område. Arealpolitikken må tilpassast dei lokale tilhøva og leggje til rette for ny vekst og sterkare utvikling i område med svak eller negativ utvikling i folketallet.

Regjeringa vil prøve ut nye verkemiddel i distriktpolitikken og har invitert distriktskommunar til å søkje om å utvikle bygdevekstavtalar med staten for å styrkje utviklinga i kommunane. Avtalane vil ha som føremål å styrkje samordninga av offentlege tiltak på tvers av sektorar og forvaltingsnivå, slik at den samla innsatsen treffer betre i dei utvalde områda.

Det blir i meldinga peikt på at ein velfungerande bustadmarknad er ein føresetnad for nærings- og samfunnsutvikling i alle kommunar. Regjeringa vil styrkje det distriktsretta arbeidet til Husbanken. Regjeringa la i tilleggsproposisjonen for 2022 inn at inntil 1 mrd. kroner kan prioriterast til lån til utleigebustader og til bustadkvalitet i distriktskommunar på sentralitetsnivå 5 og 6. Samstundes vart utlånsramma i Husbanken auka til 21 mrd. kroner. Frå 2023 har regjeringa innført ei ordning med tilskot til bustadtiltak i distriktskommunar. Gjennom arbeidet med nye nasjonale planretningslinjer vil regjeringa opne for at ein i større grad kan leggje til rette for nye bustader i spreiddbygde område. Regjeringa vil våren 2024 leggje fram ei stortingsmelding om ein heilskapleg bustadpolitikk, som mellom anna vil vurdere om ein større del av låna frå Husbanken skal gå til bustadetablering i distriktskommunar, særleg på sentralitetsnivå 6.

Regjeringa vil vurdere særskilde tiltak for å styrkje planleggings- og utviklingskapasiteten og planleggingskompetansen i område der det vert identifisert utfordringar. Regjeringa vil leggje til rette for at ordinær utdanning og meir praksisnær og fleksibel etter- og vidareutdanning kan møte utfordringane, og eventuelt prøve ut nye løysingar.

KAPITTEL 3: VI VIL LEGGJE TIL RETTE FOR TRYGGE LOKALSAMFUNN OG GODE TENESTER NÆR FOLK

Det blir i meldinga vist til at om folk skal bu i og flytte til distrikta, må det vere viktige tenester som barnehage, skule og helsetilbod i nærområdet. Utvikling av gode tenester krev løysingar som er tilpassa lokale tilhøve. Mange kommunar er også avhengige av samarbeid med andre kommunar for å løyse dei lovpålagde oppgåvene sine og tilby tenester til innbyggjarane. For å auke kapasiteten og kompetansen i oppgåveløysinga, også i eit tverrsektorielt perspektiv, vil regjeringa vurdere forsterka tiltak for å stimulere til auka samarbeid mellom kommunar.

Mange av dei viktigaste velferdsoppgåvene er det kommunane som har ansvar for, og det kommunale sjølvstyret gjev rom for lokale tilpassingar. Inntektssystemet er viktig for å medverke til at kommunane og fylkeskommunane kan gje eit likeverdig tenestetilbod til innbyggjarane.

Regjeringa arbeider også for å etablere ei frikommuneordning innanfor gjeldande forsøksheimlar, der kommunar og fylkeskommunar kan søkje om fritak frå lover og reglar på utvalde område.

Digitale tenester, tillitsreform og samarbeid kan medverke til å sikre gode tenester i område der folketettleiken er låg. Regjeringa vil styrkje helse- og omsorgssektoren, etablere nærtenesesenter, fremje samarbeidet mellom naudetatane og styrkje det lokale nærveret til politiet.

God samhandling mellom kommunar og sjukehus er naudsynt for å sikre eit heilskapleg og samanhengande tilbod og tenester der folk bur. Regjeringa vil vurdere korleis finansieringsordningane betre kan støtte opp om god samhandling mellom dei ulike delane av helsevesenet. Ei utvikling og styrking av fastlegetenesta er viktig for å sikre ei sterk offentlig helseteneste. Derfor føreslo regjeringa å styrkje allmennlegetenesta med 920 mill. kroner i 2023 (heilårseffekt). Psykisk helse er også eit viktig satsingsområde, og regjeringa skal leggje fram ein opptrappingsplan for psykisk helse i 2023 med særleg merksemd mot born og unge. Regjeringa vil leggje fram ei stortingsmelding om akuttmedisinske tenester som omfattar legevakt, responstid for ambulanseteneste og ein fagleg standard for innhaldet i ambulansetenesta. Regjeringa har lagd fram ei stortingsmelding om «Felleskap og meistring – Bu trygt heime». Målet er at eldre skal få bu i eigen bustad lengst mogleg dersom dei kan og vil.

Regjeringa vil gje folk i heile landet tryggleik, mellom anna gjennom betre samarbeid mellom dei ulike naudetatane og andre beredskapsorganisasjonar. Politiet skal verte meir tilgjengeleg for folk. Polititeneestene skal styrkjast, mellom anna gjennom lokalt tilpassa tiltak som skal utformast i samarbeid mellom kommune og politidistrikt. For å sikre at politiet er til stades lokalt, opprettar politiet i 2023 ni nye tenestestader. Nye tenestestader medverkar mellom anna til at politiet kan drive meir førebyggjande arbeid og er meir synleg for innbyggjarane i mange distriktskommunar. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med ein lokalpolitiplan som vil bli lagd fram i løpet av 2023.

Regjeringa vil invitere kommunar til pilotsamarbeid om ein nærtenesemodell med samlokalisering av statlege og kommunale tenester, slik at innbyggjarane får ein stad der dei kan møte representantar for offentlege etatar. Regjeringa meiner det er spesielt viktig å styrkje det militære nærveret i Nord-Noreg, og har alleire sett i verk tiltak som styrkjer nærveret til Forsvaret

gjennom auka aktivitet og forbetra evne til kontinuerlege operasjonar i nord.

KAPITTEL 4: VI VIL LEGGJE TIL RETTE FOR TRYGG OG PÅLITELEG TRANSPORT OG EIN GOD DIGITAL GRUNNMUR

Det blir i meldinga vist til at infrastruktur som veg, jernbane, hamner, ferjer, flyplassar, breiband og mobilnett bind Noreg saman og er avgjerande for busetjing og arbeidsplassar i heile landet. Betra framkome og tryggleik skal medverke til at menneske og varer kjem raskt og trygt fram. Regjeringa vil bruke ressursane til å ta betre vare på og utnytte infrastrukturen og transporttilbodet vi har, framfor nye, store utbyggingsprosjekt. Fylkeskommunane får i 2023 fordelt meir enn 3 mrd. kroner av rammetilskotet til fylkesveg. Det er også løyvd øyremerkte tilskot retta mot fylkesveg på til saman 847 mill. kroner. Regjeringa vil utarbeide ein heilskapleg og forpliktande plan for å redusere vedlikeholds- etterslepet på fylkesvegane og ta initiativ til at det saman med fylkeskommunane vert utarbeidd ein nasjonal gjennomføringsplan for ras- og skredsikring av alle riksvegar og fylkesvegar med høg eller middels skredfaktor.

Regjeringa har sørgd for gratis ferjer til små øysamfunn, generelt lågare ferjeprisar og halvert makspris på billetter på dei regionale FOT-rutene langs kysten av Vestlandet og i Nord-Noreg frå 2024. Regjeringa har auka tempoet i utbygginga av ladeinfrastruktur for elbilar, slik at hurtigladarar no er tilgjengelege over heile landet, også i område med lågt folketal. Regjeringa vil ha trygg pasient- og skuletransport og godt drosjetilbod i distrikta, og ho vil stanse frisleppet i drosjenæringa.

Regjeringa vil sikre alle husstandar og verksemder i heile Noreg tilgang til høgastigheitsbreiband innan utgangen av 2025. Regjeringa ynskjer ei kraftig utbygging av breibands- og mobildekninga i heile landet, og har fordelt 362 mill. kroner til breiband. Alle fylke fekk auka løyving, men fylke med mange distriktskommunar og få menneske på store areal vart prioriterte i sterkare grad enn før. Det skjer ei rask utbygging av femte generasjons mobilnett (5G). Dekninga har auka frå 23 pst. til 81 pst. av folkesetnaden. Regjeringa gjev tilskot til auka digital tryggleik og beredskap i distrikta, og ho har fylgt opp tiltak for nær 70 mill. kroner i Finnmark og sett i verk tiltak for 50 mill. kroner i Troms. I 2023 vil regjeringa bruke 25 mill. kroner på å styrkje den digitale infrastrukturen i Nordland.

Regjeringa vil arbeide vidare med konseptvalutgreiinga (KVU) som ser på den framtidige utviklinga av transportsystemet i Nord-Noreg. Det vert lagt opp til at utgreiinga skal vere ferdig sommaren 2023. Regjeringa har også bede Jernbanedirektoratet om å gjennomføre ei KVU om Nord-Noregbana. Direktoratet skal sjå på ulike løysingar på strekninga Fauske–Narvik–Tromsø,

med mogleg sidebane til Harstad. Utgreiinga skal sjåast i samanheng med Nordlandsbana og Ofotbana.

KAPITTEL 5: VI VIL STØTTE OPP OM NÆRINGSUTVIKLING OG DET GRØNE SKIFTET I DISTRIKTA

Det blir i meldinga vist til at regjeringa vil føre ein aktiv næringspolitikk som stimulerer til eit grønt skifte og legg til rette for at små og mellomstore verksemder tek del i utviklinga. I Hurdalsplattforma er regjeringa tydeleg på at lokalsamfunn og fellesskapet bør få ein rettferdig del av verdiane som vert skapt ved å utnytte naturressursane som tilhøyrer fellesskapet. Regjeringa varsla i statsbudsjettet for 2023 ei innføring av grunnrenteskatt på havbruk og på vindkraft på land. Ein sentral del av forslaget er at lokalsamfunn som stiller naturressursar til disposisjon, skal sikrast ein del av grunnrenta. Regjeringa vil leggje til rette for fornybar kraft og nettkapasitet gjennom etablering av ny kraftproduksjon, energieffektivisering og utvikling av nettet. Det er viktig med gode demokratiske prosessar i handsaminga av desse sakene. Regjeringa jobbar med å innlemme planlegging og bygging av vindkraftanlegg i plan- og bygningslova. Dette vil gje kommunane større formell styring over arealbruken i vindkraftsaker.

Som oppfylging av ambisjonane i Hurdalsplattforma har regjeringa sett i gang eit arbeid med å utvikle regionvekstaltar og ynskjer i fyrste omgang å prøve dette ut i Rogaland og Nordland. Målet er å utvikle dette til eit verkøy for meir målretta og samordna offentleg innsats i ulike delar av landet og å få fram ei avtaleordning som kan rullast ut i alle fylke.

Regjeringa vil medverke til nok og trygg mat produsert på norske naturressursar. Dette omfattar arbeid for reine og rike hav, berekraftig hausting og produksjon og berekraftige førkjelder. Regjeringa vil prioritere arbeidet med å betre inntektsmoglegheitene i jordbruket. For å støtte opp om landbruket og reindrifta vil regjeringa føre ein meir restriktiv rovdyrpolitikk. Regjeringa har òg lagt fram ein ny jordvernstrategi med forsterka mål knytt til omdisponering av dyrka og dyrkbar jord. Regjeringa vil i tillegg leggje til rette for industriell vidareføring av skog ved å utvikle ressursgrunnlaget og forbetre infrastrukturen i skogbruket, fremje ei berekraftig skogforvaltning og kombinere auka skogbruksaktivitet med styrkte miljøomsyn.

Regjeringa arbeider med fleire tiltak som skal medverke til å skape ei konkurransedyktig, heilårleg reiselivsnæring som er meir berekraftig og lønsam enn tidle- gare, og som skaper aktivitet i heile landet.

Regjeringa vil vurdere om det er føremålstenleg å etablere eit statleg kontaktpunkt for store industrieta- bleringar i Nord-Noreg. Regjeringa vil òg vurdere korleis ein kan utvikle ambisjonane om forsvarsindustrikyln-

gje i nord, med private, offentlege og militære satsingar som ein del av dette. Regjeringa vil vurdere korleis ein kan leggje betre til rette for innkjøp frå lokale leverandørar. Regjeringa vil vurdere styrking av FoU-miljø som er særskilt viktige for næringsutvikling, mellom anna i Aust-Finnmark. Det skal òg gjennomførast ei felles satsing på landbruket i Nord-Noreg.

KAPITTEL 6: VI VIL STYRKJE DESENTRALISERTE OG FLEKSIBLE UTDANNINGSTILBOD OG SIKRE TILGANG PÅ RELEVANT UTDANNING OG ARBEIDSKRAFT

Det blir i meldinga vist til at arbeidskraft med rett kompetanse er ein føresetnad for utvikling og verdiskaping i alle lokalsamfunn. Eit desentralisert og fleksibelt utdanningstilbod er viktig for å halde oppe busetnaden i distrikta. Tilpassa utdanning der folk bur, tilgang på læreplassar, betre kopling mellom tilbod og etterspurnad av kompetanse, og eit inkluderande arbeidsliv, er også viktig for å utvikle velfungerande arbeidsmarknader.

Regjeringa vil leggje til rette for fleksibel utdanning i heile landet, slik at utdanning og opplæring skal vere tilgjengeleg for alle. Regjeringa meiner det er viktig med ein større heilskap i kompetanse- og utdanningspolitikken. Målet er eit utdanningssystem som er endå betre tilpassa etterspurnaden etter kompetanse, både frå arbeidslivet og frå dei som søker utdanning. Regjeringa vil gjennom dimensjoneringa av utdanningssystemet prioritere kompetanse som er naudsynt for eit høgproduktivt og konkurransedyktig næringsliv, for å kunne tilby gode velferdstenester i heile landet og for å gjennomføre det grønne skiftet. Regjeringa vil fylgje opp helsefagutdanninga og vurdere tilrådingane frå Helsepersonellkommissjonen i arbeidet med stortingsmeldinga om profesjonsutdanningane, som blir lagd fram våren 2024.

Regjeringa endrar og forenkler finansieringssystemet for universiteta og høgskulane, slik at dei betre kan gjennomføre det breie samfunnsoppdraget og dei samla prioriteringane frå regjeringa, og for effektivt å leggje til rette for høg kvalitet i sektoren.

Regjeringa vil møte lærarmangelen med ei brei satsing på å rekruttere, utdanne og halde på kvalifiserte lærarar. Regjeringa la våren 2023 fram ei stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv. For 2023 har regjeringa gjeve lovnad om tilskot til Sametinget på 6,6 mill. kroner for å styrkje kompetansen i samiske barnehagetilbod, og auka tilskotet til opplæring i samisk språk i grunnopplæringa med 17,5 mill. kroner.

Regjeringa har løyvd om lag 460 mill. kroner til arbeidet med kvalifisering og formidling til læreplass. Gjennom samfunnskontrakt for fleire læreplassar vert det utvikla eit systematisk samarbeid mellom partane i arbeidslivet, fylkeskommunane og nasjonale sty-

resmakter med mål om å rekruttere fleire læreverksemder og styrkje det lokale arbeidet for læreplassar.

Regjeringa vil auke satsinga på å få fleire i arbeid. For å motverke at ungdom og unge vaksne fell utanfor skule og arbeidsliv, vil regjeringa leggje til rette for betre samordning av helsetenester, arbeidsretta tenester og utdanningssystemet. Regjeringa vil også sørge for eit meir fleksibelt utdanningssystem for vaksne som treng vidaregåande opplæring, noko som vil gjere det mogleg for fleire Nav-brukarar å kvalifisere seg.

Regjeringa vil vidareføre måla og den geografiske avgrensinga for tiltakszona for Finnmark og Nord-Troms og prioritere tiltak retta mot barnefamiljar og unge vaksne. Regjeringa har innført gratis barnehage i zona, og i 2023 er ordninga med gjeldslette av utdanningslån i tiltakszona styrkt. Dette skal medverke til auka rekruttering og tilflytting av unge vaksne og barnefamiljar.

Regjeringa vil vurdere korleis ein betre kan dimensjonere og leggje til rette for utdannings- og kompetansetilbod innanfor yrkesgrupper der etterspurnaden etter kompetent arbeidskraft er særleg kritisk, mellom anna i Aust-Finnmark. Regjeringa vil vurdere tiltak for å auke talet på praksisplassar for helse- og sosialfagstudantar i distriktskommunar og tiltak for å auke rekrutteringa til lærarutdanningane, særleg i nord. Regjeringa vil vurdere om det er behov for særskilde tiltak for at fleire elevar skal fullføre vidaregåande skule, og om det er tilstrekkeleg fleksibilitet i regelverket for vidaregåande opplæring til å sikre ulike regionale behov, til dømes i område der det er få ungdomar og store avstandar.

KAPITTEL 7: VI VIL HA EIN NÆRVERANDE STAT

Det blir i meldinga vist til at ein forsterka statleg lokaliseringsspolitikk er ein del av innsatsen til regjeringa for ei meir balansert utvikling i landet. Regjeringa meiner at statlege arbeidsplassar bør vere spreidde geografisk og kome heile landet til gode. Regjeringa vil derfor styrkje innsatsen for lokalisering av statlege arbeidsplassar utanfor dei største byane og lokalisere meir av staten til distriktskommunar der arbeidsplassane kan styrkje lokale fagmiljø. Regjeringa ynskjer derfor at nye og omlokaliserte statlege verksemder i hovudsak blir lokaliserte utanfor Oslo, sentrale kommunar i Oslo-området eller andre av dei største byane. Regjeringa har revidert og styrkt retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon.

Regjeringa vil leggje betre til rette for desentralisert arbeid i statlege verksemder. Det kan styrkje lokale kompetansetilbod og auke tilgangen på kompetansetilbod i distrikta. Regjeringa har som ambisjon å auke bruk av stillingar i staten som vert lyste ut med høve til desentralisert arbeid. Målet er å styrkje lokale fagmiljø for å gje distriktspolitisk vinst. Det vil seie at

statlege arbeidsplassar som i dag er lokaliserte i dei største byane eller dei mest sentrale områda av landet, i større grad kan gjerast tilgjengelege for arbeidstakarar i distriktskommunar ulike stader i landet.

1.2 Økonomiske og administrative konsekvensar

Det blir i meldinga vist til at nye tiltak i meldinga vert dekte innanfor dei til kvar tid gjeldande budsjett-rammene. Utvikling og gjennomføring av konkrete tiltak må vurderast i lys av budsjettsituasjonen. Gjennomføringa av tiltak som på sikt har konsekvensar for løyvingar, set som vilkår at det økonomiske handlingsrommet tillèt det.

Nokre av tiltaka i meldinga har økonomiske konsekvensar. Felles for desse tiltaka er at dei allereie er avklarte i budsjettprosessar eller stadfestar gjeldande politikk.

Der tiltak eventuelt inneber omprioritering av ressursar innanfor andre sektorar, er det ein føresetnad at dette er omtalt av ansvarleg fagdepartement i tilhøyrande dokument.

På mange område vil distriktsmeldinga derfor vise til meir konkret oppfølging frå andre departement, og til andre dokument som blir lagde fram for Stortinget, både parallelt med denne meldinga og seinare i perioden.

2. Komiteens behandling

Komiteen har 26. oktober 2023 avholdt muntlig høring i saken.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Rune Støstad, Siri Gåsemyr Staalesen, Terje Sørvik og lederen Lene Vågslid, fra Høyre, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad og Mari Holm Lønseth, fra Senterpartiet, Heidi Greni og Kathrine Kleveland, fra Fremskrittspartiet, Helge André Njåstad og Erlend Wiborg, fra Sosialistisk Venstreparti, Birgit Oline Kjerstad, og fra Rødt, Tobias Drevland Lund, viser til Meld. St. 27 (2022–2023) Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida, som ble lagt fram av regjeringen 20. juni 2023. Komiteen har avholdt høring i saken den 26. oktober 2023. Komiteen viser til at meldingen tar for seg politikk som skal bidra til å utvikle hele landet, med mål om at folk skal kunne leve et godt liv i hele Norge, der lokalsamfunn har rom for utvikling og verdiskaping. Komiteen merker

seg regjeringens overordna mål i meldingen for distrikts- og regional politikk: «at folk skal kunne leve eit godt liv i heile Noreg, at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping, og at folketalet skal auke i distriktskommunar». Komiteen registrerer at det i meldingen pekes på at det er en verdi at det bor folk i hele landet, særlig av sikkerhet- og beredskapshensyn, men også for utvikling og utnytting av naturgitte ressurser. Komiteen merker seg at meldingen trekker fram at Norge er det landet i Europa der færrest innbyggere bor i storbyer. Videre viser komiteen til at det står i meldingen at det de siste årene samlet sett har vært vekst i tilflytting til kommuner i sentralitetsklassene 4, 5, og 6, mye grunnet innvandring. Komiteen viser til at meldingen peker på at dersom folketallet i disse distriktskommunene skal opprettholdes, og øke videre, må det gjøres politiske grep som øker attraktiviteten ved å bosette seg i distriktskommuner. Komiteen viser videre til at det står i meldingen at det kan handle om næringsutvikling, lokalisering av statlige arbeidsplasser, desentralisert utdanningstilbud og tilrettelegging for boligbygging. I forlengelse av det viser komiteen til at all politikk påvirker distriktspolitikken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil føre en politikk for sterkere fellesskap, vekst og utvikling i hele landet der by og land går hand i hand. Det overordna målet med distriktspolitikken er å legge til rette for at folk kan leve gode liv i hele landet. Flertallet understreker at arbeid og velferd er det viktigste i distriktspolitikken. For å lykkes med å skape flere arbeidsplasser og god velferd må det ligge et distriktsperspektiv på alle politikkområder, noe som er en hovedintensjon med denne distriktsmeldinga. Flertallet viser til at spredning av folk, makt og kapital gir landet større mangfold. Det er viktig for å styrke innovasjonsevnen, beredskapen og tilliten i samfunnet. Flertallet peker på at distriktspolitikk er viktig for hele landet. Flertallet mener det må legges til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet gjennom desentraliserte løsninger.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, viser til Hurdalsplattformen, som presiserer at «distriktspolitikken må forsterkes og fornyes». Dette flertallet vil påpeke at denne distriktsmeldinga er den første med mål om å øke folketallet i distriktene, og at det krever at det blir lagt til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ folketallsutvikling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener at god balanse i utviklingen mellom sentrale og mindre sentrale områder,

vil være med på å dempe presset på områder som har store utfordringer med tilgang på bl.a. boliger og kapasitet på kollektivtrafikk. Flertallet viser til at ressursbaserte næringer er en sentral del av norsk økonomi. Ettersom naturressursene er spredt, trengs det levende lokalsamfunn i hele landet, i både bygd og by, for å sikre verdiskapingen.

3.1 Et godt liv i distriktskommunen

3.1.1 OVERORDNET OM ET GODT LIV I DISTRIKTSKOMMUNEN

Komiteen registrerer meldingens mål om å øke folketallet og at meldingen peker på at tilgang på tjenester, næringsareal og bosteder er avgjørende for å utvikle Distrikts-Norge. Komiteen vil trekke fram Distriktsdemografiutvalgets og Ungdommens distriktpanelers uttalelser om at det er de positive særpregene og forskjellene småsamfunn imellom og mellom storbyer og småsamfunn som må videreutvikles. Sentralt i dette er planlegging, og komiteen mener godt kommunalt og regionalt planarbeid er avgjørende for samfunnsutviklinga.

Medlemen i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti meiner det er bra at regjeringa har sett seg mål om å snu sentraliseringa, og at folketallet skal auke i distriktskommunar. Denne medlemen vil likevel peike på at dette er ein endå sterkare ambisjon enn det som var målet for distriktpolitikken på 70-talet då det var fødselsoverskot i distrikta, noko det ikkje er i dag. Denne medlemen meiner at ambisjonen om folketalsvekst og verkemidla som er føreslegne, ikkje står i høve til kvarandre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen har satt seg et lite realistisk mål om at folketallet samlet sett skal øke i distriktskommuner på sentralitetsnivå 4, 5 og 6. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre at alle innbyggere skal få et likeverdig tjenestetilbud. Sterke bedrifter og levende lokalsamfunn er et konkurransefortrinn for Norge. Derfor er det et konkurransefortrinn for Norge at folk bor der naturressursene er. Disse medlemmer mener det må være et grunnleggende premiss i den norske distriktpolitikken å ta vare på den norske tilliten og sikre at det er godt å bo både i byer og distrikt. Disse medlemmer viser til at distriktpolitikk er summen av mange politikkområder som virker sammen for å legge til rette for bosetting, næringsvirksomhet og trivsel over hele landet. Både den samlede næringspolitikken, kompetansepolitikken, kulturpolitikken, helsepolitikken, samferdselspolitikken og de rammer som legges for fylkes- og kommuneøkonomien, er vesentlig for bosetting og

vekst i alle deler av landet. Disse medlemmer viser til at Norge er et langstrakt land, og befolkningen bor spredt over hele landet. For mange og spesielt de som bor spredt, er bilen et viktig framkomstmiddel. Disse medlemmer er opptatt av at drivstoffprisene i Norge skal ned, og viser til at Fremskrittspartiet i fjorårets budsjett foreslo å fjerne avgiftene for drivstoff første halvår. Dette vil hjelpe de som bor i distriktene.

Komiteen flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, mener en målsetting om å øke folketallet i distriktskommuner er viktig for å sikre utvikling av menneskelige og naturgitte ressurser i hele landet. Flertallet merker seg at Fremskrittspartiet anser målet som urealistisk, og tolker det dit hen at Fremskrittspartiet vil fortsette å støtte den sentraliserende politikken som ble ført under regjeringen Solberg.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det har gått et politisk skille gjennom det politiske landskapet de siste tiårene. Disse medlemmer vil minne om at antall kommuner med folketallsnedgang ble halvert i perioden 2009–2013 under regjeringen Stoltenberg, men ble doblet i perioden 2013–2021 under regjeringen Solberg. Disse medlemmer vil påpeke at det handler om politisk vilje om målet nås eller ikke. Disse medlemmer mener at med regjeringen Støre gjennomføres det et taktskifte i distriktpolitikken. Disse medlemmer viser til at distriktpolitiske hensyn skal være et hensyn som gjennomgående skal vurderes i offentlig forvaltning. Disse medlemmer viser videre til at det under regjeringen Støre er satt i gang en rekke tiltak for å gjøre det lettere og mer attraktivt å bo i distriktskommuner, deriblant billigere og gratis ferje, nærskoletilskudd, billigere barnehage, flere tiltak i tiltakssona i Nord-Troms og Finnmark, flere polititjenestesteder og passkontor og pendlerfradrag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Distrikts-Norge står overfor flere utfordringer i årene som kommer. Flertallet viser til befolkningsframskrivingen fra SSB, og hovedtrekkene i denne viser at det er store og sentrale kommuner som får høyest befolkningsvekst, samtidig som befolkningsnedgangen i små distriktskommuner forventes å stabilisere seg, og det forventes fortsatt en nedgang i om lag 40 pst. av kommunene fram til 2050. Flertallet viser til at befolkningsnedgang og en aldrende befolkning fører til både lavere skatteinntekter og høyere utgifter, spesielt i helse- og omsorgssektoren. Flertallet påpeker at situasjonen er spesielt krevende i mange små distriktskommuner. Mange unge, særlig kvinner, tar høyere

utdanning og flytter til byene, hvor de stifter familie og blir boende. Flertallet viser videre til at antall innbyggere over 80 år vil mer enn fordobles fram mot 2050, fra 238 000 i dag til 627 000 i 2050. Flertallet viser til at forholdet mellom eldre og innbyggere i yrkesaktiv alder er mest prekært i små distriktskommuner. Flertallet viser til at dette må løses gjennom å føre en aktiv distriktspolitikk som gjør det attraktivt å flytte til og bli boende i distriktene.

Flertallet mener at distriktspolitikk er summen av mange politikkområder som virker sammen for å legge til rette for bosetting, næringsvirksomhet og trivsel over hele landet. Den samlede nærings-, kompetanse-, kultur-, helse-, kraft- og samferdselspolitikken sikrer bosetting og vekst i alle deler av landet. Flertallet mener det viktigste for å sikre vekst og gode lokalsamfunn i distriktene er et privat næringsliv som har gode muligheter for å vokse. Flertallet mener at de naturgitte forutsetninger gir grunnlag for næringsvirksomhet i hele landet, og at det derfor er viktig å legge opp til gode fagmiljø som underbygger dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg satte ned en rekke utvalg for å få mer kunnskap om hvordan skape en mer treffsikker distriktspolitikk, og vil trekke fram utredningene NOU 2020:12 Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn og NOU 2020:15 Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene.

Disse medlemmer mener at et lavere skattenivå, mindre byråkrati og mer lokal selvråderett er viktige tiltak for å sikre vekst og verdiskaping i distriktene. Disse medlemmer mener at så mange beslutninger som mulig skal tas av lokaldemokratiet. Det er folk i lokalsamfunnet som kjenner sine utfordringer og muligheter best. Disse medlemmer mener at prinsippet om lokalt selvstyre er grunnleggende. Disse medlemmer vil styrke det lokale selvstyret.

Disse medlemmer mener at regjeringen ikke fører en politikk som svarer på de utfordringene Distrikts-Norge står ovenfor. Disse medlemmer viser til at dagens regjering har gjennomført flere tiltak som hindrer vekst og verdiskaping gjennom å blant annet øke formuesskatten og skape uforutsigbare rammevilkår for bedriftene, og satser mindre på å bygge vei enn regjeringen Solberg. Disse medlemmer mener at regjeringen i tillegg mangler tiltak for å motvirke befolkningsnedgangen i distriktene, og viser til at bosettingen av flykninger i hele Norge er den største årsaken til at statistikken over befolkningsutviklingen det siste året ikke har en mer sentraliserende tendens.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og So-

sialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen jobber med å etablere en frikommuneordning etter vedtak i forbindelse med behandlingen av Prop. 110 S (2021–2022), Innst. 460 S (2021–2022), og forutsetter at denne ordningen vil gi kommunene mer lokal selvbestemmelse og økt handlingsrom.

Flertallet viser til at regjeringen Solberg satte ned Ungdommens distriktspanel, som skulle gi råd om hva de mener er viktig for fremtidens Distrikts-Norge. Flertallet viser videre til at dette panelet la fram sine forslag våren 2021. Flertallet mener at det er viktig å lytte til ungdomspanelet sine innspill til tiltak som vil bidra til at unge vil jobbe, bo og leve i distriktene, og er positive til at regjeringen følger opp innspillene fra dette panelet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg la fram tre distriktsstrategier i juni 2021; én for kyst, én for fjell og innlandet og én for småbyer og større tettsteder. Disse medlemmer viser til at Distrikts-Norge er mangfoldig, og at forutsetningene og mulighetene for jobbskaping og verdiskaping er ulike fra sør til nord, fra samfunnene ute ved havet, til skogene og de fruktbare flatbygdene. Disse medlemmer påpeker at målet med disse tre var at strategiene i sum skulle bidra til vekst og aktivitet i næringslivet, likeverdige tjenester og attraktive bo- og arbeidsmarkedsregioner i hele Distrikts-Norge.

Disse medlemmer mener det er avgjørende at distriktene får videreutvikle sine spesielle fortrinn for å tiltrekke seg flere innbyggere. For eksempel har kysten gode forutsetninger for å utvikle ulike marine og maritime næringer. Innlandsdistriktene har gode forutsetninger for å legge til rette for verdiskaping gjennom innlands- og utenlandsk turisme til landet. Hytter bidrar i mange lokalsamfunn til stor verdiskaping. Mange kommuner arbeider også aktivt for en bærekraftig hytteutbygging. De små og mellomstore byene kan fungere som motorer i sin region, for eksempel gjennom etablering av ulike statlige aktører, større fagmiljøer og med ordninger for kontorfellesskap som legger til rette for desentraliserte arbeidsplasser.

Disse medlemmer viser til Høyres forslag til alternativt statsbudsjett for 2024. Samlet sett vil barnefamiliene komme bedre ut sammenlignet med regjeringens forslag. Høyre foreslår å videreføre maksprisen på 2023-nivå, men sikrer at flere får gratis kjernetid, og barnehageopptaket blir mer fleksibelt slik at barn født i desember, også får rett til barnehageplass. I tillegg får flere ansatte tilbud om barnehagelærerutdanning. Disse medlemmer peker på at Høyre i tillegg til dette foreslår å øke barnetrygden. Disse medlemmer mener disse tiltakene samlet sett er viktigere enn lavere makspris i barnehagen for alle, og viser til at det vil være et bedre forslag for småbarnsfamilienes økonomi.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, er en stor tilhenger av at folk skal kunne leve gode liv i hele Norge uavhengig av størrelsen på lommeboka eller postnummeret man har. En forutsetning for det er sterke og velfungerende lokalsamfunn og at lokaldemokratiet står sterkt. Nærheten mellom lokalpolitikkerne, som tar viktige beslutninger, og folk som påvirkes, er sentralt for å sikre best mulige beslutninger. Det innebærer at innbyggerne får en reell mulighet til å delta i avgjørelser som gjelder hverdagen og livet deres. De siste årene har utviklingen gått feil vei, i retning av mer sentralisering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at dette har gitt seg uttrykk gjennom tvangssammenslåing av kommuner og fylkeskommuner, nedlegging av Nav- og skattekontorer, innføringen av den såkalte nærpolitireformen, sykehusreformer som har ført til så vel nedlegginger som svekket politisk styring, kutt i ombæring av post og aviser samt både nedlegging og sammenslåing av høyere utdanningsinstitusjoner. Denne samfunnsutviklingen var særlig gjeldende under regjeringen Solberg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at i tillegg til å redusere lokaldemokratiet og tilgjengeligheten til en rekke offentlige velferdstjenester for innbyggerne, bidrar sentraliseringspolitikken også til å svekke den infrastrukturen og de tjenestene som næringslivet er avhengig av for å kunne etablere seg. Sterke og velfungerende lokalsamfunn er helt avgjørende for et godt utviklet lokaldemokrati.

Skal man dempe sentraliseringspresset og helst snu det, må det skje gjennom flere kraftfulle politiske grep. I Norge har vi en lang tradisjon for folkelig mobilisering mot sentralisering og for spredt bosetting, lokal utnyttelse av naturressurser og utbygging av nødvendig infrastruktur og velferdstjenester over hele landet. Dette er avgjørende for å bygge sterke lokalsamfunn og etablere og opprettholde lokale virksomheter, gode tjenester og arbeidsplasser. Flertallet mener regjeringen Solbergs kommune- og regionreform med all tydelighet viser viktigheten av at ingen kommuner eller fylker skal slås sammen med tvang eller uten at det er godkjent gjennom folkeavstemning i hver av de berørte kommunene eller fylkene. Flertallet er også av den oppfatning at det har vært riktig å dele opp igjen kommuner og fylker der folk har ønsket det.

Flertallet er en varm forsvarer av levende distrikter i hele landet der folk kan bo, med økt verdiskaping og nye arbeidsplasser innenfor de rammene naturen setter. Derfor er Meld. St. 27 (2022–2023) en viktig stor-

tingsmelding for å gi økt oppmerksomhet til distriktspolitikken, slik at folk skal kunne leve et godt liv i distriktskommunene også fremover. Samtidig forutsetter flertallet at tiltak som foreslås i stortingsmeldingen, følges opp raskt og effektivt, da det ikke er noen tid å miste for å skape mer optimisme, framtidstro, vekst og bolyst i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at samfunnet er i en kontinuerlig endring, og at det er viktig at det gjennomføres tiltak for at velferdstjenestene skal være tilpasset de muligheter og utfordringer som samfunnet og enkeltindividet står overfor. Disse medlemmer mener at et viktig tiltak for å sikre alle innbyggere likeverdige og gode tjenester er at kommunene har fagmiljøene, kompetansen og kapasiteten til å tilby innbyggerne det de har krav på. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg gjennomførte en rekke tiltak og reformer for å styrke distriktene og skape et godt og likeverdig tjenestetilbud i hele Norge, gjennom blant annet bedre veier, infrastruktur og arbeidsplasser. Disse medlemmer mener at alle innbyggere uansett hvor i landet de bor, skal ha tilgang til gode velferdstjenester. Digitaliseringen spiller en viktig rolle i arbeidet med å desentralisere offentlige tjenester.

3.1.2 PLANLEGGING FOR SAMFUNNSUTVIKLING

Komiteen viser til at det i areal- og planpolitikken skal tas utgangspunkt i folkevalgte beslutninger, men at «Statlige planretningslinjer» og «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging» finnes for å ta hensyn til særlige områder som miljø, dyrka og dyrkbar mark, og legge til rette for bosetting og verdiskaping i hele landet. Komiteen registrerer at meldingen trekker fram at for å utvikle små og store lokalsamfunn, så må arealpolitikken tilpasses de lokale forholdene. Komiteen merker seg at det kommer fram av meldingen at regjeringen vil legge fram nye «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging». Komiteen viser til at det i meldingen står at

«arealpolitikken må tilpassast dei lokale tilhøve og leggje til rette for ny vekst og sterkare utvikling i område med svak eller negativ utvikling i folketalet.»

Komiteen merker seg at meldingen er tydelig på at for planretningslinjene for strandsonen må klima- og miljøhensyn ligge til grunn, men at det må bli en tydeligere differensiering i planretningslinjene mellom tettbebygde og spredtbebygde strøk, hvor kommunene i den såkalte sone 3 langs kysten får større handlingsfrihet til næringsutvikling og bosetting.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til FNs klimapanel og naturpanel, som har dokumentert at de to største ut-

fordringene i vår tid er natur- og klimakrisen. Arealbruksendring er den største trusselen mot biologisk mangfold, og ved nedbygging av natur reduserer vi både naturens evne til å binde karbon og dempe flommer. Disse krisene henger sammen og kan bare løses gjennom mer bevisst og langsiktig ansvarlig arealforvaltning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at godt kommunalt og regionalt planarbeid er avgjørende for en helhetlig samfunnsutvikling, og at arealpolitikken må tilpasses de lokale forholdene. Flertallet merker seg behovet for å styrke planleggingskompetansen flere steder. Som regjeringen skriver i meldingen, må det legges til rette for ordinær utdanning innen planlegging og utvikling, og mer praksisnær og fleksibel etter- og videreutdanning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at attraktive boligtomter og mer fleksible boligmodeller vil gjøre det mer attraktivt å etablere seg i distriktkommuner. For barnefamilier kan muligheten for å få kjøpt større og mer frittliggende tomter være et viktig moment. Disse medlemmer mener det fordrer en differensiert arealpolitikk som er tilpasset lokale og regionale forhold, og som legger til rette for ny vekst og sterkere utvikling i områder med svak eller negativ utvikling i folketall. Disse medlemmer viser til Hurdalsplattformens formuleringer om statlige planretningslinjer:

«(...) sikre at det legges til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ befolkningsutvikling»

og

«alle kommuner skal ha mulighet til å utvikle små og store lokalsamfunn.»

Disse medlemmer viser videre til at det trengs en mer differensiert forvaltning av strandsonen, med større mulighet for næringsutvikling og bosetting i spredtbebygde strøk langs kysten i strandsone 3.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at å stykke opp areal i store tomter spredt utover er feil strategi i en klima- og naturkrise. Disse medlemmer viser til demografiutviklingen og at det er behov for samfunnsanalyser der en ser på hvilke grep som må tas for å gjøre lokalsamfunnene attraktive for ungdom, og der en ser boligspørsmålet i sammenheng med dette.

Disse medlemmer viser til at mange kommuner har gamle reguleringsplaner som ikke er oppdatert etter dagens mål om skjerpet jordvern, ivaretagelse av

natur eller til krav om god samfunnsplanlegging. Mange av de gamle planene er utgått på dato, og hadde aldri blitt godtatt i dag. Samtidig har mange kommuner for lite ressurser til å ta en grundig gjennomgang av de gamle planene og trenger en insentivordning for å få gjort dette arbeidet.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et krav om at kommunene gjennomfører en planvask der gamle reguleringsplaner eldre enn 10 år med vesentlige negative virkninger for natur og dyrka mark tas ut av kommuneplanene, og tilbakeføres til landbruks-, natur-, og friluftsområder, og at dette vurderes hvert 4. år i forbindelse med kommunal planstrategi.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2025 utrede en insentivordning for kommuner som ønsker en gjennomgang av gamle reguleringsplaner med tanke på å tilbakeføre særlig verdifulle natur- og jordbruksområder til landbruks-, natur-, og friluftsområder.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg våren 2021 vedtok nye statlige planretningslinjer for strandsonen som videreførte en inndeling i tre soner, hvor sone 1 utgjør områder med høyt utbyggingspress, som Oslofjorden, sone 2 er områder med moderat utbyggingspress, mens sone 3 er distriktsoner med lavt utbyggingspress. Disse medlemmer viser til at det da ble lagt opp til økt fleksibilitet i sone 3. Disse medlemmer er positive til at denne politikken videreføres av regjeringen.

Disse medlemmer viser til at saksbehandlingstiden for byggesaker har økt over hele landet de siste årene. Disse medlemmer påpeker at økt saksbehandlingstid er fordyrende. Disse medlemmer mener kommuner må prioritere å få ned saksbehandlingstiden for å sikre verdiskaping, forutsigbarhet og bidra til tilflytting.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å lytte til kommunen og de lokale politikerne innenfor areal- og planpolitikken. Lokalpolitikkerne kjenner forholdene i sin kommune best, men i mange tilfeller ser man at statsforvalteren fremmer innsigelser og setter en stopper for lokale initiativ som bidrar til utvikling av kommunen. Disse medlemmer mener det vil være et godt tiltak å frata statsforvalteren og Statens vegvesen innsigelsesretten. Dette vil være det største bidraget fra staten til distrikterne, nemlig å få lov til å bestemme mer over egne areal. Disse medlemmer mener at det lokale selvstyret må vektlegges enda sterkere. Det er et stort paradoks at samtidig som regjeringen uttaler at det er et mål med

økt folketall i alle kommuner, strever de samme kommunene mot regjeringen sin representant i statsforvalterne med å få lov å bygge boliger og legge til rette for næring.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er helt sentralt å sikre levende lokalsamfunn i hele landet. Skal det sikres levende lokalsamfunn, må fylker og kommuner ha råd til gode tjenester der folk bor, og fungere som samfunnsutviklere og pådrivere for attraktive bomiljø og næringsutvikling. Det er nødvendig med en aktiv distriktspolitikk som sikrer folketallsvekst i distriktene, og som gir bosetting og lokalt handlingsrom slik at hele landet kan tas i bruk. Det er også nødvendig å sikre virkemidler som er tilpasset behovet i ulike lokalsamfunn og regioner. Dette krever en satsing på tiltak som skaper attraktive steder og bomiljø, klimatilpasning, næringsutvikling, offentlige tjenester, kulturtilbud og infrastruktur.

Disse medlemmer viser til DOGA og nye metoder for innbyggerinvolvering og innovasjon, og at kommunene trenger hjelp til å gjennomføre gode analyser for å planlegge en samfunnsutvikling der trivsel, behov, logistikk, og energiforbruk legges til grunn for samfunnsplanlegginga på en helt ny måte og der arealnøytralitet er et mål.

Disse medlemmer viser til intensjonene til regjeringen om å planlegge for gode lokalsamfunn, men etterlyser forskning som vurderer den langsiktige påvirkningen av storstilt hytteutbygging på natur og lokalsamfunn.

Disse medlemmer viser til at kommuner med store areal og mye natur, slik som i fjell- og innlandsbygdene, har hatt viktig næringsutvikling knyttet til naturopplevelser og fritidsboliger i takt med at arbeidsplasser har blitt rasjonalisert bort i landbruk og skogbruk. Denne utviklingen har gitt bedre grunnlag for å opprettholde grunnleggende infrastruktur og dagligvarebutikker. Disse medlemmer mener imidlertid at det er på tide å sette på bremsene for nybyggingen og heller se på hvordan en kan styre utviklingen i en mer bærekraftig retning, slik at ikke store naturverdier går tapt og blir ødelagt bit for bit av utbygginger.

Disse medlemmer viser til SSB Notat 2020/10 «Planlagt utbygd areal», som viser at en fjerdedel av nedbyggingen av natur de siste årene kan tilskrives fritidsbygg. Nedbygging er den arealbruksendringen som gir størst utslipp av klimagasser, og det er nedbygging av skog (særlig på organisk jord) og myr som gir størst utslipp per arealenh. I tillegg fører de mange fritidshusa til at tradisjonell bruk med beiting i utmark blir vanskelig. I perioden 1990–2019 ble det ifølge Søgaard mfl. (2021) totalt bygd ned over 1 500 km², det vil si ca. 50 km² per år. Årlig har dette ført til utslipp av ca. 1,9 milli-

oner tonn CO₂-ekvivalenter, eller omtrent 4 pst. av de totale norske utslippene, slik de rapporteres til FNs klimakonvensjon. I tillegg til de direkte utslippene vil nedbygging føre til redusert mulighet for framtidig karbonbinding på arealene. De to viktigste driverne bak nedbyggingen er bebyggelse og veier. I perioden 1990–2019 sto ulike former for bebyggelse for ca. 43 pst. av den totale nedbyggingen, mens veibygging sto for ca. 26 pst. De resterende 30 prosentene av totalt nedbygget areal i perioden skyldtes bygging av kraftlinjer (10 pst.), grustak/steinbrudd (9 pst.), bygg for idrettsformål (6 pst.) og annet (5 pst.). Skog utgjorde 75 pst. av arealene som ble nedbygd.

Disse medlemmer viser til at hyttebygging står for en betydelig andel av nedbyggingen. Tillatelser til nye hytter har også vært sterkt økende de siste årene.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse nye hyttefelt i urørt natur, områder som er viktige for villreinen, samisk reindrift, verneverdige og verna områder eller i randsoner til verneområder og områder viktige for fugl.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide ambisiøse planretningslinjer for hyttebygging for å redusere det økende presset på sårbar natur, truede og sårbare arter, inngrepsfrie naturområder og områder særlig viktig for naturmangfold.»

«Stortinget ber regjeringen vedta strenge nasjonale planretningslinjer og byggeforskrifter for hyttebygging for å redusere energibruk og unngå inngrep i sårbar natur.»

«Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til Stortinget om en maksimal tillatt størrelse på nye fritidsboliger, satt til 100 m².»

Disse medlemmer vil også påpeke at i tillegg til å legge et stort press på økosystem og arts mangfold gir dette også utfordringer for infrastruktur og beredskap i lokalsamfunn. I 2019 hadde 45 kommuner flere registrerte hytter enn boliger, og i 26 kommuner var det flere hytter enn bosatte, ifølge SSB. En storstilt satsing på hytteutbygging har dermed ført til en situasjon hvor antall fritidsboliger i flere kommuner overstiger antall primærboliger. En slik skjevfordeling i boligtyper er ikke bærekraftig for kommuneøkonomien, og har betydelig innvirkning på balansen mellom skatteinntekter og kommunens utgifter. Stadig flere hytter fører til økte kostnader i form av utbygging av infrastruktur, beredskap og tjenester man har krav på der man oppholder seg. Dette igjen gir press på hyttekommunenes økonomi. Disse medlemmer viser også til at til tross for at

det i enkelte hyttekommuner er milliarder i omløp, tilfaller dette ikke alltid innbyggerne i kommunen. Det bør derfor vurderes grep for å skape en mer rettferdig fordeling av skatt mellom hjemkommune og hyttekommune.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan fordeling av skatt mellom hjemkommune og hyttekommune kan gjøres mer rettferdig.»

3.1.3 BYGDEVEKSTAVTALER

Komiteen viser til at regjeringen prøver ut bygdevekstavtaler som et virkemiddel i distriktpolitikken for å styrke arbeidet med samfunnsutvikling, der distriktskommuner utvikler disse avtalene med staten. Målet er bosetting, tilgang på arbeidskraft med rett kompetanse og framtidsretta næringsutvikling. Komiteen viser til at de fem første pilotene for bygdevekstavtaler, tre områder i Finnmark og to i Trøndelag, hadde frist for å levere sine avtaler 1. oktober 2023.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformens formulering om bygdevekstavtaler:

«Dette (bygdevekstavtaler) skal være et nytt distriktpolitisk virkemiddel for utvikling, vekst og langsiktige rammer som styrker næringslivet og bosetting i Distrikts-Norge.»

Disse medlemmer viser til at det i 2023 har vært en ny søknadsrunde for flere piloter til bygdevekstavtalene, med 17 søknader med 60 kommuner, jf. Prop. 1 S (2023–2023). Disse medlemmer viser videre til at det i statsbudsjettet for 2024 er foreslått å styrke ordningen med 50 mill. kroner, til 76,9 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ser positivt på å teste ut bygdevekstavtaler som et virkemiddel i distriktpolitikken, men det som er lansert, svarer ikke på utfordringen med fraflytting på en troverdig måte – til det er ordningen tilgjengelig for altfor få områder.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det går godt i distriktene. Disse medlemmer vil fortsette å legge til rette for vekst og verdiskaping i hele landet. Disse medlemmer mener de viktigste tiltakene er en forutsigbar og god næringspolitikk, samt et stabilt skatte- og avgiftsnivå. Derfor vil disse medlemmer fortsette å utvikle bedre infrastruktur og legge til rette for verdiskaping i privat sektor for å sikre vekst i distriktene. Disse medlemmer mener at andre virkemidler enn bygdevekstavtaler vil ha bedre effekt. Disse

medlemmer viser til at det blant annet er massive skatteøkninger for folk og bedrifter rundt omkring i landet som må betale for de få bygdevekstavtalene, og disse menneskene og bedriftene kunne skapt flere jobber ved å beholde kapital i virksomhetene.

3.1.4 KULTUR OG FRIVILLIGHET

Komiteen viser til at kultur og frivillighet er med på å skape levende lokalsamfunn og et godt og meningsfullt liv for den enkelte. Komiteen peker særlig på at idrett, kultur og frivillighet er viktige møteplasser. Komiteen mener kultur og frivillighet spiller en viktig rolle for å få tilflyttere til å føle tilhørighet og inkludering, og at det er avgjørende i arbeidet med integrering av flyktninger og innvandrere.

3.1.5 TILFLYTTERE, INNVANDRERE OG FLYKTNINGER

Komiteen viser til at samlet sett har distriktskommuner i sentralitetsklasse 4, 5 og 6 hatt vekst i folketall i perioden 2007–2017 grunnet høy innvandring, men at det allikevel har vært befolkningsnedgang i kommuner i sentralitetsklasse 6. Mens veksten stoppet opp etter 2017, viser komiteen til at dette i 2022 ble snudd grunnet flyktninger fra Ukraina. Komiteen viser videre til at kommunene i 2023 er bedt om å bosette 38 000 flyktninger, og at alle kommuner er anmodet om bosetting. Tall fra IMDi viser at kommunene per 26. oktober 2023 har vedtatt å bosette 35 779 personer, og at per 27. oktober 2023 er det bosatt 25 272 flyktninger. Komiteen vil peke på at frivillige aktører har bidratt med betydelig og viktig innsats for å inkludere nyankomne fra alle land.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, har som målsetting at flyktninger må bli godt integrert i lokalsamfunnet og så raskt som mulig komme ut i arbeid eller utdanning. Flertallet slutter seg til regjeringens ønske om at bosetting skal skje styrt og spredt, og viser til at i 2022 og 2023 er alle kommuner oppfordret til å bosette flyktninger. Flertallet mener norske kommuner i samarbeid med regjeringen har evnet å raskt og effektivt bosette flyktninger, etter Russlands invasjon av Ukraina. Flertallet viser til forskning fra By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) fra september 2022, der det kommer fram at en fjerdedel av ukrainere som svarte på undersøkelsen, ønsker å returnere til Ukraina så raskt krigen er over. Flertallet viser videre til at 66 pst. av de som svarte på undersøkelsen, heller vil bli værende i Norge enn å starte et nytt liv i en annen by i Ukraina enn sin hjemby. Annen forskning på migrasjon viser at jo lenger migranter er i vertslandet, jo mindre sannsynlig er det at de returnerer til hjemlan-

det. Flertallet mener at det må legges til rette for at de ukrainerne som kommer, får brukt sin kompetanse og arbeidserfaring uten for mye byråkrati og unødvendig rigide krav.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at det per 16. november 2023 er 70 kommuner som har fattet vedtak om at de kan bosette færre flyktninger enn regjeringen har anmodet de om. Disse medlemmer peker på at det allerede er over 2 000 flyktninger som ser ut til å ikke bli bosatt i år, og at det i tillegg er ventet en stor vekst av flyktninger i 2024. Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke har fremmet særlige forslag for å holde bosettingstakten oppe. Disse medlemmer merker seg at det ikke gis noen ytterligere støtte til kommunene gjennom tilskudd til utleieboliger, for å nevne noe. Disse medlemmer merker seg også at ukrainske flyktninger som har kommet til Norge, i mindre grad er i arbeid enn ukrainske flyktninger i våre naboland. Disse medlemmer mener mer norskopplæring og tettere samarbeid med næringslivet er blant viktige tiltak for å få ukrainere raskere ut i jobb. Det vil også kunne bidra til at flyktningene i større grad blir værende i kommunen der de ble bosatt. Disse medlemmer viser til at flyktninger fra Ukraina har midlertidig kollektiv beskyttelse i Norge.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er svært viktig at Norge tar sin del av ansvaret for å bosette noen av verdens asylsøkere og flyktninger. Disse medlemmer viser til at Ukraina-krigen har ført til den største flyktningekrisen i Europa siden 2. verdenskrig. På verdensbasis befinner over 100 millioner mennesker seg på flukt. I en slik situasjon er det viktig og riktig at Norge hjelper folk på flukt som trenger en trygg havn. For distriktskommuner kan bosetting av flyktninger, samt øvrig innvandring, bidra til tiltrengt befolkningsvekst. I tillegg er dette mennesker som kan være viktige ressurser for lokalsamfunnet.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Dokument 8:84 S (2022–2023), Representantforslag fra Rødt om bedre og raskere integrering i hele landet. I representantforslaget står det:

«Kommunene i hele landet har bidratt med det de kan, og lokalbefolkningen har siden starten vist både hjerte- og husrom. Også små kommuner som ut ifra kriteriene fra Nasjonalt utvalg for mottak og bosetting ellers kun unntaksvis ville fått bosette flyktninger, har blitt inkludert. Dette viser at også kommuner med en mindre befolkning er mer enn godt nok rustet til å bosette flyktninger som kommer til Norge, gitt muligheten til å gjøre det. Dette viser også at det er liten grunn til

å bruke antallet innbyggere mot en kommune når det gjelder bosetting. Ved å vektlegge kommunens befolkningsstørrelse med så mye som 40 prosent, som var tilfellet frem til 2022, gir man avkall på gode arenaer for integrering og positive bidrag til små lokalsamfunn landet over. Hvor mange innbyggere en kommune har, burde ikke være relevant for hvorvidt den får muligheten til å bosette flyktninger. Det burde vurderes ut ifra resultater den kan vise til, og kommunens eget ønske og behov.»

Dette medlem vil derfor understreke at dagens politikk, hvor også distriktskommunene med lave innbyggertall, men med gode forutsetninger både for bosetting og integrering, får muligheten til å bosette flyktninger, er svært viktig å videreføre.

3.1.6 BOSTEDSUTVIKLING

Komiteen viser til viktigheten av å ha en aktiv boligpolitikk i kommunene for å sikre et variert boligmarked og sikre nærings- og samfunnsutvikling. Komiteen merker seg at mange opplever dårlig samsvar mellom byggekostnader og markedsverdien når huset står ferdig, og at det gjør det vanskelig for den enkelte å bygge i mange distriktskommuner. Komiteen viser til at det må være ulike typer boliger og bomiljøer for å holde på de unge, rekruttere arbeidskraft og som er tilpassa eldre. Komiteen merker seg at det kommer fram av meldingen at regjeringen arbeider med å legge fram en melding til Stortinget, tentativt våren 2024, med en helhetlig boligpolitikk. Komiteen viser til at den bl.a. skal vurdere hvordan utlånsforskriften kan påvirke boligmarkedet i distriktskommuner.

Komiteen peker på at Husbanken har mange virkemidler, som bl.a. kan være med og øke tilgangen til boliger i distriktskommuner. Komiteen registrerer at det i meldingen trekkes fram at

«dei som er motiverte for å busette seg i ein distriktskommune, verdset mellom anna det å kunne bu i ein einestad med hage og ha lett tilgang til natur høgare enn dei som vil bu meir sentralt.»

Komiteen viser til at prosjekter finansiert med lån av Husbanken skal ha nøktern standard når det gjelder areal og kostnader, og at meldingen viser til at det har kommet innspill på at reglene for lån til bostedskvalitet har vært for strenge til at ordninga er relevant i distriktene. Komiteen mener det er bra at arealgrensen for lån til boligkvalitet for eneboliger økte fra 150 til 200 kvadratmeter fra 1. januar 2023.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det i statsbudsjettet for 2023 er bevilget midler til en ny ordning for boligtiltak i distriktene, der midlene skal gå til kommuner til testing

av nye boligtiltak og til kunnskapsutvikling og innovasjon i kommunene.

Flertallet viser til at tilstrekkelig med egnede boliger for eldre er en utfordring i distriktskommuner, og at mange eldre ønsker lettstelte boliger med nærhet til ulike tjenester og funksjoner. Flertallet viser videre til regjeringens melding til Stortinget Fellesskap og meistring – Bu trygt heime, Meld. St. 24 (2022–2023), med mål å gjøre det trygt for eldre å bo hjemme lenger.

Flertallet viser til Norges eiendomsmeidlerforbunds innlegg under komiteens høring, der de påpeker at det ofte er en utfordring at kostnadene ved bygging av bolig er høyere enn markedsverdien. Flertallet merker seg at Norges eiendomsmeidlerforbund foreslår flere tiltak for å stimulere til boligbygging i distriktene, som samlån mellom ordinære banker og Husbanken og å utvide Husbankens rolle mot distriktskommuner.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener det i forbindelse med den ventede meldingen til Stortinget om boligpolitikk må vurderes hvordan bl.a. utlånsforskriften kan påvirke boligmarkedet i distrikta, samt vurderes om en større del av lånene til Husbanken skal gå til boligbygging i distriktskommuner med sentralitetsnivå 6. Dette flertallet viser til Hurdalsplattformens formuleringer om å «utvide Husbankens samfunnsoppdrag, målgrupper og lånerammer» og «opprette en ny tilskuddsordning for boligetablering i distriktene».

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til SSB sin befolkningsframskriving om at befolkningen vil bli eldre, og at en økt andel eldre vil kreve flere tilrettelagte boliger. Dette flertallet mener derfor at det må bygges tilrettelagte trykghetsboliger i distriktene for at flere skal kunne bo hjemme lenger. Dette flertallet viser til at om den eldre delen av befolkningen flytter til trykghetsboliger, vil det bidra til at unge og tilflyttere får tilgang på flere bruktboliger som blir ledige.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at boligmangel er et tema som gjelder både by og bygd. Dette krever en offensiv boligpolitikk både i byene og i distriktene.

Dette medlem viser til representantforslag Dokument 8:41 (2023–2024) Trygge boliger for alle. I representantforslaget foreslår Sosialistisk Venstreparti 10 tiltak for boligsosial politikk, slik at flere får tilgang til en trygg og god bolig, både i byer og i distrikter. Dette medlem viser til at regjeringen peker på at en sentral utfordring med tilflytning til distriktskommuner er at det kan være vanskelig å bygge nye boliger, da det er dårlig samsvar mellom byggekostnader og markedsverdien

huset får etter ferdigstilling. Dette gjør at boliginvesteringer blir risikofylt i distriktet, og til at private banker vil være tilbakeholdne med å tilby boliglån. På bakgrunn av dette foreslår Sosialistisk Venstreparti i det henviste representantforslaget å opprette en låneordning hvor staten går inn som eier eller kausjonist ved boligkjøp eller hvor byggekostnader overgår panteverdien.

Dette medlem viser videre til at regjeringen i distriktsmeldingen påpeker at mange distriktskommuner har få utleieboliger, og at mangel på utleieboliger kan være utfordrende for sesongarbeidere til sesongbaserte næringer, for unge eller for familier som ønsker å arbeide eller «prøve-bo» før de etablerer seg fast i kommunen. Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis forslag om at Stortinget ber regjeringen om at Husbankens låneramme skal utvides til å inkludere en ordning som stimulerer bygging av ikke-kommersielle utleieboliger i kommunene, innen utgangen av 2024,

Dette medlem mener at et mer rettferdig Norge handler om mer enn arbeid til alle, inntektsutjevning og lik tilgang til helse og utdanning. Det handler også om sterkt lokalt selvstyre, der alle innbyggere har større innflytelse i lokalsamfunnet sitt. Befolkningen må være tett på de som tar beslutninger, og politiske prosesser må skje i åpenhet. Folk må sikres mulighet til å bygge en framtid og gode lokalsamfunn der man deltar og føler seg hjemme. Derfor er distriktspolitikken både et rettferdighetsprosjekt og et frihetsprosjekt.

Dette medlem viser til at vi står overfor en stor forventet vekst i antall eldre, som vil ha svært stor betydning for oppgavene til kommunene i årene som kommer, både knyttet til rekruttering av personell og nødvendig helsetilbud. Dette er en situasjon som må planlegges for nå, og det må sikres gode planer og gode arbeidsforhold for de som jobber i eldreomsorgen. Sosialistisk Venstreparti har derfor tatt til orde for å utrede en veiledende bemanningsnorm på sykehjem. En slik bemanningsnorm må se på alle typer stillinger og yrker som finnes på sykehjem, og legge til rette for oppgavedeling og å sikre at man i større grad bruker all kompetansen som er tilgjengelig. Dette medlem viser til den skjeve demografiutviklingen med mange eldre og få unge i mange distriktskommuner, og utfordringen kommunene vil ha med å møte det økende behovet for velferdstjenester.

Dette medlem viser også til regjeringens tiltak for å vurdere hvordan finansieringsordningene bedre kan legge til rette for samhandling mellom de ulike delene av helse- og omsorgstjenestene. Dette medlem mener at mer samhandling haster, og at finansiering av kommunehelsetjenestene må økes i takt med økt ansvar for helse- og omsorgstjenester i kommunene. Det trengs en helhetlig og forutsigbar politikk som gjør kommunene i stand til å ta langsiktige strategiske valg

med forutsigbarhet i finansiering av tjenester og nødvendig tilrettelegging av boligmassen, slik at målet med bo lenger hjemme-reformen kan oppfylles.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at boligmarkedet i Norge har blitt en forskjellsmaskin, og boligsektoren er en av de minst regulerte i Europa. For stadig flere forblir boligdrømmen en fjern drøm. Disse medlemmer mener at alle skal ha rett til et godt sted å bo og til en rimelig penge, uansett om man leier eller eier. Disse medlemmer viser til at kommunedirektøren i Sortland uttalte til NRK Nordland 28. februar 2023 at kommunene må bli mer aktive i boligpolitikken og ikke vente på at markedet skal løse problemene. Bakgrunnen for utsagnet var en familie på seks som måtte flytte fra kommunen fordi de ikke fant husly. Disse medlemmer er helt enige, men for at det skal være mulig, må kommunenes verktøykasser styrkes og oppgraderes.

Disse medlemmer viser til at et stort problem i flere distriktskommuner er kostnadene knyttet til bygging av boliger, samtidig som kjøper opplever et stort fall i boligens verdi med én gang folk setter nøkkelen i døra. Disse medlemmer mener det trengs en mye mer aktiv boligpolitikk i distriktene. Disse medlemmer mener Husbanken må gjenreises, slik banken med stolthet var med på å bygge landet i etterkrigstida. Disse medlemmer mener det også trengs utbygging av gode utleieboliger over hele landet, særlig for studenter og unge i påvente av å komme inn på boligmarkedet, og delfinansiering av boligbygging i distriktene krever friske penger og en større politisk vilje.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Rødts alternative statsbudsjett for 2024, der Rødt foreslår å gi kommunene over 9 mrd. kroner mer i økte inntekter, hvorav 3 mrd. kroner er frie inntekter. Dette medlem mener det er viktig for å sette kommunene i stand til å føre en mer aktiv og sosial boligpolitikk tilpasset den enkelte kommune. Dette medlem vil gjenreise Husbanken som et kraftig verktøy for en mer aktiv sosial boligpolitikk, og derfor øker Rødt i sitt alternative statsbudsjett for 2024 lånerammen til Husbanken med 10 mrd. kroner, slik at betydelig flere kan få lån. Dette medlem viser til at i Rødts alternative statsbudsjett styrkes Husbankens tilskuddsordning for kjøp av egen bolig, slik at 200 flere søkere kan få innvilget søknaden sin. Dette medlem mener det er bra at regjeringen skriver i distriktsmeldingen at:

«Regjeringa vil vurdere om ein større del av låna frå Husbanken skal gå til bustadsetablering i distriktskommunar, særlig på sentralitetsnivå 6.»

3.1.7 NATURFARER

Komiteen viser til at det er gjort endringer i byggeteknisk forskrift (TEK 17) for å legge bedre til rette bl.a. for industri, jordbruk, turisme og boligbygging i flere kommuner på Vestlandet og i Nord-Norge, der det kan gå fjellskred og fjellskred som kan føre til flodbølge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener regelverk må være tilpasset de faktiske forholdene, og at det var rett av regjeringen å endre byggeteknisk forskrift (TEK17).

Komiteen viser til at klimaendringene påvirker hele Norge, og kommunene må være forberedt på de konsekvensene som store naturhendelser og ekstremvær fører med seg. Komiteen mener at både kommuner og fylkeskommuner har ansvar for å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser for å forebygge skader som kan komme som en konsekvens. Komiteen viser til at kostnadene for både enkeltpersoner og lokalsamfunn kan bli store dersom det offentlige ikke setter inn tiltak mot og har en plan etter ekstremvær og naturhendelser.

Komiteen mener at kommunene skal bli kompensert for utgifter som følge av uforutsette hendelser som ekstremvær.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, viser til at regjeringen i nysalderingen av statsbudsjettet for 2023 foreslår å bevilge 1,7 mrd. kroner til skjønnsmidler knyttet til ekstraordinære utgifter som følge av ekstremværet Hans.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til klimaendringene og økt fare for flom og skred i årene som kommer. Disse medlemmer viser til NVEs råd i arealplanleggingen, og at det viktigste forebyggende tiltaket mot flomfare er å ikke bygge ned natur og naturlige flomveier, samt ikke øke andelen tette overflater ved utbygginger. Disse medlemmer viser til de respektive partiers prioritinger og mange forslag i Stortinget på området i de årlige budsjettprosessene med satsing på klimatilpassing gjennom klimasatsordningen, og stans i bygging av miljøfiendtlige motorveier til fordel for vedlikehold og rasikring av eksisterende veier.

3.2 Trygge samfunn og tjenester nær folk

3.2.1 OVERORDNET OM TRYGGE SAMFUNN OG TJENESTER NÆR FOLK

Komiteen viser til at tilgangen på tjenester er viktig i alle lokalsamfunn, og at det kan kreve andre løsnin-

ger i områder med lavt folketall og store avstander enn i tettbebygde strøk.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg igangsatte piloten Statens Hus i 2021, og det er en pilot som vil vare ut 2024. Bakgrunnen for denne piloten var å prøve ut en ny modell der små og mellomstore avdelinger av statlige etater samarbeider tettere med hverandre og skaper et større statlig fagmiljø på mindre steder, og i samme bo- og arbeidsregion. Disse medlemmer viser til at denne piloten skal gi kunnskap om hvordan lokaliseringspolitikken for mindre steder kan videreutvikles.

Disse medlemmer mener at alle innbyggere skal ha tilgang til velferdstjenester uansett hvor i landet de bor. Disse medlemmer viser til at digitalisering spiller en viktig rolle i å desentralisere offentlige tjenester. Der man tidligere møtte fysisk på skattekontoret for å levere skatteoppgjøret, kan man nå gjøre det hjemme fra. Digitalisering gjør hverdagen enklere og tjenestene bedre. Disse medlemmer viser til at det er mange innbyggere som vil klare å orientere seg i de digitale tjenestene uten noen hjelp eller opplæring. Samtidig er det viktig å motvirke digitalt utenforskap og sikre at alle innbyggere som ønsker det, kan få det digitale påfyllet som trengs for å kunne bruke digitale verktøy og tjenester som man i dag er blitt så avhengig av. Disse medlemmer merker seg at regjeringen ved flere anledninger har kuttet i tilskudd til hjelpe- og veiledningstilbud for personer med manglende eller lav digital kompetanse. Disse medlemmer mener at arbeidet mot digitalt utenforskap bør prioriteres.

Komiteens medlem fra Rødt mener det er riktig av regjeringen å gjenopprette nye passkontorer. Dette medlem vil også fremheve viktigheten av passbussene, og mener at dette tilbudet bør styrkes i hele landet.

På denne bakgrunn vil dette medlem fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest i statsbudsjettet for 2025 komme med styrking av ordningen med passbuss – de mobile pass- og ID-kontorene.»

3.2.2 INNTEKTSSYSTEMET FOR KOMMUNENE

Komiteen viser til at inntektssystemet skal fordele de frie inntektene mellom kommunene og mellom fylkeskommunene. Komiteen peker på hovedformålet, som er å sørge for at kommuner og fylkeskommuner kan gi likeverdige tjenester til sine innbyggere, og at inntektssystemet derfor omfatter omfordeling gjennom utgifts- og inntektsutjevning. Komiteen vil vise til at det lokale selvstyret står sterkt i norsk lovverk, og at kommunesektoren derfor i hovedsak skal være rammeffi-

nansiert med frie midler. Videre viser komiteen til at regjeringen vil legge fram en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet i en melding til Stortinget, tentativt våren 2024.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener det kommunale inntektssystemet skal sikre et likeverdig tjenestetilbud i hele landet. Kommunenes inntektssystem skal, etter flertallets syn, brukes til å utjevne de økonomiske forskjellene mellom kommunene, og inntektssystemet til kommunene skal sikre at forholdet mellom inntekter og faktiske oppgaver samsvarer bedre. Flertallet mener det er et viktig mål med utgiftsutjevningen i inntektssystemet at det er full utjevning av ufrivillige kostnadsforskjeller. Ettersom det er betydelige variasjoner i skatteinntektene til kommunene, er flertallet opptatt av at det er en inntektsutjevning i inntektssystemet. Flertallet viser videre til den kommende meldingen til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet til kommunen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener inntektssystemet må legges opp slik at kommunene skal leve av egne skatteinntekter og andel av verdiskaping fra naturressurser fremfor overføringer fra staten. Disse medlemmer mener det er viktig at verdier som blir skapt i Distrikts-Norge, også går til lokal velferd, og at ikke alt skal inn til hovedstaden og deretter fordeles tilbake.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil påpeke at økt skatteandel som inntekt til kommunene vil isolert sett føre til større inntektsforskjell mellom kommunene. Disse medlemmer er opptatt av likeverdige tjenester i hele landet og mener det trengs utjevning mellom kommunene i inntektssystemet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker at mange av velferdsgodene i samfunnet er forankret i de kommunale tjenestene. De økonomiske tilbakeføringene fra staten til kommunene og fylkeskommunene er derfor avgjørende for å kunne realisere et desentralisert og fullverdig velferds- og tjenestetilbud. Til det trengs det en styrket kommuneøkonomi. Kommuneøkonomien har vært i krise lenge før pandemien, og mange kommuner sliter med trang økonomi. Det resulterer ofte i kutt og sentralisering av tjenestene til innbyggerne ute i kommunene. Disse medlemmer mener derfor det er viktig i tiden fremover å styrke kommuneøkonomien, slik at kommunene og fylkeskommunene sikres økonomiske tilbakeføringer fra staten som gjør det mu-

lig å realisere et desentralisert og fullverdig velferds- og tjenestetilbud.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Rødt sine alternative statsbudsjetter, hvor kommunesektoren får styrket økonomien betraktelig både når det gjelder øremerkede midler, og også når det gjelder en økning i de frie inntektene. Dette medlem mener staten må fullfinansiere alle nye oppgaver som overføres til kommunene og fylkeskommunene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, viser til vedtak 820 (2022–2023) fremmet av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt under behandlingen av Kommuneproposisjonen 2024;

«Stortinget ber regjeringen gjennom behandlingen av endringer i kommunenes inntektssystem sikre intensjonen om et inntektssystem for kommunene som er mer utjevne enn dagens.»

Flertallet mener dette vedtaket er svært viktig, fordi det er svært store variasjoner i de økonomiske resultatene til kommunene. For å sikre gode og likeverdige velferdstjenester over hele landet mener flertallet man må etterstrebe en større utjevning i økonomiske forutsetninger gjennom inntektssystemet.

3.2.3 SAMARBEID OM TJENESTER

Komiteen støtter opp under at kommuneloven gir et stort handlingsrom for interkommunalt samarbeid der det er ønskelig. Komiteen mener at det å løse oppgaver i fellesskap kan være hensiktsmessig. Komiteen viser til at det også kan gjelde på tvers av tjenestenivåer, og merker seg at regjeringen har invitert til piloter for nærtjenestesentre med samlokalisering av statlige og kommunale publikumstjenester. Komiteen ser verdien av å legge til rette for møtesteder der innbyggere kan møte offentlige etater fysisk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at det ble bevilget 10 mill. kroner til pilot for nærtjenestesentre i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023. Regjeringen har foreslått en bevilgning på 5 mill. kroner til piloten i statsbudsjettet for 2024. Flertallet viser videre til at det i november 2023 har blitt invitert til at kommuner kan ta del i piloten og opprette nærtjenestesentre. Flertallet mener det er viktig å gi et godt tjenestetilbud til innbyggere lokalt, og at en samlokalisering av lokale og nasjonale styresmakter kan være med og gi et bedre tilbud.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet – Likt ansvar – ulike forutsetninger, og merker seg at utredningen viser at mange små kommuner opplever at kompetansemiljøene er små og de ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Disse medlemmer viser til at samlet gjennomsnittlig lovoppfyllelse er på litt over 80 pst., og at ingen kommuner oppfyller alle lovkravene. Disse medlemmer merker seg at forskjellen mellom kommuner er store, men at store og sentrale kommuner oppfyller kravene i større grad enn kommuner som er mindre og ligger mindre sentralt. Disse medlemmer viser til at utredningen peker på at små og usentrale kommuner jevnt over har større utfordringer på flere områder enn større og mer sentrale kommuner. Disse medlemmer viser videre til at det ikke er fastsatt noen bemanningsnorm for det kommunale barnevernet, men et nasjonalt barnevernspanel konkluderte i 2011 med at ingen barnevernstjeneste bør ha under fem fagårsverk, fordi barnevernet er et fagfelt som krever særlig ivaretagelse av et sterkt fagmiljø. Disse medlemmer viser til at innenfor barnevern har 154 kommuner under fem stillinger med fagutdanning i 2021, og at 32 av disse ikke er en del av et interkommunalt samarbeid. Disse medlemmer merker seg at nesten alle disse er små og usentrale. Disse medlemmer mener at større enheter og samarbeid mellom kommuner derfor vil være positivt for å få større fagmiljøer og bedre tjenester til innbyggerne. Disse medlemmer mener at alle innbyggere skal tilbys gode tjenester uavhengig av hvor i landet de bor.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at Generalistkommuneutvalget peker på samarbeid mellom kommuner om tjenester som en vei å gå for å legge til rette for gode kompetansemiljø og større fagmiljø. Utvikling av tjenester i fellesskap er noe flertallet vil støtte opp under, men mener at lokaldemokratiet må være grunnleggende for styring av kommunale tjenester. Flertallet viser til at rapporten har vært på høring, og at de ulike tiltakene vil bli vurdert.

3.2.4 TILLITSREFORM

Komiteen merker seg at det er satt i gang en tillitsreform i offentlig sektor. Komiteen ser at reformen har mål om at tjenestene i større grad skal utvikles av de som kjenner brukerbehovet best, og at de ansatte får mer tid og rom til å utføre sine arbeidsoppgaver.

Komiteen viser til at det innenfor eksisterende hjemler for forsøk er invitert til at kommuner og fylkeskommuner kan søke seg til å bli forsøkskommuner, såkalte frikommuner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at regjeringens mål for fornying av offentlig sektor innebærer mer velferd og mindre administrasjon, med mer lokal frihet og mindre detaljstyring. Flertallet er opptatt av tillitsbasert ledelse og tett samspill med brukerorganisasjoner, tillitsvalgte og øvrige ansatte, med stort rom for lokale initiativ.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen har varslet at den vil gjennomføre en tillitsreform som skal gjelde i statlig og kommunal sektor. Disse medlemmer merker seg at innholdet i reformen skal utarbeides i samarbeid med brukerorganisasjoner, tillitsvalgte og ledelse i alle store offentlige virksomheter, og at arbeidet i hovedsak skal skje etter lokalt initiativ. Disse medlemmer merker seg at over to år av regjeringsspeleperioden har gått, men at tillitsreformen lar vente på seg. Disse medlemmer merker seg at regjeringen tvert imot viser mistillit til lokalsamfunn og enkeltmennesker gjennom en rekke tiltak som begrenser muligheten til å ta egne valg. Disse medlemmer peker for eksempel på utviklingen av fritt behandlingsvalg. Videre viser disse medlemmer til at det for eksempel er innført et grunnskoletilskudd som gir kommunene mindre fleksibilitet til å planlegge egen skolestruktur, og som legger mer vekt på struktur enn kvalitet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil tilbakevise at tillitsreformen lar vente på seg, slik Høyre og Fremskrittspartiet påstår. Disse medlemmer viser til at tillitsreformen er et konstant pågående arbeid som berører alle sektorer. For å ta noen eksempler fra Kommunal- og distriktsdepartementets ansvarsområde, omhandler tillitsreformen bl.a. differensierte retningslinjer i arealplanlegging og forsøkskommuneordningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at tiltak som regjeringspartiene omtaler som tillitsreformsarbeid, har sin bakgrunn i regjeringen Solberg eller forslag fremmet av Høyre. Disse medlemmer viser til at det våren 2021 ble vedtatt nye differensierte retningslinjer for strandsonen, og at forslaget om forsøkskommuneordningen har sin bakgrunn i et forslag Høyre fremmet i kommuneprosessjonen for 2023.

3.2.5 DIGITALISERING

Komiteen viser til at digitalisering gir muligheter til å løse oppgaver på nye og mer effektive måter. Komiteen mener det er viktig at kommunene har kompetanse på områder som informasjonstrygghet, -arki-

tektur og -teknologi, for å legge til rette for å best mulig bruke digitale verktøy til å løse oppgaver. Komiteen viser til strategien «En digital offentlig sektor» fra 2019 og målet om at flere oppgaver skal løses digitalt, med sammenhengende tjenester, og at flere skal kommunisere med det offentlige digitalt. Komiteen mener det er viktig med samarbeid mellom kommuner, KS og statlige aktører for å unngå vesentlige juridiske og økonomiske hindre. Komiteen ser verdien av utvikling og bruk av felles og standardiserte digitale tjenester, så alle kommuner kan tilby de samme digitale tjenestene til sine innbyggere. Komiteen viser til at Kommunal- og distriktsdepartementet skal samarbeide med KS om å videreutvikle modeller for innføring av nasjonale fellesløsninger og -tjenester til bruk i kommunal sektor.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti mener at for å møte demografiendringene i distriktene må offentlig sektor bruke de tilgjengelige ressursene mer effektivt. Disse medlemmer mener det er viktig at det offentlige tilbyr sammenhengende tjenester som setter brukeren i sentrum, og sørger for at fellesløsninger virker på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer.

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at regjeringen gjennom flere år har kuttet i ordninger i statsbudsjettene som vil legge til rette for innovasjon i offentlig sektor, som for eksempel Stimulab, Startoff og medfinansieringsordningen. Disse medlemmer mener at mangelen på prioritering vil svekke arbeidet med å skape bedre tjenester for innbyggerne og finne nye løsninger på de utfordringene Kommune-Norge står overfor.

Komiteen påpeker at for at digitalisering skal kunne komme hele landet til gode, er det behov for god nettilgang, og god utbygging av bredbånd og mobilnett, som 5G. Komiteen viser til at 96,6 pst. av norske husstander og 95,9 pst. av alle aktive virksomheter hadde tilbud om høyhastighetsbredbånd over 100 Mbit/s i 2022. Komiteen mener at folk og næringsliv nyter godt av sikre og robuste mobil- og bredbåndnett over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at tilgangen til fiberbredbånd i spredtbygde strøk ble omtrent femdoblet under regjeringen Solbergs regjeringstid. Disse medlemmer mener at det er viktig å fortsatt satse på høyhastighetsbredbånd. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i 2021 satte seg som mål at alle husstander og virksomheter skal ha høyhastighetsbredbånd på 100 Mbit/s innen utgangen av 2025, og disse medlemmer mener at det i tillegg må legges til rette for at 5G-utbyggingen bidrar til å nå målet.

3.2.6 SAMHANDLING I HELSESEKTOREN

Komiteen viser til at samhandling i helsesektoren, på tvers av tjenestenivåer, er viktig for å gi gode tjenester til innbyggerne. Komiteen peker på at det gir et helhetlig og sammenhengende tilbud. Komiteen peker på at personell er et knapphetsgode, at utfordringene med å få nok helsepersonell vil øke i årene framover, og at helse- og omsorgstjenesten må bruke personellet og kompetansen deres mer effektivt enn før. Komiteen vil påpeke at Norge har liten grad av familieomsorg sammenlignet med andre land og derfor høyere andel ansatte i helse-, omsorgs- og sosialtjenester.

Komiteen merker seg at det er gjort en omlegging i finansieringen av fastlegeordningen med virkning fra 1. mai 2023, jf. statsbudsjettet for 2023, der finansieringen i større grad skal speile innbyggerlistene til legene. Dette innebærer mer tilskudd for eldre pasienter, kvinner, de som går mye til fastlegen, mer for listeinnbyggere i sentralitetsklasse 5 og 6 og i bydeler og kommuner med lavt utdanningsnivå.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at antallet mennesker over 70 år vil dobles i løpet av 40 år. Utviklingen krever stadig mer av ansatte i eldreomsorgen, og flere kommuner sliter med å skaffe nok kvalifisert helsepersonell. Samtidig skal helsetjenesten i årene fremover imøtekomme pasienter med mer kompliserte og sammensatte sykdommer enn før, fordi sykdomsbyrden endrer seg. Summen av disse to faktorene er at flere trenger helsehjelp enn vi har helsepersonell til å hjelpe. Disse medlemmer viser til utredningen fra Helsepersonellkommissjonen som ble lagt frem i februar 2023, som peker på at løsningen fremover ikke kan være flere ansatte i helse- og omsorgstjenesten.

Disse medlemmer peker på at situasjonen i kommunene allerede er krevende. I KS sin arbeidsgivermonitor for 2023, som kom i august, svarer hele 92 pst. at de opplever det som ganske eller meget utfordrende å rekruttere sykepleiere. Samtidig vet man at en femtedel av alle sykepleiere har sluttet i yrket ti år etter endt utdanning.

Disse medlemmer viser til at altfor mange ansatte i helse- og omsorgstjenesten har en arbeidshverdag de ikke kan leve med. Stort ansvar og en høy arbeidsbelastning er en vanlig årsak til høyt sykefravær og at mange slutter i yrket.

Disse medlemmer viser til at landet står foran store utfordringer i årene fremover og man må gjøre endringer. Disse medlemmer mener man er avhengig av tverrpolitiske løsninger som står seg over tid. Derfor tok Høyre i mai til orde for et forlik om helsepersonell. Disse medlemmer ønsker at opposisjonen på Stortinget blir involvert før regjeringen legger frem sin plan, men disse medlemmer merker seg at opposisjonen ikke har blitt involvert per dags dato.

Disse medlemmer er opptatt av å sikre en faglig sterk helse- og omsorgstjeneste med dyktige ansatte. Det må gjennomføres nødvendige endringer nå for å sikre en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i fremtiden, med pasienten i sentrum.

Disse medlemmer viser til at én av seks har en psykisk lidelse, og at kun én av fire med symptomer på depresjon ber om helsehjelp. Samtidig øker ventetidene for helsehjelp, særlig for barn og unge. Disse medlemmer anser utviklingen som bekymringsfull. Disse medlemmer mener at det er avgjørende at flere får hjelp med psykiske helseplager på et tidligere tidspunkt.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen viser til at den vil «videreutvikle det gode samarbeidet med ideelle aktører innenfor helse- og omsorgssektoren.» Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke ønsker å videreutvikle det gode samarbeidet mange helseforetak og kommuner har med private aktører i helse- og omsorgstjenesten. Disse medlemmer mener regjeringens manglende vilje til å samarbeide med private aktører gir mindre valgfrihet, lengre ventetider for den enkelte og dårligere beredskap. Videre mener disse medlemmer at spørsmålet om det skal være samarbeid med private aktører er et lokalpolitisk spørsmål, som ikke bør overstyres fra regjeringen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er bekymret for at kommunene overtar stadig mer av ansvaret for helse og omsorg, uten at kommunenes helse- og omsorgsbudsjetter har økt tilsvarende. Dette medlem understreker derfor at det er høyst nødvendig å sikre god nok finansiering og nødvendig lovfesting av tilbud. Særlig innen områder som rehabilitering, psykisk helse og barselomsorg ser man at det er store utfordringer og store forskjeller mellom kommunene. I Stortinget har Sosialistisk Venstreparti foreslått at flere tilbud rettighetsfestes, som lovfestet rett til lavterskel psykisk helsehjelp og bedre oppfølging etter fødsel.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil understreke at det er svært viktig at vi fortsetter å utvikle de sterke, offentlige tjenestene landet har. Flere steder er nå private, kommersielle helsetjenester i ferd med å etablere seg, og særlig er kampen om kvalifisert personell sterk. Om ansatte i offentlig helsevesen opplever at det er for tøft og lite attraktivt å jobbe i den offentlige helsetjenesten, risikerer landet en todelt helsetjeneste der de med enkle lidelser, som bor sentralt og har god råd, får bedre helsehjelp enn de som ikke har det. Disse medlemmer vil også vise til at den offentlige helsetjenesten har et sørge-for-ansvar som de kommersielle tilbyderne ikke har. Ved stort innslag av private tilbydere blir det risiko

for dårligere beredskap og dårligere helsetilbud i krisesituasjoner.

Disse medlemmer viser til at sykehusstruktur i dag utelukkende bestemmes av hensyn til helseforetakets behov, og tar ikke opp i seg de samfunnsmessige betydningene beliggenheten av et sykehus har. Det ser man blant annet i behandlingen av ny sykehusstruktur i Helse Nord.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti har fremmet forslag om at et så betydningsfullt vedtak som hvor sykehus skal ligge, må fattes i Stortinget, og at fylker og kommuner i mye større grad må bli hørt enn de blir nå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt mener det er helt avgjørende at Norge opprettholder en desentralisert sykehusstruktur. Disse medlemmer mener nedleggelse av sykehus og akuttfunksjoner må stanses. Disse medlemmer mener det er nødvendig å gjenreise og sikre fødetilbud og lokalsykehus over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil vektlegge viktigheten av et godt samarbeid mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten i arbeidet for å sikre god helse for alle. Det er også viktig å legge til rette for god og sikker pasienttransport i distriktene.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest i statsbudsjettet for 2025 styrke lokalsykehusene med akuttberedskap, flere oppgaver og ansatte.»

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre alle pasienter mulighet til kvalifisert pasienttransport, særlig i distrikter med lang reisevei til sykehus.»

Disse medlemmer viser til Senterpartiet sitt «Distriktsløftet 2025» der det står følgende:

«Folk blør ikkje seinare i distrikta. Ambulansen skal nå fram når ulykka først er ute, uansett kvar den skjer i Noreg. Derfor vil me stilla krav til kor fort ambulansen skal komma, i alle kommunar i landet. Alle skal vera trygg på at hjelpa er nær når den verkeleg trengs, i heile Noreg.»

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen jobbe for å styrke ambulansetjenesten, inkludert helikopter og fly, og sikre stabil drift med fast offentlig tilknyttet operatør.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt påpeker at Norge er et langstrakt land med store geografiske forskjeller. Mange har utfordringer med lang reisetid og dårlig infrastruktur for å komme til nærmeste sykehus. Dette gjør at det må tenkes annerledes om hvordan man skal skape de beste helsetjenestene for folk flest – i hele landet. Norge er avhengig av å ha et desentralisert helsetilbud for å sikre trygghet for innbyggerne. Dette innebærer særlig tilgang på akutt- og fødetjenester i distriktene. For disse medlemmer er det ikke akseptabelt at liv og helse settes i fare ved å ikke ha gode og desentraliserte tilbud. Disse medlemmer påpeker at Norges geografi, med store avstander og manglende infrastruktur, tilsier en desentralisert spesialisthelsetjeneste. Disse medlemmer er bekymret over anbefalingene til arbeidsgruppen som foreslår å legge ned akutt- og fødetilbud ved flere sykehus i Helse Nord. Det er et mål å gi likeverdige helsetjenester uavhengig av bosted, enten det er akutt eller kronisk sykdom. Sykehus må bygges med tilstrekkelig kapasitet til å dekke forventet befolkningsvekst, og med beredskapskapasitet til å kunne håndtere pandemier.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformens formulering om at den lokale akuttberedskapen skal styrkes, og at ambulanseberedskapen skal sikres, særlig der det er lange avstander til sykehus. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen har varslet en melding til Stortinget om akuttmedisinske tjenester.

3.2.7 TRYGGHET OG BEREDSKAP

Komiteen mener trygghet i hverdag og god beredskap for kriser er grunnleggende for et velfungerende samfunn. Komiteen er opptatt av godt samarbeid mellom de ulike nødetatene og andre beredskapsorganisasjoner, og at det samla må sikres best mulig nytte av beredskapsressursene. Komiteen viser til det viktige arbeidet frivillige rednings- og beredskapsorganisasjoner gjør i sine lokalsamfunn og distrikt, og mener det er viktig at kommuner har med frivilligheten i sine beredskapsplaner og støtter opp under deres arbeid.

Komiteen viser til at det er politiet som har i hovedoppgave å sikre tryggheten til folk i det daglige. Komiteen merker seg at det i meldingen trekkes fram at fysiske tjenestesteder er medvirkende til trygge lokalsamfunn og kan gi bedre forebygging og beredskap, og at meldingen viser til at det må sikres bedre beredskap og raskere responstid i områder med lav folketetthet og store avstander mellom patruljene.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser videre til at under regjeringen Solberg fra 2013 ble dette prioritert ved å styrke politiet med 2 500 flere operative politifolk, øke driftsbudsjettet med rundt 4,2 mrd. kroner og gi 5 mrd. kroner til større investeringer. Resultatet var at Norge hadde en historisk sterk justissektor ved slutten av regjeringen Solbergs regjeringstid, takket være innsatsen til den borgerlige regjeringen.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Solberg gjennomførte politireformen som oppfølging av Gjørvt-kommisjonens rapport. Disse medlemmer konstaterer at politireformen stort sett er vellykket, og har løftet norsk politiberedskap til et historisk godt nivå. Disse medlemmer viser til at innbyggere i distriktene føler seg tryggere i eget nærmiljø enn folk i de mest sentrale kommunene, og Finnmark er det fylket i 2022 der innbyggerne var mest fornøyde med politiets synlighet.

Disse medlemmer understreker at politireformen har gitt landet et kvalitativt bedre politi, som dessuten er økt med flere tusen årsverk. Kvaliteten i etterforskningen er hevet, beredskapen mot terror og andre typer alvorlige hendelser er kraftig forbedret, og det er innført nasjonale responstider. Disse medlemmer viser til at politiet er inndelt i større politidistrikt for å kunne tilby likere tjenester og bygge større fagmiljøer. Disse medlemmer viser til at politiets etterforskningsmetoder har fått et kraftig teknologisk løft. Disse medlemmer viser til at politiet kan utføre langt flere oppgaver og mer politiarbeid enn før fra de nye patruljebilene, ute blant folk og på åsted, på grunn av nye biler og nytt utstyr.

Disse medlemmer viser til at etter to år med Senterpartiet i regjering har antallet politikontorer med kort åpningstid økt. Denne detaljstyringen av politiet sammen med en underbudsjettering har bidratt til at antallet politiårsverk som jobber ute i politidistriktene, har blitt redusert med over 400 siden regjeringsskiftet. Disse medlemmer vil påpeke at regjeringens prestisjeprosjekt med å øke antallet politikontorer ikke gir økt trygghet i distriktene, og mener at disse midlene heller burde vært brukt på mer operativt politi.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke at et tilstedeværende politi nær folk i hele Norge er avgjørende for å sikre forebygging, beredskap og folks trygghet i hverdagen. Flertallet viser til at etter at regjeringen Solberg gjennomførte en storstilt sentralisering av politiet, er regjeringen nå i gang med å snu sentraliseringen av politiet over til en satsing på et nært og lokalt forankret politi. Flertallet viser til at regjeringen helt siden tiltreddelsen har prioritert politiet gjennom å styrke grunnbemanningen og gå i dialog med kommunene

om lokale tiltak for nettopp å gi et mer tilstedeværende, synlig og tilgjengelig politi.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser videre til at politibudsjettet, justert for inflasjon, har økt med ca. 1 mrd. kroner så langt i perioden. Disse pengene har resultert i en rekke nye tjenestesteder, betydelig investering i nye kjøretøy, droner, passkontor og styrket bemanningen i politiet i hele Norge. I budsjettforslaget for 2024 fortsetter regjeringen å øke bevilgningen til politiet ytterligere, for blant annet å legge til rette for et høyt bemannings- og aktivitetsnivå i politidistriktene, samt opprette nye tjenestesteder og flere passkontor. Konkret innebærer regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 en økning av politibudsjettet med 2 mrd. kroner sammenlignet med 2023, der 1,5 mrd. kroner er planlagt til å opprettholde dagens aktivitetsnivå i politiet, og 500 mill. kroner til økte satsinger på lokal tilstedeværelse, samt prioriterte innsatsområder innen økonomisk kriminalitet og vold og overgrep.

Disse medlemmer viser for øvrig til at regjeringen nylig har lagt fram en egen handlingsplan, «Trygghet i hverdagen», som er en konkret plan for å styrke politiets nærvær i hele landet og å gjøre det lettere for politiet å rekruttere og beholde ansatte i distriktene. Disse medlemmer viser til at regjeringen med dette peker ut en tydelig retning for å styrke førstelinjen i et politi som er til stede i lokalsamfunn over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at politiet er bærebjelken i Norges sivile beredskap. Disse medlemmer mener at flere politifolk gir mer tilstedeværende politi, mer forebygging, bedre kriminalitetsbekjempelse og tryggere samfunn. Disse medlemmer merker seg likevel at politidekningen har blitt dårligere under regjeringen Støre. Disse medlemmer viser til at da Høyre gikk ut av regjeringkontorene høsten 2021, var politidekningen i Norge på 2,11 politifolk per 1 000 innbyggere. I tredje kvartal i 2023 er politidekningen totalt på under 2 per 1 000 innbyggere. Disse medlemmer viser til at når befolkningen øker og kriminalitetsbildet utvikler seg, så må politiet følge etter. Disse medlemmer viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2024, der Høyre foreslår 400 mill. kroner til å ansette over 450 flere politifolk i løpet av 2024. Disse medlemmer viser videre til at Høyre prioriterer flere synlige politifolk i gatene fremfor å åpne nye politikontorer. Disse medlemmer mener dette er i tråd med politiets egne ønsker.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt etterlyser tiltak i den forelagte stortingsmeldingen og initiativ fra nasjonalt hold i byggingen av samlokaliserte beredskapssenter. Disse medlemmer viser til samlokaliseringen av bered-

skapstjenesten i Hammerfest, hvor flere sentrale aktører innen beredskap kan samlokaliseres i et nytt beredskapssenter. En samlokalisering vil være til det beste for befolkningen, da det både gir fordeler for samarbeid og for gjennomføring av øvelser i det daglige. Det vil også gi et større fagmiljø for yrkesgruppene, det vil øke trivselen, og det vil kunne styrke rekrutteringen til beredskapstjenestene. I en slik samlokalisering er det helt naturlig at ansvaret for samlokalisering tilfaller staten og ikke kommunen, ettersom ansvaret for tjenester som samlokaliseres, vil være fordelt mellom kommunen, fylket og staten. Slik beredskapssenteret planlegges i Hammerfest, er det kun én av tjenestene som ligger under et kommunalt ansvar, mens øvrige tjenester ligger under fylket eller staten.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for å samle beredskapsaktører og nødetater i felles beredskapssentre, og at det i planleggingen av nye etaters bygg undersøkes muligheten for å samlokalisere tjenester for å styrke synergieffekter og redusere kostnader over tid.»

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det i mange tilfeller kan være positivt med en samling av beredskapsaktører. Disse medlemmer er enige i at en samlokalisering gir godt grunnlag for samarbeid og samtrening, samt å kunne bygge sterkere fagmiljø. Disse medlemmer mener samtidig at det kan være ulike behov i ulike deler av landet, og har tillit til at ulike beredskapsaktører koordinerer seg på en god måte, og mener det ikke trengs detaljstyring fra Stortinget for å sikre dette.

3.2.8 BEREDSKAP I NORD-NORGE

Komiteen viser til at det viktigste strategiske satsingsområdet til Norge er nordområdene. Komiteen vil peke på at norsk eierskap til infrastruktur og eiendom og nasjonal kontroll over naturressurser i nordområdene er av betydning. Komiteen mener bosetting i Nord-Norge er en forutsetning for dette. Komiteen vil vise til viktigheten av styrking av Forsvaret og militær tilstedeværelse i Nord-Norge.

3.3 Transport og infrastruktur binder landet sammen

3.3.1 OVERORDNET OM TRANSPORT OG INFRASTRUKTUR BINDER LANDET SAMMEN

Komiteen viser til at infrastruktur, som vei, jernbane, havner, ferjer og båter, luftfart, bredbånd og mobilnett, er avgjørende for muligheten for bosetting og arbeidsplasser i hele landet. Komiteen er opptatt av at denne infrastrukturen må tas godt vare på for å sikre

et godt transportnett. Komiteen mener gode transportmuligheter er viktig for utviklingen i og mellom regioner. Komiteen viser til at det er ventet en ny Nasjonal transportplan (NTP) våren 2024, som skal gjelde for perioden 2025–2036.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at den norske topografien med fjorder og fjell og store avstander gjør utbygging av infrastruktur svært kostnadskreven. Flertallet er derfor opptatt av at det må tas godt vare på infrastrukturen, og at innsatsen for vedlikehold må styrkes for å sikre trygge og forutsigbare transportmuligheter. Flertallet viser til kommende NTP og at den må være oppdatert og tilpasset framtidige transportbehov, samtidig som det må være mulig å følge opp de økonomiske rammene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Rødt, mener at samferdselspolitikken er et av de aller kraftigste virkemidlene for å bygge by og land sammen. En god samferdselspolitikk vil skape god vekst og utvikling over hele landet. Utbygging av vei og bane sørger for at varer og tjenester kommer raskere fram og gjør avstandene kortere. FOT-ruter er viktig for store deler av distriktene.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre doblet bevilgningene til samferdsel i løpet av de åtte årene partiet styrte. Norge er et langstrakt land, og standarden på infrastrukturen er fortsatt for dårlig mange steder. Disse medlemmer mener man må fortsette å utvikle landet og sikre trygge, gode og fremkommelige veier. Uten en moderne veiinfrastruktur vil norsk næringsliv og arbeidsplasser sakke akterut i forhold til andre land.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ønsker moderne transportløsninger for fremtiden og å ta i bruk ny teknologi for å gjøre hverdagsreisene enklere, tryggere og grønnere. Utslippene fra transportsektoren skal ned, og disse medlemmer viser til at utslippsreduksjoner må tas gjennom overgang til grønne energiformer og -bærere. Disse medlemmer vil understreke at for distriktene er det spesielt viktig å ta i bruk ny teknologi for å gjøre reisene enklere, tryggere og grønnere. For at folk skal ønske å bo i hele landet, og for at bedrifter skal kunne skape arbeidsplasser og verdier i hele landet, er effektiv mobilitet til overkommelige priser nødvendig. Etter disse medlemmers syn er det nødvendig å intensivere overgangen til nullutslippsløsninger for alle transportformer, og dette ansvaret påligger alle forvaltningsnivåer som har ansvar for samferdsel og infrastruktur. Det offentlige har en

særskilt rolle som transportør av folk og som bestiller av varer og tjenester.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at samferdselspolitikken er ett av de aller kraftigste virkemidlene for å bygge by og land sammen. En god samferdselspolitikk vil skape god vekst og utvikling over hele landet. Utbyggingen av vei og bane sørger for at varer og tjenester kommer raskere fram og gjør avstand kortere. For mange er privatbilen viktig fordi det ikke eksisterer et kollektivtilbud eller tilbudet er svært begrenset. Derfor finner disse medlemmer det påfallende at det i løpet av de siste par årene ikke har blitt satset vesentlig sterkere på den nasjonale infrastrukturen, særlig europaveier og riksveier. Bedre veier vil være særlig viktig for næringslivet i distriktene og sikring av lokale arbeidsplasser. Disse medlemmer viser til at under regjeringen Solberg ble det satset mer på samferdsel, og det ble bygget betydelig mer vei enn med dagens regjering. Ett av virkemidlene var opprettelsen av Nye Veier, som har bidratt til effektivisering innenfor samferdselsutbygginger i Norge. Disse medlemmer reagerer sterkt på at regjeringen i meldingen skriver at den vil prioritere ressursene på å utnytte infrastrukturen og transporttilbudet som eksisterer, framfor nye, store utbyggingsprosjekt. Disse medlemmer er opptatt av at det skal være et godt samferdselstilbud for landets innbyggere både til vanns, til lands og i lufta.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det i de siste årene har blitt bevilget enorme summer til å bygge motorveier, mens de vanlige veiene over hele landet forfaller. I dag brukes kun hver femte veikrone på å ta vare på de veiene som allerede finnes. Det bør være selvsagt å prioritere de veiene som er i dårligst forfatning, men sånn er det ikke i dag. Veiene folk kjører på hver dag, skriker etter vedlikehold. Det er fare for ras mange steder i landet, spesielt i Nord-Norge og på Vestlandet. De norske hverdagsveiene står og forfaller, mens det bygges rådyre motorveier noen få steder i landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at bygging av motorvei også bidrar til å binde by og land sammen. Europaveiene er viktige hovedfartsårer for både folk og næringsliv. Bedre og mer trafikksikre veier bidrar til bedre fremkommelighet og færre ulykker.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at bygging av nye veistreknings spiser så mye av pengesekken at det er i ferd med å ta knekken på eksisterende veinett. Det har gjennom årene bygget seg opp et betydelig vedlikeholdsetterslep på norske veier. Infrastruktur som er viktig i folks hverdag og for næringsliv og arbeidsplasser

over hele landet, forfaller. Vedlikehold er viktig fordi det sikrer et framkommelig og trafikksikkert veinett. Manglende vedlikehold av veinettet har flere negative konsekvenser. Det øker ulykkesrisikoen, gjør at veiene oftere må stenges, og gjør at veiene forfaller enda raske- re. Dårlig vedlikeholdte veier fører også til økt slitasje på bildekk, som er den største landbaserte kilden til utslipp av mikroplast i Norge.

Disse medlemmer vil peke på at det koster å vedlikeholde, men det er mye dyrere å la være. Jo lenger man venter med å vedlikeholde, desto større blir regninga. Det er tverrpolitisk enighet om at det trengs mer penger til veivedlikehold – men fortsatt er det lite som skjer.

Disse medlemmer mener togets viktighet for å knytte byer og landsdeler over hele landet sammen ikke er hensyntatt i meldingen. Toget er en klimavinner og en viktig del av overgangen til et mer rettferdig og grønnere samfunn. Stortingets mål om mer gods over på bane, for å hindre mer gods på veiene våre, med de konsekvenser det har for miljøproblemer og utrygghet for veiene våre, blir stadig mer fjernt. Miljøstøtteordningen på gods fra vei til bane må bli permanent og utvides slik Sosialistisk Venstreparti har foreslått i Stortinget. Disse medlemmer mener at for at folk og gods skal reise med bane, må togtilbudet være attraktivt sammenlignet med andre transportformer. I dag er dessverre store deler av det norske jernbanenettet gammelt, nedslitt og utdatert. Vedlikeholdsetterslepet har også vokst de siste årene. Dette får mange negative konsekvenser, bl.a. redusert forutsigbarhet for kundene. En punktlig og pålitelig jernbane er viktig for reiseopplevelsen, og det er altfor mange og store forsinkelser på jernbanen i dag på grunn av utdatert infrastruktur. Også godsaktørene sliter når de ikke klarer å levere varene de har forpliktet seg til, til rett tid. Disse medlemmer vil påpeke at vedlikeholdsetterslepet på jernbanen ikke er bra for noen, og jo lengre tid som brukes på å ta igjen etterslepet, jo dyrere blir det, fordi mye av innsatsen nå handler om brannslukking. For å få mest mulig igjen for vedlikeholdsbevilgningene må det settes av mer ressurser over tid.

Disse medlemmer vil peke på at lastebiler slipper ut omtrent 2,4 millioner tonn CO₂ per år i Norge, og nyttetransporten nå utgjør en større del av utslippene enn personbiler gjør. Det er avgjørende å kutte disse utslippene for å klare å nå klimamålene. Det bør derfor være et mål å øke salg og bruk av elektriske lastebiler i Norge og redusere klimagassutslippene fra lastebiltransporten. Dette vil ha mange positive effekter, f.eks. at elektriske lastebiler støyer mindre enn lastebiler med forbrenningsmotorer, og at utbyggingen av ladeinfrastruktur for tungtransporten kan kombineres med økt servicenivå for sjåførene. Dette kan telle positivt for rekruttering til bransjen. Elektriske lastebiler er fortsatt dyrere enn dieseldrevne, selv om Enova støtter kjøp av tunge elektriske kjøretøy med 40 pst. av merkostnaden.

Den totale eierskapskostnaden av en el-lastebil ventes å falle frem mot 2030, men beregningene avhenger av en rekke faktorer som biltype, bompengefordeler og strømpris. Disse medlemmer mener innkjøpsstøtte er nødvendig for å stimulere til at flere velger el-lastebil, siden kostnadene overgår de for tilsvarende dieselkjøretøy, samt bruksfordeler i form av reduserte bompenger over en forutsigbar periode.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, er opptatt av å jobbe for å styrke kollektivtilbudet også i distriktene, der det er lavere passasjergrunnlag. I flere fylkeskommuner har det blitt gjort ulike forsøk med bestillingstransport. Flertallet mener slike ordninger er svært positive, og at de bør satses på. I stortingsmeldingen er det fremhevet at Ungdommens distriktspanel etterspør bestillingstransport og et miljøvennlig transport- og kollektivtilbud.

På denne bakgrunn vil komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med fylkeskommunene arbeide for flere ordninger med bestillingstransport, blant annet der taxier kjører som kollektivtransport på faste, forhåndsbestilte ruter til lokal kollektivtransportpris.»

3.3.2 FYLKESVEIER

Komiteen viser til at fylkesveier er sentrale for folk og næringsliv i hele landet, og for utvikling av bo- og arbeidsmarkeder. Komiteen viser videre til at fylkeskommunene har overtatt administrasjonen for fylkesveiene fra Statens vegvesen, fra 1. januar 2020, og at finansieringen kommer fra frie inntekter til fylkeskommunene sammen med brukerbetaling (bompenger) og øremerkede tilskudd.

Komiteen viser til at det finnes øremerkede tilskudd til fylkesveier begrunna i næring og arbeid, samt tømmertransport.

Komiteen mener forbedringer av fylkesveier er viktig i næringsøyemed. Komiteen vil peke på at skred- og rassikring er viktig for tryggheten langs veiene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, ser at det er et stort behov for opprusting av fylkesveinettet, og ser fram til at regjeringen legger fram en helhetlig og forpliktende plan for å redusere vedlikeholdsetterslepet sammen med NTP 2025–2036.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er viktig å ta vare på det Norge har, og sørge for å få mest mulig igjen for fellesskapets penger. Høyre styrket derfor innsatsen for drift, vedlikehold og fornyelse av riksveiene i NTP 2022–2033. Høyre tok også et krafttak for vedlikeholdsetterslepet på fylkesvei.

Disse medlemmer viser til at veiene våre er livsnerven i folks hverdag og avgjørende for næringslivets konkurranseevne. Derfor er vi avhengige av å ha trygge, trafikksikre og velfungerende veier over hele landet. Disse medlemmer viser til at Høyre i NTP 2022–2033 tok et nasjonalt krafttak for fylkesvei, etter at den rødgrønne regjeringen overførte en rekke veistrekninger til fylkeskommunene i 2010 uten at det fulgte med midler. Den nye tilskuddsordningen til fylkesveiene kommer i tillegg til det fylkeskommunene får gjennom det ordinære inntektssystemet. Tilskuddet fordeles til fylkeskommunene med utgangspunkt i vedlikeholdsetterslepet i det aktuelle fylket. Viktige næringsveier og veier som forstørrer bo- og arbeidsmarkedsregioner, skal prioriteres.

Disse medlemmer viser til de enorme etterslepene, både på vedlikehold av fylkesvei og rassikring. Selv med bevilgningsøkninger vil det i overskuelig framtid ikke være mulig å ta igjen dette. Det betyr at man i tillegg til bevilgninger må tenke nytt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt viser til at fylkesveiene har et så omfattende vedlikeholdsetterslep at å rydde opp i dette forutsetter betydelig statlig medfinansiering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at flere fylkesveier med høyt trafikkgrunnlag eller mye næringstrafikk bør omklassifiseres som riksvei. Disse medlemmer mener at fylkesveinettets uholdbare standard gjør at det må etableres et eget statlig program i samarbeid med fylkene for å redusere vedlikeholdsetterslepet. En slik tilskuddsordning må forutsette at midlene brukes til vei og at fylkene prioriterer egne midler til veivedlikehold. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til forslag fremmet i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:193 S (2022–2023), Innst. 449 S (2022–2023).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til et program for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveinettet. Programmet skal skissere en opptrappingsplan for vedlikeholdet der etterslepet for både veier, bruer og tunneller reduseres. Det etableres en forpliktende finansieringsmodell uten bruk av bompenger.»

3.3.3 FERJER, BÅTER, HAVNER OG FARLEDER

Komiteen vil peke på ferjer som livsnerven for mange samfunn, og avgjørende for å kunne bo, leve, arbeide og drive næringsvirksomhet mange steder i landet. Komiteen merker seg regjeringens målsetting om å gjøre det enklere å bo og drive næringsvirksomhet der man er avhengig av ferje.

Komiteen er opptatt av at det skal bli enklere å bo og drive næring i samfunn som er avhengige av ferje. Komiteen mener det er viktig å sørge for et godt ferjetilbud for reisende og næringsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at fra 1. juli 2022 ble det gratis med ferje for samband med under 100 000 passasjerer og for delstrekninger til øyer og veiløse samfunn med over 100 000 passasjerer. Flertallet viser videre til at det i statsbudsjettet for 2023 er midler til å halvere takstene for riksveiferjene og satt av midler til at fylkeskommunene kan redusere takstene tilsvarende som i riksveiferjedrift. I tillegg er det bevilget midler til at ferjesamband til øyer og veiløse samfunn blir gratis. Alt med virkning fra 16. august 2023.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at strekninger med bilførende hurtigbåter i Vest-Finnmark har fått halvert rutetilbudet det siste året, og at lokalbefolkningen i oktober 2023 beskriver situasjonen som kritisk på grunn av dette. Disse medlemmer viser til fellesmerknader mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i forbindelse med statsbudsjettet i 2022, der det blir lagt til grunn at regjeringen sikrer at disse sambandene blir likestilt med ferjetilbud til mindre øyer og kystsamfunn. Disse medlemmer mener at halvering av rutetilbudet ikke er akseptabelt for disse kystsamfunnene, og forventer at regjeringen som har ambisjoner om å styrke befolkningsgrunnlaget i Distrikts-Norge, tar tak i situasjonen og i samarbeid med Finnmark fylkeskommune finner en løsning som sikrer et rutetilbud som gjør det mulig å fortsatt bo i disse små kystsamfunnene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Norge har en langstrakt kyst. I NTP 2022–2033 prioriteres både utbedringer av innseilinger til flere havner og investeringer i havner. Dette er viktig, ettersom båtene blir større og kravene til ferdsl skjerpes.

Disse medlemmer vil redusere ferjeprisen fremfor å gjøre ferjene gratis. Det viktigste er å få opp kapasiteten og sikre at ferjene går når de skal.

Disse medlemmer mener at det må jobbes videre med godsoverføring fra vei til sjø, og at havnene må

ha en sentral rolle når skipsfarten skal over på nullutslippsløsninger. Her er det viktig å kunne se land- og sjøtransport i en sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt mener at fergedriften er en naturlig del av det offentlige veinettet og derfor et offentlig ansvar. Dette gjelder også finansieringen, slik at både riks- og fylkesferger bør bli gratis å bruke.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener videre at ordningen med fergeavløsningsmidler skal utvides slik at flere av dagens fergesamband kan erstattes med bruløsninger. Når flere lokalsamfunn kan kobles direkte på det nasjonale veinettet gir dette gode effekter for både boområder og næringsmuligheter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt viser til at disse medlemmer ved flere anledninger har jobbet for at også hurtigbåter skal innlemmes i ordningen med gratis ferge, senest i Innst. 488 S (2022–2023) og mindretallsforslag nr. 5 fra Fremskrittspartiet og Rødt som lød;

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om å innlemme hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferge.»

Disse medlemmer forventer at regjeringen ved første anledning også innlemmer hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferge.

3.3.4 FLYTILBUD I DISTRIKTENE

Komiteen viser til at flytilbudet er en viktig del av transportnettet i Norge og særlig en viktig del av samferdselstilbudet i distriktene. Komiteen vil trekke fram at pendlere mange steder er avhengige av kortbanenettet, og at det er avgjørende for at folk skal ha tilgang til helsetjenester, utdanning, andre offentlige tjenester og mulighet til å treffe familie. Komiteen mener flyrutetilbudet i Norge sikrer en effektiv reisemåte til ulike offentlige tjenester, og at ordningen med Forpliktinger til offentlig tjenesteytelse (FOT) er særs viktig der markedet alene ikke sikrer et tilstrekkelig flytilbud. Komiteen mener videre at et godt flyrutetilbud er en forutsetning for bosetting og næringsliv i hele landet, og at det forutsetter en akseptabel billettpris.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at regjeringen i statsbudsjettet for 2024 foreslår en halvering av maksimaltakstene på billetter på FOT-rutene, og legger opp til

flere ruter og mer kapasitet i de kontraktene som starter opp i 2024.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, påpeker at et langstrakt land som Norge er avhengig av fly, særlig i Distrikts-Norge. Kortbanenettet har en sentral funksjon i kollektivtrafikken. For næringslivet er de lokale flyrutene ofte en forutsetning for å kunne være lokalisert der de er. FOT-rutekjøpet bidrar dermed til bosetting, bolyst og verdiskaping. Dette flertallet peker på at relevante flyruter og god frekvens på disse rutene er en viktig forutsetning for å kunne fylle disse funksjonene. Videre mener dette flertallet at Norge bør ta en posisjon hva gjelder å bli en testarena for el-fly.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Green Flyway, som er et prosjekt med internasjonal testarena for el-fly, droner og autonome luftfartøy i luftrommet mellom Røros og Østersund. Dette flertallet viser videre til at prosjektet får testet bl.a. el-fly i krevende klimatiske forhold og mener det er nødvendig for å få teknologi utviklet for norske forhold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at skatte- og avgiftsbelastningen på norsk luftfart er for høy, og at regjeringens avgiftsøkninger har forverret situasjonen for den norske luftfarten. Disse medlemmer mener at skatte- og avgiftsbelastningen bør være på samme nivå som for nabolandene våre, og at særskilte norske reguleringer til teknologi er uholdbart. Det må være teknisk utvikling som driver frem lavere utslipp, ikke politiske ønsker. Disse medlemmer mener at nye særnorske krav og reguleringer vil drive kostnadene i været, og regningen påføres skattebetalerne og passasjerene. Dette vil være dramatisk for en samlet norsk flybransje, men kanskje i særlig grad for mange distriktssamfunn der luftfarten utgjør en stor del av hverdagstransporten.

3.3.5 BREDBÅND OG MOBILNETT

Komiteen viser til at Norge er det landet i Europa som har høyest internettbruk blant innbyggerne, og at bruken av digitale tjenester i offentlig sektor er høy. Komiteen mener det fordrer god bredbåndsdekning og mobildekning. Komiteen vil påpeke at god digital infrastruktur til dels kan kompensere for avstandsulepper i distriktene og er en forutsetning for bosetting i hele landet. Komiteen mener Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har en viktig oppgave i å tilrettelegge for konkurranse og rimelige priser i markedet for fast og mobilt bredbånd. Komiteen merker seg at meldingen

påpeker at det er nødvendig med tilskudd for å oppnå økt dekning i områder uten kommersielt grunnlag. Komiteen registrerer at regjeringen i meldingen har som mål at alle husstander og virksomheter skal ha tilbud om bredbånd med minst 100 Mbit/s nedlastingshastighet innen utgangen av 2025.

Komiteen mener at en satsing på digitalisering er nødvendig for å gi bedre tjenester og en enklere hverdag for folk. For å utnytte mulighetene som ligger i moderne teknologi, trenger Norge sikker, moderne og god digital infrastruktur.

Komiteens medlemmer fra Høyre er opptatt av at alle skal kobles på, derfor satte regjeringen Solberg som mål at alle norske bedrifter og husstander skal ha tilbud om høyhastighetsbredbånd i løpet av 2025. Disse medlemmer viser til at utbyggingen av bredbånd har skjedd og fortsatt skjer raskt i hele landet, takket være gode rammebetingelser. Disse medlemmer vil nå prioritere hvordan næringsliv og industri skal utnytte mulighetene for innovasjon og nye forretningsmodeller ved å bruke 5G-teknologien til nye måter å dele og bruke data på. Da må rammebetingelsene for næringslivet og mer innovasjon prioriteres.

3.3.6 DATASENTRER

Komiteen ser det som et behov å styrke datalagrings- og prosesseringskapasiteten i Norge. Komiteen viser til at datasentre gjør digitalisering mulig og medvirker til effektivisering av næringer og offentlige tjenester.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det må jobbes tett på tvers av ulike næringer og det offentlige, slik at overskuddsvarmen ikke går til spille, men kan skape positive synergieffekter til andre formål som til veksthus og planteproduksjon eller bli nyttiggjort i hus til oppvarming. Disse medlemmer mener datasenternæringen skal ha gode vilkår for vekst i Norge, men at det er behov for tiltak som avdekker og motvirker utleie og bruk av datasentre til kriminelle og sikkerhetstruende formål. Disse medlemmer mener videre at en norsk datanæring sikrer bedre oversikt og kontroll. Disse medlemmer peker på at datasentre bør etableres så nær produksjon av energi som mulig for å hindre unødig tap av energi i nettet og unngå unødige naturinngrep ved nettutbygging.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at datasenternæringen har vokst kraftig i Norge de siste årene, og at mange av datasentrene er lokalisert i distriktene. Regjeringen uttrykker at datasentretableringer kan medvirke til å styrke næringsutvikling og eksisterende næringsvirksomhet. Re-

gjeringen skriver i stortingsmeldingen at det er viktig å styrke datalagrings- og prosesseringskapasitet i hele landet, og at de er i gang med å revidere og videreutvikle den nasjonale datasenterstrategien.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er grunn til å tenke seg nøye om før en tillater slike etableringer i kommunene, da all bruk av areal og kraft bør prioriteres ut fra samfunnsnytte og brukes mest mulig effektivt. Disse medlemmer mener at kraften må prioriteres til de virksomhetene som har lavest klimafotavtrykk, og som skaper varige arbeidsplasser. Det bør også stilles krav om at slike sentre ikke kan etableres på dyrka mark, innmarksbeite, reindriftsområder eller andre verdifulle naturområder. Ved etablering er det også nødvendig å stille krav om lokale, faste arbeidsplasser og teknologioverføring til Norge.

Disse medlemmer viser til Dokument 8:153 S (2021–2022) og Innst. 291 S (2021–2022), der Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ba regjeringen utrede et forbud mot storskala kommersiell energiintensiv kryptovalutautvinning. Disse medlemmer viser til at det for tiden er meldt inn et stort kraftbehov. Kraftbehovet er knyttet til elektrifisering av den eksisterende industrien, hydrogen- og batterifabrikker, men også å etablere flere datasenter. Disse medlemmer heier på at Norge skal kutte utslipp og skape nye, grønne arbeidsplasser, men da må samfunnet prioritere krafta strengt.

Disse medlemmer viser til at strømnnettutvalget sommeren 2022 leverte sin rapport, NOU 2022:6. I høringssvarene til rapporten har flere pekt på problemene med dagens tilknytningsplikt. I dag er det førstemann til mølla som får koble seg på nettet. Naturvernforbundet skrev blant annet i sitt høringssvar til strømnnettutvalget at de mener at:

«Systemet for tildeling må endres fra 'først meldt inn får først tildelt' til en ordning hvor relevante myndigheter prioriterer mellom de innmeldte prosjekter ut ifra samfunnsnytte. Slike kriterier bør blant annet ta hensyn til klimagevinst, arealforbruk og energiforbruk, verdiskaping og hva som produseres. Det må for eksempel være åpenbart at datasenter som brukes til kraftkrevende kryptovaluta, ikke prioriteres.»

Industri Energi skrev i sitt høringssvar:

«Industri Energi reagerer på at utvalget ikke går inn for å prioritere prosjekter etter samfunnsnytte. Kraft er ikke og kan ikke behandles som en hvilken som helst handelsvare. Kraft er en strategisk ressurs, nett er kritisk infrastruktur og både kraft og nett er knappe ressurser som må forvaltes til det beste for fellesskapet. Derfor er det ikke likegyldig hvordan kraften brukes. Vi mener derfor at prosjekter må prioriteres etter samfunnsnytte i tillegg til modenhet.»

Disse medlemmer mener at med så store kraftbehov som blant annet industrien har fremover, så trengs det en mye strengere prioritering av hvem som skal få tilgang på krafta vår og i hvilken rekkefølge. Disse medlemmer mener at det er den eneste løsningen som vil sikre arbeidsplasser, lavere klimagassutslipp og beskytte norsk natur mot storstilt utbygging av vindturbiner. Disse medlemmer ønsker derfor at for eksempel datasentre som skal utvinne kryptovaluta, ikke skal få tilknytning til strømmettet.

3.4 En aktiv næringspolitikk for hele landet

3.4.1 OVERORDNET OM EN AKTIV NÆRINGS-POLITIKK FOR HELE LANDET

Komiteen viser til at Norge har et variert næringsliv med store variasjoner mellom ulike deler av landet. Komiteen viser til at Norge har ressursbaserte næringer som er av stor betydning for norsk økonomi, og som gir positive ringvirkninger for lokalsamfunn. Komiteen mener at en aktiv næringspolitikk er viktig for sysselsetting, verdiskaping og bosetting i distriktene, og at det krever gode forutsetninger for å etablere, drive og videreutvikle virksomheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil trekke fram Fjellnettverkets høringsinnspill til komiteen, der de skriver:

«Fjellområda er store og med rike naturressursar, som utgjør verdier både for folk som bur der, for det norske storsamfunnet og globalt.»

Og videre:

«Den beste måten å sikre at fjellnaturen blir teke vare på og brukt på berekraftig vis i den grønne omstillinga, er å sette inn tiltak slik at fleire ynskjer å bu i fjellområda.»

Flertallet viser til at regjeringen i statsbudsjettet for 2024 har foreslått en halvering av barnehageprisene i kommuner i sentralitetsklassene 5 og 6, noe som bl.a. vil treffe fjellkommuner.

Flertallet mener det bør vurderes om flere tiltak kan bidra til at barnefamilier ønsker å etablere seg i disse kommunene. Flertallet anser billigere barnehage som en god start.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Fjellnettverket under komiteens høring etterspurte flere liknende ordninger for kommunene i fjellregionene som i tiltakssoenen. Disse medlemmer viser til at Fjellnettverket også etterlyste en egen plan for utvikling av fjellområda

i tråd med det grønne skiftet. Videre står det i det innsendte notatet:

«(...) Den bør inneholde langsiktige planar og verkemiddel for å sikre etablering av nye, framtidsette næringer i distrikta, tilgang på risikokapital og korleis me skal bruke naturressursane i framtida, slik at det kjem både landet og lokalsamfunna til gode.»

Disse medlemmer forventer at regjeringen følger opp dette gode og tydelige innspillet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg gjennomførte en rekke forenklinger for næringslivet, og da det var regjeringsskifte, ble det brukt 15 mrd. kroner mindre på skjemaer og søknadsprosesser i det offentlige enn de gjorde da regjeringen Solberg tiltrådte i 2013. Disse medlemmer viser videre til at formuesskatten på arbeidende kapital ble redusert, maskinskatten fjernet og kraftskatten endret under samme periode. Disse medlemmer mener at det må legges enda bedre til rette for at private eiere vil og kan investere i utvikling av norske arbeidsplasser. Disse medlemmer mener at lokalt eide bedrifter er ryggraden for mange lokalsamfunn, og disse er som regel avhengige av kapital fra norske eiere og investorer. Disse medlemmer viser til at arbeidsløsheten i distriktene har vært svært lav, og at det har gått godt i distriktene de siste årene.

Disse medlemmer viser til NOU 2020:12 Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn. Utredningen peker på betydningen av lokalt eierskap for distriktnæringslivet. Utvalget mener det vil være en fordel med lokalt eierskap.

Disse medlemmer mener at regjeringens næringsfiendtlige politikk, med økte skatter og brå endringer i rammevilkår, har fått store konsekvenser for distriktene. Disse medlemmer viser til at det nå er forbundet med politisk risiko å investere i Norge. Disse medlemmer mener at formuesskatten tapper norske bedrifter for kapital, slik at de har mindre igjen til å investere i norske arbeidsplasser. Disse medlemmer viser til at formuesskatten betales i særlig grad av bedrifter i typiske distriktsfylker, som kunne brukt midlene til å investere i nye arbeidsplasser og i lokalsamfunnet. Disse medlemmer viser til at skatten kun rammer norske eiere, uavhengig av om bedriften går med overskudd eller underskudd, noe som gir et uheldig konkurransefortrinn for utenlandske eiere.

Disse medlemmer mener at Norge trenger flere vekstbedrifter i privat sektor, i hele Norge. Derfor bør formuesskatten på arbeidende kapital, som i praksis er kjettinger, traktorer og driftsbygninger og lignende, over tid fjernes. Disse medlemmer merker seg at formuesskatten er mer enn doblet siden regjeringsskif-

tet, og mener at dette er midler som kunne gått til å investere i bedriften og lokalsamfunnet.

Disse medlemmer viser til at regjeringens innstramminger på innleie gjør det vanskelig for mange bedrifter, spesielt i reiselivs- og byggenæringen. Disse bransjene har gjerne sesong- og oppdragsbestemte toppar, som ikke kan dekkes av faste ansatte alene. Denne politikken skaper uforutsigbarhet og unødvendige utfordringer for næringslivet, spesielt i distriktene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener grunnrenteskatten sikrer lokalsamfunn langs kysten og fellesskapet en større andel av de verdiene som skapes i oppdrettsnæringen, og at vertskommunene skal komme bedre ut. Dette sikrer, etter flertallets skjønn, at kommunene kan bruke mer på skole, eldreomsorg og andre viktige velferdstilbud til innbyggerne i kommunen.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at mange aktører i næringslivet gir tilbakemelding om at det har blitt større usikkerhet, blant annet som følge av brå endringer i skatte- og avgiftspolitikken fra regjeringen Støre. Disse medlemmer mener at det samlede skattetrykket og næringsbeskatningen må ned, og at det må gjøres enklere å skape flere jobber for å inkludere flere i arbeidslivet og for å skape attraktive lokalsamfunn. Investeringer for flere titalls milliarder er lagt på is som følge av regjeringens skattepolitikk, blant annet i havbruksnæringen. Disse medlemmer viser videre til at de fem siste kvartalene har utenlandske investorer solgt seg ned for 64 mrd. kroner på Oslo Børs. Disse medlemmer viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2024, der det foreslås å redusere skatt på inntekter for folk og norske arbeidsplasser. Disse medlemmer viser særlig til at Høyre foreslår å avvikle den eksterne arbeidsgiveravgiften som regjeringen har innført.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Norge har en desentralisert næringsstruktur. En stor del av verdiskapingen skjer i distriktene utenfor sentrale strøk. Distriktpolitikken handler ofte for hovedstaden om overføringer og bistand til distriktene. Sannheten, slik disse medlemmer ser det, er at det distriktene trenger, ikke er milde overføringer, men rett og slett at det legges til rette med skatte- og avgiftspolitikken, infrastruktur og økt lokalt selvstyre – så klarer distriktene seg veldig fint. Reduksjon av selskapskatten er et tiltak som har vært positivt for næringslivet. Videre ønsker disse medlemmer å fjerne eiendomsskatten helt for både næring og privatpersoner. Lokalt eierskap til bedrifter og arbeidsplasser er viktig. Disse medlemmer ser verdien av bedriftseiere med generasjonsperspektiv som er en del av lokalsamfunnet. For disse medlemmer oppleves formuesskatten

urettferdig, da en utenlandsk eier av en bedrift har bedre betingelser enn den lokale langsiktige eieren. Disse medlemmer vil derfor kraftig redusere formuesskatten for å legge til rette for arbeidsplasser og verdiskaping. Disse medlemmer ønsker å gjøre livet enklere for folk flest, uavhengig av om man bor i distriktene eller i storbyene. For å gjøre livet enklere for folk flest, må møtet med det offentlige gå så raskt og effektivt som mulig. Nødvendige tiltak er forenklinger i plan- og bygningsloven, å fjerne eiendomsskatten og å redusere gebyrene ute i kommunene. Disse medlemmer viser til at saksbehandlingstiden for reguleringsplaner i 2022 var på 784 dager, mot 577 dager i 2016. Dette er en trend som må snus. Reguleringsplaner for både næringsvirksomhet og boligutbygging må skje smidig for privatpersoner, utbyggere og næring for øvrig. Disse medlemmer mener det er behov for ytterligere forenklinger i plan- og bygningsloven. Disse medlemmer er også urolige over at planprosessene er dyre, uforutsigbare og tidkrevende.

3.4.2 FORVALTNING AV NATURRESSURSER

Komiteen viser til at forvaltning av naturressurser har skapt grunnlag for bosetting og lokalsamfunn over hele landet. Dette gjelder blant annet ressursene i havet og på land, kraftressursene, og de store petroleumsressursene på norsk sokkel.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen har innført nye grunnrenteskatter, doblet formuesskatten på norske bedrifter og innført en midlertidig arbeidsgiveravgift, som i sum har økt skattebyrden for norsk næringsliv betydelig. Nye skatter og avgifter er innført uten en helhetlig gjennomgang av skattesystemet og basert på svært uforutsigbare prosesser. Regjeringens økte uforutsigbarhet i skattepolitikken har gjort at investeringer er utsatt eller avlyst, og har satt arbeidsplasser i distriktene i fare. Disse medlemmer viser til at regjeringen fremmet forslag om innføring av en grunnrenteskatt på havbruk i september 2022. Skatten ble innført fra 1. januar 2023, til tross for at høringsfristen var 4./6. januar 2023, og at endelig behandling i Stortinget ble gjort i juni 2023. Store deler av næringslivet langs kysten opplevde at de gikk inn i et nytt år uten å vite hva de skulle betale i skatt og endelig innretning av skattesystemet. Dette er en uholdbar fremgangsmetode som har skapt unødvendig usikkerhet knyttet til skattesystemet, med den konsekvens at investeringer for flere titalls milliarder ble lagt på is i havbruksnæringen. Disse medlemmer viser til at særlig leverandørindustrien til havbruksnæringen ble hardt rammet. Regjeringen Solberg innførte en produksjonsavgift for havbruksnæringen med virkning fra 2021. Det ble gjort etter en omfattende debatt om grunnrenteskatt, der et stort flertall sluttet seg til løsningen med produksjonsavgift og auksjon av nye konsesjo-

ner. Det er svært uheldig at regjeringspartiene kun kort tid etter har gått bort fra denne enigheten. Løsningen med produksjonsavgift bidro særlig til at større deler av skatteinntektene tilfalt lokalsamfunnene. Disse medlemmer merker seg at det er usikkert hvor stor del av grunnrenteskatten som reelt vil bli fordelt til kommunene, og at det i tilfelle vil være de befolkningstette områdene og byene som blir de største vinnerne på den kraftige økte beskatningen av distriktsarbeidsplasser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er uenige i Høyres påstander om at regjeringen fører en næringsfiendtlig politikk. Flertallet vil påpeke at det er 130 000 flere sysselsatte nå enn før pandemien, og det etableres 6 000 nye bedrifter hver måned. Flertallet vil videre vise til statsråd Vestres uttalelser i Stortingets spørretimen 22. november 2023:

«Det har aldri vært investert mer i norsk næringsliv enn nå. Det settes nye investeringsrekorder. Vi må tilbake til høykonjunkturen i 2007 for å finne en like høy vekst i et enkeltår hva gjelder investeringer i norsk næringsliv.»

Det kan etter flertallets syn ikke tyde på forbrændringer i rammevilkår, slik Høyre påstår. Dette viser derimot vilje til å investere i norsk næringsliv. Flertallet viser også til Høyres alternative statsbudsjett, som verken omtaler eller har særlige satsinger rettet mot gründere eller eksport.

Flertallet mener regjeringen fører en skatte- og avgiftspolitik som gir gode rammebetingelser for arbeid og verdiskaping i hele landet. Flertallet er opp-tatt av at næringslivet skal ha stabile og konkurranse-dyktige rammevilkår. Flertallet vil minne om at regjeringen ikke foreslår økt formuesskatt i forslag til statsbudsjett for 2024. Regjeringa har bedret beregningsmetoden for næringsseiendommer, som gir lavere og riktigere formuesskatt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å forvalte naturressursene på en god måte. Disse medlemmer mener at gjennom generelle rammebetingelser må det legges til rette for at verdiskaping opprettholdes og utvikles i distrik-tene, og at verdiene i større grad beholdes der de skapes. Det er nødvendig at man lokalt får mulighet til å utnytte mer av naturressursene til å skape arbeidsplasser. Disse medlemmer er derfor skeptiske til at regjeringen har innført en havbruksskatt. Dette går særdeles hardt ut over distriktskommuner langs kysten og får også negative ringvirkninger for andre næringer i distriktene. Disse medlemmer frykter at konsekvensene av innføringen av skatten vil gå ut over vekst, utvikling og

arbeidsplasser i distriktene i årene som kommer, samtidig som det fører til uforutsigbarhet for næringslivet og kommuner.

Disse medlemmer viser til at norsk olje- og gassvirksomhet sikrer tusenvis av lønnsomme arbeidsplasser over hele landet og gir store inntekter til velferdssamfunnet. Den verdiskapingen petroleumsnæringen står for, har vært helt avgjørende for den høye levestandarden vi har i hele Norge, og vil være det i overskuelig fremtid. Gjennom tiårene med olje- og gassutvinning på norsk sokkel har det også blitt etablert sterke kunnskapsmiljø innen petroleumsvirksomhet og internasjonalt konkurransedyktige leverandørbedrifter mange steder i landet. Disse medlemmer viser til tall fra SSB som viser at det i 2021 var hele 156 100 sysselsatte i petroleumsrelaterte jobber over hele Norge. Derfor mener disse medlemmer at det er viktig at Norge fortsetter med olje- og gassproduksjon i årene fremover.

Disse medlemmer mener mineralnæringen er en fremtidsnæring som har potensial til å bli svært viktig for Norge, for å dekke det økende behovet for mineraler som benyttes til teknologiutvikling både i Europa og verden. Disse medlemmer peker på at verdikjedene til en rekke av de viktigste mineralene er konsentrert til enkeltland og -områder, og at verden nå ser ut til å gå inn i en periode preget av mer usikkerhet, ustabilitet, geopolitiske maktkamper og menneskerettighetsbrudd. Disse medlemmer mener derfor at det er store muligheter for å utvikle en mineralnæring i Norge som kan skape store verdier og mange arbeidsplasser, og som samtidig vil bidra til å sikre tilgang på kritiske mineraler. Disse medlemmer peker på at både i USA og i Europa er tilgang til kritiske mineraler en politisk prioritet, og det er viktig å gjøre seg uavhengig av totalitære stater og stater med helt andre lønns- og arbeidsvilkår for involverte gruvearbeidere eller steder som tillater barnearbeid.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Dokument 8:250 S (2022–2023), der Rødt foreslår at:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirsomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet på en økologisk bærekraftig måte som sikrer minst mulig tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener regjeringen bør se til Kiruna i Sverige, der det statlige selskapet LKAB har drevet i over 100 år. LKAB hadde i 2022 et driftsresultat på 21 mrd. kroner. Det er kun ett sted i Europa at det er funnet større forekomster av sjeldne mineraler enn i Kiruna, og det er på Fensfeltet. Et statlig mineralselskap ville vært en naturlig hjørnestein og utgangspunkt for videre

utvikling av nye verdikjeder for videreforedling av mineraler i Norge, noe disse medlemmer mener er viktig for både å utvinne mineraler i tråd med naturens tålegrense, og også for å sikre nasjonal kontroll over viktige naturressurser uavhengig av stormaktsinteresser.

3.4.3 DET GRØNNE SKIFTET

Komiteen viser til at Norge i tråd med målene i Parisavtalen skal kutte minst 55 pst. av de norske klimagassutslippene innen 2030, sammenlignet med 1990. Komiteen viser videre til at ressursene vi er avhengig av i det grønne skiftet, finnes i distriktene, som energi, metaller og skog. Komiteen vil peke på at god, offentlig infrastruktur er avgjørende for å kunne utvikle og videreutvikle grønn industri. Komiteen merker seg at regjeringen arbeider med å utvikle regionvekstavtaler, som bl.a. kan være et verktøy for grønn omstilling og næringsutvikling, og at det er en avtale mellom regjeringen og fylkeskommunen om felles mål og innsatsområder for en region.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, er opprørt av at det i Norge skal føres en politikk for å nå målene i Parisavtalen. Flertallet viser til at det grønne skiftet kan gi store positive ringvirkninger for Distrikts-Norge. Flertallet mener kombinasjonen av store fornybare ressurser og industriell, teknologisk og vitenskapelig kompetanse gir Norge gode forutsetninger for å lykkes i det grønne skiftet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det er nødvendig å stille utslippskrav i anbudsrundene i fylkenes ferje- og båttrafikkavtaler for å nå nasjonale klimamål. Disse medlemmer understreker at de ekstra kostnadene knyttet til omlegging til utslippsfrie båt- og ferjeløsninger i fylkene må kompenseres slik at fylkene kan opprettholde nødvendig rutetilbud samtidig som utslipp kuttes. Disse medlemmer mener at forutsigbarhet for fylkene og krav til nullutslipp i anbud er helt nødvendig både for at fylkene kan bli motorer i omstillingen, og for å legge til rette for utviklingen av utslippsfrie fartøy i norsk maritim industri.

Disse medlemmer viser til det store potensialet for energieffektivisering i bygg, sirkulære verdikjeder, ressurseffektivisering i ferdigvareindustri og biogassatsing som viktige faktorer inn i det grønne skiftet. For å skaffe mer energi til industrien er enøk det minst konfliktfylte å gjennomføre. Disse medlemmer viser til det store energisparepotensialet i bygg som «ZEN Rapport NO.50 – 2023» fra SINTEF gjør rede for. I denne rapporten er det vist til at bygningsmassen trolig vokser med 18 pst. fra 2020 til 2050 på grunn av befolkningsvekst, men at det er fullt mulig å spare tilsvarende 13

TWh i bygningsmassen innen 2030 og hele 40TWh innen 2050, dersom en tar med muligheten for å nytte varmepumper og solcelleproduksjon til lokalt bruk i tillegg til tradisjonelle enøktiltak som isolering og skifting av vinduer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regionvekstavtaler er et nytt og viktig verktøy i regionalpolitikken. Regjeringen har bevisst ikke bestemt hvilke utfordringer regionvekstavtalene skal løse. Målet er at avtalene skal sørge for utvikling ut ifra regionale utfordringer og potensial. Regjeringen ønsker å prøve dette ut i Rogaland og Nordland og deretter få fram en ordning som kan rulles ut i alle fylker. Det er fylkeskommunen selv som skal legge fram forslag til temaer, mål og avgrensning av avtalene, og på den måten bygge på regionale fortrinn og være et verktøy for tettere samarbeid og samordning av felles mål mellom stat og fylke. Disse medlemmer peker på at regionvekstavtalene kan brukes i forbindelse med grønn omstilling.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til målene i Parisavtalen, klimaavtalen med EU og klimaloven om at Norge har forpliktet seg til å kutte klimagassutslipp. Høyres mål er å legge til rette for økonomisk vekst og verdiskaping innenfor rammer som spiller på lag med næringslivet og sørger for solide kutt i utslipp. Disse medlemmer mener dermed en ambisiøs klimapolitikk med offensive tiltak er helt avgjørende om Norge skal nå sine klimamål og omstille næringslivet slik at man sikrer bærekraftig velferd også i fremtiden uten store utslipp. Dette innebærer en stor omstilling i alle deler av det norske samfunnet, og tiltak både nasjonalt og lokalt. Disse medlemmer mener kommunene og fylkene spiller en nøkkelrolle i det grønne skiftet, særlig gjennom arbeid med grønn transport, grønn kommuneforvaltning og grønn kommuneplanlegging.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at industriell innovasjon for en stor grad skjer i eksisterende bedrifter. Disse medlemmer viser til at det er mange spennende og innovative bedrifter i distriktene som er med og driver fram det grønne skiftet gjennom målrettet arbeid med å redusere klimaavtrykk og skape mer sirkulære verdikjeder. Disse medlemmer vil blant annet vise til design- og ferdigvareindustrien sine initiativ til å lage verdikjeder for gjenbruk av resirkulering av blant annet møbler. Det offentlige er en stor bruker av institusjonsmøbler, og gjennom samarbeid kan en utvikle nye verdikjeder som både støtter opp om lokale arbeidsplasser og sparer utslipp og utgifter. Disse medlemmer mener det er viktig at staten både gjennom sine anbud og virkemiddelapparat er med og støtter opp om

omstillingen i hele bredden av industrien i Norge, slik at vi reduserer miljøpåvirkningen og når våre klimamål.

3.4.4 KRAFT

Komiteen viser til at ren og rimelig kraft ofte trekkes fram som et konkurransefortrinn ved norsk industri, og at det har vært og er en forutsetning for norsk industri.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener man er avhengig av fornybar energi for å utvikle grønn industri videre, og at det også fordrer ny kraftproduksjon, energieffektivisering og utvikling av nettkapasiteten. Flertallet vil peke på behovet for å korte ned behandlingstiden på konsesjoner.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at kraftbransjen i tillegg til å stå for energiproduksjon også bidrar med mange arbeidsplasser over hele Norge, både langs kysten og i innlandet. Høyres mål er at rimelig kraft skal være en konkurransefordel for Norge og et gode for norske husholdninger. Da må Norge bygge ut mer kraft, mer nett og bruke energien mer effektivt.

Disse medlemmer mener det er viktig at Norge fortsetter å øke produksjonen av fornybar energi. Norge trenger mer fornybar kraft for å kutte utslipp i industrien og nå klimamålene, og det er viktig for Høyre at rammevilkår og skatt for kraftnæringen ikke står i veien for det behovet. Disse medlemmer viser til at den store regulerbare vannkraften fortsatt vil være ryggraden i energisystemet vårt og sikre en kraftforsyning basert på klimavennlige energikilder. Disse medlemmer mener at både kraftbransjen og eier- og vertskommuner for kraftproduksjon har forutsigbare, langsiktige rammevilkår, slik at interesse og aksept for å etablere kraftproduksjon sikres.

Disse medlemmer mener videre at det skal legges til rette for at konsesjonsbehandlingen av både nett, vannkraft og vindkraft blir mer effektiv. Det skal legges til rette for en forsvarlig utnyttelse av det gjenværende potensialet for ny vannkraft og en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft med lokal tilslutning og verdiskaping, og sikre at man utvikler og utnytter nettet bedre.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Naturavtalen, Fosendommen og den generelt store motstanden mot storstilt vindkraftutbygging på land i norsk natur. Dette medlem viser til at det er nødvendig å skaffe fram nødvendig energi på den minst konflikthfulle måten, ved å gjennomføre enøktiltakene, bygge ut havvind der det er forsvarlig, utnytte potensialet i maksimal oppgradering av vannkraft, samt legge til rette for grønn mobilitet. Ved bedre samfunnsplanlegging, større vekt på kollektivtransport,

sykkel og gange, er det fullt mulig å omstille samfunnet, skaffe elektrisitet til industrien og få ned utslippene uten å ødelegge norsk natur med store arealkrevende kraftutbygginger. Enøktiltak i bygg sammen med smart styring kan i tillegg til å frigi energi være med og redusere effekttoppene i kraftsystemet og spare nettinvesteringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at elektrifisering av Melkøya er ineffektiv klimapolitikk og dårlig distriktpolitikk. Disse medlemmer peker på at elektrifisering av Melkøya vil kreve rundt 3,3 TWh, som er nesten like mye som hele forbruket i Finnmark for fem år siden. Dette er med andre ord et tiltak som vil tappe hele regionen for sårt tiltrengt kraft. Det vil føre til høyere strømpriser for innbyggere og næringsliv og færre bedriftsetableringer, og nødvendiggjør en storstilt utbygging av ny vindkraft på land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet har foreslått at det avholdes en folkeavstemning i Finnmark om elektrifisering av Melkøya, fordi det er innbyggerne i Nord-Norge som må leve med konsekvensene av dette vedtaket. Disse medlemmer noterer seg at det ifølge en kartlegging gjort av NRK (17. april 2023) kommer frem at 11 av Finnmarks 18 ordførere er mot elektrifisering nå, og at utbygging av mer kraftproduksjon og kraftlinjer må sikres først. Samme måling viser at 7 av 10 innbyggere i Finnmark sier nei til elektrifisering av Melkøya.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt merker seg at hele landet styrer mot en situasjon der Norges konkurransefortrinn med mye ren og billig kraft forsvinner. Ifølge Statnetts analyse fra november 2022 kan Norge ha et kraftunderskudd allerede i 2027. Ifølge NVEs langsiktige analyse som ble lagt frem i høst, er prediksjonen at den gjennomsnittlige kraftbalansen vil være rundt null i 2030. Disse medlemmer viser til at elektrifisering av petroleumssektoren er en viktig årsaksforklaring. Selv om tiltakene bidrar til utslippsreduksjoner i Norge, har det usikre effekter på utslippene «på kort og lang sikt på europeisk og globalt nivå», jf. Meld. St. 36 Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiressurser (2020–2021). Disse medlemmer mener at elektrifisering av sokkelen er symbolpolitikk som særlig får negative konsekvenser for distriktene, der petroleumsnæringen er basert.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at rimelig kraft er selve grunnlaget for mange av landets lokalsamfunn.

Når industrien i disse dager blir truet av høye kraftpriser, mener disse medlemmer det trengs flere politiske grep for å sikre både arbeidsplasser, verdiskaping og bosetting i distriktene.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Rødt sin kraftplan «Kraft til folk og foredling» utgitt i august 2023. Dette medlem viser til at Rødt i kraftplanen presenterer et helhetlig alternativ til dagens energipolitikk som setter hensyn til både klima, folk og natur først. Kraftplanen viser hvordan store grep for energieffektivisering, oppgradering av vannkraft, varmepumper, utbygging av bergvarme og solkraft blant annet kan sikre nok energi. Dette medlem vil ta kontroll over krafteksporten fra vannmagasinene våre, og få politisk kontroll over strømmarkedet, slik at man hindrer importerte strømpriser over kraftbørsen, slik vi har sett det dramatiske resultatet av de siste årene. Dette medlem mener importerte priser over den europeiske strømbørsen, hvor folk og næring betaler en pris for norsk vannkraft som om vi importerte fossil energi fra kontinentet, ikke kan fortsette. Dette medlem er opptatt av at vi forvalter krafta vi eier i fellesskap, på en god måte. Dette medlem mener vannkraften som er i felles eie, og som er rimelig å produsere, er selve ryggraden i kraftsystemet, og at for utvikling av distriktene er det viktig å sikre en lav kraftpris både for folk, næring og industri. Dette medlem viser til at Rødt ved flere anledninger både har foreslått og tatt til orde for å innføre en makspris på strøm til 35 øre kWt for både privatkunder og næring. Dette medlem mener også samfunnet må prioritere bruken av kraftressursene våre, ikke sløse dem bort på kryptofabrikker, andre unødvendige datasentre og elektrifisering av sokkelen.

For å sikre nok fornybar kraft til Norge innen 2030 viser dette medlem til Rødt sin kraftplan, der det blant annet foreslås:

- Spare inntil 15 TWh på å ikke elektrifisere resten av sokkelen.
- Spare 15 TWh på å energieffektivisere bygg.
- Spare 3 TWh strøm gjennom økt fjernvarmeproduksjon.
- Spare 8 TWh gjennom økt bruk av varmepumper, inkludert bergvarme, som alternativ oppvarming.
- Spare 3 TWh på energieffektivisering i industrien.
- Sikre 8 TWh fra solkraft gjennom støtteordninger, krav til nye bygg og statlige investeringer.
- Sikre 3 TWh fra biogass, til både strømproduksjon og annen energiproduksjon, gjennom statlige investeringer og støtteordninger.
- Sikre 4 TWh gjennom oppgradering av vannkraft.

Dette medlem mener disse tiltakene er viktige for å videreutvikle eksisterende industri, bolyst og verdiskaping i hele landet.

3.4.5 NÆRINGSRETTA VIRKEMIDLER

Komiteen mener det er viktig at Norge har ulike næringsretta virkemidler for å stimulere til nyskaping og konkurranse, og ser behovet for at virkemidlene er distriktsrettet. Komiteen viser til at dette bl.a. kommer til syne i Distriktsutvalgets rapport, som peker på at kapitaleiere kan vegre seg for å investere i distriktsområder. Komiteen viser bl.a. til distriktsrettet risikolån og garantier, og tilskudd til etablering, investering og utvikling. Komiteen viser også til at Sametinget forvalter flere næringsrettede virkemidler, og at det i den sammenheng i statsbudsjettet for 2023 er satt av 46 mill. kroner til ulike næringsformål.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til regjeringens ambisjoner for distriktspolitikken og mener at virkemidlene som er skissert, er for svake til at en skal kunne få til det en ønsker. Skal en motvirke fraflytting og sentralisering, må en våge å ta kraftfulle grep rettet mot de områdene som har størst utfordringer, og det gjelder ikke bare den nordlige landsdelen. Mange områder i Sør-Norge trenger også en ny giv for å skape attraktivitet for etableringer og gode bomiljø. Disse medlemmer mener at differensiert arbeidsgiveravgift ikke er tilstrekkelig for å få snudd utviklingen. Disse medlemmer mener en må ta tak i noe av det mest grunnleggende problemet, som er at andrehåndsverdien av investeringer i næringsbygg og boliger er lav i distriktene, noe som gir grunnleggende utfordringer både med å få lån og å investere i næringsvirksomhet og boliger. Når andrehåndsverdien er lav og byggekostnadene vokser, øker den økonomiske risikoen for investeringene. Økte lånerammer, slik regjeringen foreslår, er derfor ikke nok for å bøte på problemet med fraflytting og sentralisering. Her må det en mer aktiv og målrettet distriktspolitikk til med investeringstilskudd og målrettede distriktsvirkemidler gjennom Innovasjon Norge.

Særlig viktig er det i kommuner i sentralitetsgruppe 4, 5, og 6, i bygder og områder der det er en negativ folketallsutvikling. Det er dessuten viktig at ikke mindre institusjoner med viktige kompetansearbeidsplasser i distriktene årlig blir møtt med trusler om totale kutt i grunnfinansieringen over statsbudsjettet, men at det blir forsøkt å skape mer langsiktige og forutsigbare rammevilkår fra statens side for disse institusjonene, som gjør at folk kan tørre å ta risikoen med å etablere seg med bolig og familie i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av at kommunene burde ha større mulighet til å konkurrere om næringslivet og innbygging. Dette er særlig viktig for distriktskommunene. Disse medlemmer mener formuesskatten bør fjernes i sin helhet, men at dette kan gjøres trinnvis ved at staten

fjerner den statlige inntekten på formuesskatten fra 2024. Formuesskatten er i dag 1 pst. for formuer på 1 700 001–20 000 000 kroner, hvor 0,3 pst. går til staten, mens 0,70 pst. går til kommunen. For formuer over 20 000 000 kroner går 0,4 pst. til staten, mens 0,70 pst. går til kommunen. Den sistnevnte delen kan reduseres av den enkelte kommune. Disse medlemmer viser til at Norge trenger lokalt eierskap, og at skattepolitikken må legge til rette for like konkurransevilkår. I dag favoriseres utenlandske eiere, og det er distriktsfiendtlig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Prop. 1 S (2023–2024) Statsbudsjettet 2024, hvor regjeringen avskaffer ordningen med regionale forskningsfond. Disse medlemmer viser til KS' uttalelser i forbindelse med fremleggelse av statsbudsjettet for 2024 om at de er sterkt kritiske til nedleggelse av de regionale forskningsfondene. Dette begrunner KS med at de regionale forskningsfondene har bidratt til store resultater med små midler og har mobilisert både næringsliv og kommuner aktivt inn i regionalt utviklingsarbeid. Disse medlemmer mener det er uheldig å avvikle ordninger som har styrket utviklings- og innovasjonsarbeidet i distriktet, og mener denne ordningen burde videreføres. Disse medlemmer mener også at det er viktig å styrke de distriktsrettede virkemidlene gjennom Innovasjon Norge.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å gjeninnføre regionale forskningsfond i statsbudsjettet for 2025, og sikre at deler av tilskuddet til regionale forskningsfond skal øremerkes forskning på distrikt.»

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for hvordan kommunale og regionale næringsfond, såkornfond, forskningsfond, næringshager, bedriftsutviklingsmidler og samfunnsutviklingsmidler kan brukes mer aktivt for å utvikle arbeidsplasser og lokalsamfunn med grønn mobilitet og trivsel i hele landet.»

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en kan styrke den distriktsrettede satsingen gjennom virkemiddelapparatet i Innovasjon Norge.»

Disse medlemmer viser til KS sitt høringsinnspill, der det står følgende:

«Kommunal- og distriktsdepartementet har de siste årene arbeidet med å utvikle innovasjonsvirkemidler for små distriktskommuner. Distriktsmeldingen fanger ikke opp dette, og KS etterspør dette viktige virkemidlet for de 163 små distriktskommunene.»

Disse medlemmer mener det er en viktig påminnelse fra KS.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til å styrke innovasjonsvirkemidler for små distriktskommuner.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt er også opptatt av å legge til rette for bedriftsetablering og utvikling gjennom regionale utviklingsmidler. Disse medlemmer mener de regionale utviklingsmidlene er viktige for å videreutvikle og skape lokalt forankrede arbeidsplasser. Ved behandlingen av Meld. St. 5 (2019–2020) i Innst. 88 S (2020–2021) fremmet komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet følgende Forslag nr. 4:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke regionale utviklingsmidler til fylkeskommunene.»

Disse medlemmer mener det er godt forslag, og ønsker å fremme forslaget på nytt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke regionale utviklingsmidler til fylkeskommunene.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet deler engasjementet for fylkeskommunenes regionale utviklingsarbeid og er opptatt av å følge opp de forslag partiene tidligere har fremmet. Derfor har regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 økt satsingen på regionale utviklingsmidler til fylkeskommunen med over 200 mill. kroner sammenlignet med statsbudsjettet for 2023. Disse medlemmer mener denne styrkingen av det regionale utviklingsarbeidet vil legge til rette for bedriftsetableringer, utdanning og innovasjon i hele Norge.

3.4.6 DIFFERENSIERT ARBEIDSGIVERAVGIFT

Komiteen anser differensiert arbeidsgiveravgift som et viktig virkemiddel i distriktpolitikken, der målet er å redusere og hindre nedgang i befolkningstall i distriktene gjennom lavere eller ingen avgift for arbeidsgiver på lønnskostnader.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at den differensierte arbeidsgiveravgiften har vært et viktig distriktpolitisk virkemiddel. Disse medlemmer merker seg at flere kommuner som ble sammen slått, hadde ulike satser på arbeidsgiveravgift. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg startet et arbeid som sikret at det ble mulig at flere områder fikk

beholde lavere arbeidsgiveravgift, i tråd med gamle kommunegrenser.

3.4.7 NORSK MATPRODUKSJON

Komiteen viser til at matproduksjon er grunnleggende for et samfunn, og at norsk matproduksjon er av stor betydning for lokalsamfunnene og er de viktigste distriktsnæringene. Utover å produsere mat vil komiteen påpeke at fiskeri, havbruk og landbruk er viktig for å ha arbeidsplasser og aktivitet i hele landet. I tillegg er landbruket viktig for å opprettholde kulturlandskapet og skape attraktive lokalsamfunn og reisemål. Komiteen vil trekke fram at fiskeri og havbruk er viktige distriktsnæringer som også er en drivkraft i norsk økonomi. For å opprettholde jordbruk i hele landet, vil komiteen peke på grovførbasert husdyrhold som avgjørende, da topografi og klima ikke legger til rette for produksjon av korn eller grønt i store deler Norge. Komiteen viser til behovet for et sterkt jordvern for å sikre norsk matproduksjon i framtida. Komiteen mener at norsk matproduksjon og høy selvforsyningsgrad er viktig i et beredskapsperspektiv.

Komiteen viser til at Norge har en todelt målsetting i forvaltningen av rovdyr, med levedyktige rovdyrbestander og opprettholdelse av beiteområder som et viktig grunnlag for jordbruket i distriktene. Stortingets flertallsvedtak fra 2016 om ulv er etter komiteens syn et premiss for å kombinere den todelte målsettingen og dempe konfliktene i rovdyrspørsmålene. Komiteen mener det er viktig at regjeringen vil sikre at bestandsmålene blir fulgt opp, for å opprettholde utmarksbeite og næringsgrunnlaget det gir i mange utmarkskommuner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at skjerpede mål for jordvern er viktig av hensyn til forsyningssikkerhet og for å sikre næringsgrunnlaget for jordbruket. Flertallet mener derfor at jordvern må ha et overordnet hensyn i arealforvaltningen. Flertallet viser til regjeringens jordvernstrategi, som ble lagt fram for Stortinget i forbindelse med jordbruksoppjøret, jf. Prop. 121 S (2022–2023). Strategien inneholder et mål om at det maksimalt skal omdisponeres 2 000 dekar dyrka mark per år.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser også til Riksrevisjonens rapport om matsikkerhet og beredskap, Dokument 3:4 (2023–2024), der Riksrevisjonen peker på at det over tid har blitt gjort omfattende omdisponeringer av dyrka og dyrkbar jord gjennom planprosesser og dispensasjoner. Riksrevisor Schjøtt-Pedersen uttalte i forbindelse med fremleggelsen av rapporten at

«med dagens risikobilde kan vi ikke nødvendigvis forutsette at de internasjonale forsyningskjedene alltid vil være velfungerende.»

Dette flertallet mener et strengt jordvern er avgjørende for nasjonal matforsyning, beredskap, sysselsetting og bosetting, og det er matproduksjon i alle deler av landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener norsk landbruk står overfor flere utfordringer i tiden som kommer. Fremover må landet øke verdiskapingen og sikre et bærekraftig og grønnere landbruk med lave klimagassutslipp.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at landbrukspolitikken skal utformes slik at bonden selv skal kunne utvikle sin virksomhet. Disse medlemmer mener at dette skal gjøres ved å erstatte politiske reguleringer og begrensninger med næringsfrihet, noe som vil gi et mer konkurransedyktig landbruk. Disse medlemmer peker på at landbruket i dag er helt avhengig av store statlige overføringer som øker fra år til år. Disse medlemmer har tillit til at norsk landbruk vil være i stand til å produsere så mye og god mat at behovet for overføringer vil reduseres. Disse medlemmer mener at gårdsbruk kan drive større og mer effektivt og bedre tilpasset inntektsmuligheter fra markedet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at landbruket, som både består av jordbruk og skogbruk, er viktige distriktsnæringer. Landbruket utgjør et viktig grunnlag både for sysselsetting og bosetting og for utvikling og produksjon av varer og tjenester. Regjeringen vil satse på tiltak som kan medvirke til bedre lønnsomhet i skogbruket, samtidig som regjeringen fremhever i meldingen at de ønsker mer miljøvennlig forvaltning av skogen. Disse medlemmer mener det er viktig å utnytte skogen bedre, slik at det sikres en balanse mellom å skape arbeidsplasser samtidig som det prioriteres skogvern for å sikre arts mangfoldet og binde karbon. Disse medlemmer etterlyser derfor flere tiltak for å sikre ordningen med frivillig vern av skog. Ordningen med frivillig vern ble innført på starten av 2000-tallet og har ført til vern av nesten 870 områder. Det er per oktober 2023 vernet noe over 5,2 pst. av all skog og noe over 3,9 pst. av den produktive skogen. Hvis man legger til grunn et erfaringsbasert gjennomsnittlig erstatningsnivå, og at skogvernet skal være representativt, vil det med en årlig bevilgning på ca. 351 mill. kroner til skogvern ta om lag 45 år å nå målet om vern av 10 pst. av skogen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2024, hvor Sosialistisk Venstreparti

foreslår å reversere regjeringens forslag om å redusere ordningen med frivillig skogvern.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at mye biologisk mangfold i kulturlandskapet er avhengig av tradisjonell bruk av arealene. Disse medlemmer mener at det norske kulturlandskapet bare kan videreføres bærekraftig gjennom å modernisere mangesystemet og ta vare på tradisjonelle varierte driftsformer tilpasset naturgrunnlaget. Disse medlemmer viser til at det moderne skogbruket har fokus på volum og effektiv drift, mens kunnskapen og tradisjonen for hvordan en skal framskaffe trevirke av spesifikke kvaliteter og høyere verdi, har hatt lite fokus. Bygningsvernet så vel som tradisjonshåndverkene er avhengige av tilgang på virke som er i samsvar med tradisjonen. Et godt eksempel er Røroskirken, der det ligger 60 000 spon. Etter 230 år må en skifte ut 1 000 stk. av disse, men virke av slik kvalitet er vanskelig å oppdrive. Disse medlemmer mener derfor det er på tide å starte opp et «Arveskogprosjekt» slik blant andre Nordmørmusea tar til orde for. Et slikt prosjekt kan kombinere skogbruk og verdiskaping knyttet til skogbruket, uten at det er en trussel mot biologisk mangfold. Poenget er å sørge for rimelig god tilgang til ulike slags materialer og kvaliteter som bygningsvernet og tradisjonshåndverket er avhengige av. For å komme i gang med å plukke ut områder som er egnet til å få status som «Arveskog», trengs det først et forprosjekt. Naturmangfaldslova § 36 om landskapsvern kan danne det lovmessige grunnlaget for arbeidet med å få i gang Arveskogprosjektet.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med budsjettet i 2025 utrede og komme med forslag til hvordan skogsområder kan plukkes ut og forvaltes langsiktig som arveskog for å produsere virke av kvaliteter som trengs i kulturminnevern og spesielle håndverk som båtbygging og restaurering av verneverdige bygg.»

Disse medlemmer viser til at regjeringen i stortingsmeldingen stadfester at de vil prioritere arbeidet med å bedre inntektsmulighetene i jordbruket. Disse medlemmer påpeker at jordbruket er i krise på et globalt nivå, og klimaendringer og global uro gjør at Norge trenger mer, ikke mindre, norsk matproduksjon. Å satse på norsk matproduksjon er å satse på nasjonal sikkerhet. Norge er avhengig av et sterkt tollvern for å kunne sikre norsk matproduksjon i fremtiden. Tollvernet skal sørge for at landbruksvarer Norge har forutsetninger for å produsere selv, ikke skal bli utkonkurrert av billig importert mat. I dag er selvforsyningsgraden på rundt 40 pst. Dette betyr at all norsk dyrkbar jord må

holdes i hevd dersom Norge skal lykkes med å opprettholde eller øke denne.

Disse medlemmer viser til at norsk næringsmiddelindustri er Norges nest største fastlandsindustri både målt i sysselsetting og verdi. Denne industrien er avhengig av stabil tilgang til norskproduserte råvarer. En differensiert landbrukspolitik med produksjonsfordeling mellom landsdelene er nødvendig for å holde arealene i bruk. Landbrukspolitikken er og vil være en av bærebjelkene i distriktspolitikken også framover.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser derfor til Jordbruksoppgjøret for 2023, der Sosialistisk Venstreparti fikk gjennomslag for at regjeringen skal sikre norsk matproduksjon gjennom et velfungerende tollvern, og at det fra statsbudsjettet for 2024 innføres en endring fra krone til prosenttoll for enkeltprodukt for å sikre dette. Sosialistisk Venstreparti fikk også gjennomslag for å komme med en strategi for økt selvforsyning og trygg matproduksjon som baserer seg på norske ressurser. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti fikk gjennomslag i forbindelse med strømstøtteordningen for jordbruket for at økt selvforsyning og inntektsløft skal være førende for statens forhandlingsgrunnlag i jordbruksoppgjørene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser videre til at det er viktig å sikre små og mellomstore bruk gode vilkår for drift.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage en strategi for å legge til rette for mer lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom andelsgårder, nabolagshager og urbant jordbruk, med et mål om å styrke rammene for å drive småbruk og mindre kombinasjonsbruk.»

Disse medlemmer mener et viktig grep for å sørge for den fremtidige matproduksjonen er å sørge for at folk vil produsere mat i Norge. Disse medlemmer mener årets jordbruksavtale fortsatt fører til at gapet mellom bønder og resten av samfunnet øker i 2024, stikk i strid med alle føringer fra Stortinget. Disse medlemmer mener at å sikre en inntektsutjevning mellom bønder og resten av befolkninga, og å få norsk selvforsyningsgrad opp på 50 pst. korrigert for importert forråvare, er mål som regjeringen har lovet i Hurdalsplattformen. Disse medlemmer viser til at dette også er målsettinger som Stortinget ved flere anledninger har vært enige om at skal være sentrale føringer for jordbrukspolitikken, både når Stortinget behandlet strømstøtte til jordbruket i 2022, og i behandlingen av forrige års jordbruksoppgjør. Disse medlemmer mener landbruket må sikres vilkår som gjør at Norge ikke bare har mat i dag, men også har et

rikt og variert landbruk i hele landet og i en fremtid med klimaendringer og mulige globale kriser. Disse medlemmer mener statistikken over gårdsbruk som legges ned, er graverende og må motvirkes for å sikre et bærekraftig norsk landbruk og levende distrikter. Gjennomsnittsinntekten for et årsverk i jordbruket ligger langt under gjennomsnittet for industrien, og minstelønna for innleid arbeidskraft er svært dårlig. Samtidig har arbeids- og produktivitetskravet i landbruket gått kraftig opp, og presset på at bonden skal produsere billig mat, har økt sammen med importen fra utlandet. Disse medlemmer mener landbruket må sikres utviklingsmuligheter til å drive kunnskapsbasert, klimaklokt og energieffektivt innenfor rettferdige økonomiske rammer. Disse medlemmer mener Norge trenger en klima- og ressurstilpasset produksjon som tar hensyn til miljøet, og som utnytter naturressursene der de finnes, og et landbruk med arbeids- og lønnsvilkår på linje med andre næringer. Disse medlemmer mener et levende og desentralisert landbruk er en forutsetning for verdiskaping og bosetting i hele landet.

3.4.8 SAMISK REINDRIFT

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at samisk reindrift er en familiebasert distrikts- og kulturnæring, som er et viktig grunnlag for samisk kultur.

Flertallet merker seg at noen av de største truslene mot reindriftnæringa er tap av beiteareal og tap til rovdyr.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Fosendommen og de store demonstrasjonene på Stortinget i forbindelse med manglende oppfølging av dommen. Disse medlemmer mener faren for at det kan bli påført samiske reinbeitedistrikt nye menneskerettsbrudd i forbindelse med regjeringens plan om et krafttak for Finnmark er stor, og at prosjektet også kan komme til å skade potensialet for satsing på naturbasert reiseliv i Finnmark. Disse medlemmer viser til Dommerforeningens brev sendt til Stortinget og regjeringen, der de uttrykker bekymring for at manglende oppfølging av Fosendommen kan svekke tilliten til rettsstaten. Disse medlemmer mener regjeringens planer om ny kraftproduksjon i Finnmark for å elektrifisere Melkøya burde analyseres bedre, med tanke på muligheter for elektrifisering ved hjelp av gasskraft og CCS.

Disse medlemmer viser til den svært alvorlige Fosensaken, der selskapet Fosen Vind DA i 2010 fikk konsesjon til å bygge de to vindkraftverkene Storheia og Roan på Fosen i Trøndelag. Selskapets viktigste eier er Statkraft.

Vindkraftverkene ligger innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt, hvor Sør-Fosen sijte og Nord-Fosen siida utøver reindrift. Området har blitt brukt til reindrift siden 1500-tallet. Disse medlemmer viser til at reineierne mente at utbyggingen krenker deres rettigheter til kulturutøvelse, men ikke fikk medhold i klagen sin i 2013, og som resultat ble områdene ble ekspropriert. Disse medlemmer viser til at reieierne siden tok saken til retten, men Fosen Vind DA fikk likevel tillatelse til å starte byggingen av vindturbinene, dette til tross for at FNs rasediskrimineringskomite i 2018 ba om en stans i utbyggingen til rettighetene til reindriftssamene var avklart. Dette hørte ikke den gang sittende regjeringen på, og vindkraftverkene sto ferdig i henholdsvis 2019 og 2020. Disse medlemmer viser til at i oktober 2021, lenge etter at vindkraftverkene var i drift, kom Høyesteretts avgjørelse som sa at utbyggingen av vindkraftverkene på Storheia i Åfjord og Haraheia i Roan på Fosen krenker reindriftssamenes rett til kulturutøvelse etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 (SP 27), og at vedtakene om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse derfor er ugyldige.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Dokument 8:8 S (2023–2024) representantforslag fra Geir Jørgensen, Hege Bae Nyholt, Seher Aydar og Sofie Marhaug om å stanse vindkraftutbygging i reinbeiteområder frem til menneskerettighetsbruddet på Fosen er reparert. Dette medlem viser til at Rødt i forslaget ber regjeringen stille saksbehandling av alle vindkraftprosjekter i samiske reinbeiteområder i bero frem til det er oppnådd enighet med de berørte reinbeitedistriktene om reparasjon av menneskerettighetsbruddet på Fosen. Dette medlem mener inngrep i samiske reindrifsområder er en alvorlig trussel mot denne viktige næringen og mot samene sin egen kultur og leveste.

3.4.9 REISELIV

Komiteen viser til at natur- og kulturbasert reiseliv er viktig for mange distriktskommuner. Komiteen merker seg at mange steder kan reiselivstilbudene være avgjørende for at det er et levende lokalsamfunn. Sentralt i norsk reiseliv står naturopplevelser, og komiteen viser til at Miljødirektoratet forvalter ordningen med nasjonale turiststier som bl.a. skal medvirke til mindre forsøpling og mindre slitasje på naturen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at reiselivsnæringen er en av verdens raskest voksende næringer, som Norge har gode forutsetninger for å ta del i. Norges spesielle kvaliteter, gjennom særegen natur og rik kulturarv, gjør landet til et spennende reisemål, og næringen har dermed et uutnyttet vekstpotensial. Disse medlemmer viser til at reiselivet tar hele landet i bruk og derfor

også er en viktig distriktsnæring, både i form av å skape arbeidsplasser og lokal utvikling. Disse medlemmer viser videre til at opplevelser og mangfold innen mat og drikke for mange turister er en viktig del av den totale reiseopplevelsen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at for å sikre konkurransekraft for serveringsstedene og et tilbud tilpasset etterspørselen, bør serveringsstedene selv fastsette sine åpnings-, skjenke- og serveringstider. Disse medlemmer mener at tillatelse til salg av sterkøl, sider og vin fra lokale produsenter i butikker i nærområdet vil styrke både turistnæringen og arbeidsplasser i distriktene. Lokale drikkevareprodusenter må få lov til å markedsføre sitt tilbud av smaksopplevelser og produkter. Disse medlemmer mener derfor at lover og regler må tilpasses på en slik måte at de ikke er til hinder for utvikling av opplevelsessentre, hoteller og gårdsferier i Distrikts-Norge. Disse medlemmer mener det er viktig at det satses mer på helårsturisme. Videre mener disse medlemmer at det er viktig at det jobbes med å tiltrekke seg turister med høy kjøpekraft til landet.

3.5 Utdanning og arbeidskraft for framtida

3.5.1 FLEKSIBEL UTDANNING OG DESENTRALISERTE TILBUD

Komiteen peker på at arbeidskraft med rett kompetanse er en forutsetning for utvikling og verdiskaping i alle lokalsamfunn, og at utdanning derfor er avgjørende. Komiteen viser videre til at det i meldingen påpekes at det er viktig med desentraliserte og fleksible utdannings-tilbud, også for etter- og videreutdanning. Komiteen merker seg at regjeringen skal legge fram en melding til Stortinget om profesjonsutdanningen, med vekt på lærer-, ingeniør-, helse- og sosialfagutdanningene.

Komiteen merker seg Kompetanseforbundets høringsinnspill til komiteen, hvor de påpeker at studieforbundene i Kunnskapsdepartementet er en viktig del av utdanningssystemet med sitt arbeid med etter- og videreutdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, anser det som viktig at det arbeides for at utdanningssystemet bedre spiller kompetansebehovene i samfunnet i stort og til bedrifter lokalt framover. Flertallet vil peke på at utdanninger innen lærer-, ingeniør-, helse- og sosialfagutdanningene blir særlig viktig for velferdsstaten i årene framover. Flertallet mener at tilrettelegging for gode praksisplasser, også i distriktene, bør drøftes i den ventede meldingen om profesjonsutdanningene. Flertallet viser

til at regjeringen prioriterer desentralisert utdanning. Bl.a. er det foreslått 200 mill. kroner mer til universitetene og høyskolene i 2024 til desentralisert og fleksibel utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at mangel på kompetent arbeidskraft er en av de største truslene mot vekst og verdiskaping i distriktene. Disse medlemmer viser videre til at utdanningssystemet må være godt dimensjonert, og det må være enklere å fullføre videregående skole og få etterutdanning i voksen alder. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg la fram fullføringsreformen våren 2021 med mål om å få flere til å fullføre og bestå. Disse medlemmer mener at andelen som fullfører videregående opplæring, er for liten i dag. Disse medlemmer viser til at med fullføringsreformen er en del i fornyingen av videregående opplæring slik at den er bedre tilpasset fremtidens kompetansebehov, utfordringer og muligheter. Disse medlemmer viser videre til at Norge har behov for flere fagarbeidere, og gjennom Fullføringsreformen skal det legges til rette for å dekke arbeidslivets behov og for at flere ungdommer og voksne skal få fullføre den utdanningen de ønsker seg.

Disse medlemmer viser videre til at mange lokalsamfunn opplever rekrutteringsproblemer og manglende tilgang på kompetanse allerede i dag. Det begrenser mulighetene både for næringsutvikling og for tjenestetilbudet. Samtidig opplever enkeltindivider at dagens krav til kompetanse i arbeidslivet stadig skjerpes. Disse medlemmer mener at desentralisert utdanning trengs for å sikre at flere får kompetansen som næringslivet etterspør. Rett kompetanse, nok kompetanse og påfyll av ny og relevant kompetanse er avgjørende.

Disse medlemmer vil understreke at universiteter og høyskoler må utvide tilbud om utdanninger som er desentraliserte, nettbaserte og samlingsbaserte, og som kan utføres på heltid eller deltid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er særlig opptatt av at kommunene og regionene må få dekket sine arbeidsbehov. Tilgang til gode og fleksible utdanninger for folk i hele landet er viktig for å oppnå dette. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at fagskoler, universiteter og høyskoler tilbyr utdanninger som er desentraliserte, nettbaserte, samlingsbaserte eller på deltid. Disse medlemmer vil påpeke at arbeidslivet er i kontinuerlig utvikling, og mens man før i større grad kunne ta en utdanning som varte resten av livet, er det nå behov for påfyll av kompetanse gjennom hele livet.

Disse medlemmer vil påpeke at det er behov for økt fleksibilitet i utdanningstilbudet på alle nivåer i årene som kommer, og at det er viktig å legge til rette for økt valgfrihet, bedre dimensjonering og bedre tilgang

på kompetanse gjennom bruk av digital undervisning og modulbasert praktisk undervisning. På den måten vil flere få tilgang til flere yrkesfag uten å måtte flytte hjemmefra, noe som er særlig viktig for voksne som ønsker å ta etter- og videreutdanning.

Disse medlemmer viser til at det er viktig at personer i arbeid i større grad skal kunne delta på et videreutdanningsprogram istedenfor å måtte melde seg til en full grad som de egentlig ikke har behov for. Både fagskoler, universiteter og høyskoler må bidra til målet om livslang læring. Disse medlemmer mener det er viktig å stimulere til tettere kobling mellom studier og arbeidsliv, et bedre etter- og videreutdanningstilbud og flere fleksible studietilbud som enkelt kan tas i kombinasjon med jobb.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til regjeringens intensjon om at universiteter og høyskoler skal prioritere livslang læring og fleksible og desentraliserte tilbud, slik at utdanning og kompetanseheving blir tilgjengelig og uavhengig av bosted og livssituasjon. Dette er intensjoner flertallet deler, da det er svært viktig å sikre at alle over hele landet har mulighet til å ta høyere utdanning. Flertallet mener at skal kompetansebehovet i distriktene dekkes, er det helt nødvendig å prioritere alle, uavhengig av bosted og livssituasjon. For å sikre at distriktene har tilgang til nødvendig kompetanse, er det avgjørende både med nok studieplasser for spesielt lærere og sykepleiere, og desentralisert utdanning innenfor både offentlig og privat sektor, slik at det er mulig å realisere folketallsvekst i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er svært viktig å sikre et desentralisert og godt utdanningstilbud i distriktene. Disse medlemmer mener derfor at å arbeide for desentraliserte utdanningstilbud over hele landet, inkludert videregående og høyere utdanning, for å sikre kvalifisert arbeidskraft er sentralt for å få til økt bosetting og vekst i distriktene. Økt satsing på digitalisering og utdanningstilbud via nett muliggjør også det å kunne bo i en distriktskommune og å ta en utdanning på en annen utdanningsinstitusjon.

Disse medlemmer viser til regjeringens innføring av skolepenger for internasjonale studenter fra land utenfor EU/EØS og Sveits. Da endringen ble fremlagt av regjeringen, ble det fremmet bekymringer om at dette blant annet kunne gi svært uheldige konsekvenser for flere utdanningsinstitusjoner i distriktene. En innføring av skolepenger var ventet å gi en stor nedgang av internasjonale studenter til Norge, som igjen gir et svekket rekrutteringsgrunnlag til viktige utdanninger for institusjonene. Innføringen av skolepenger trådte i kraft ved

starten av studieåret 2023–2024. En oversikt laget av Khrono viser at universitetene og høyskolene har mistet nær 80 pst. av studentene som tilfaller denne gruppen. Khrono viser videre til at Høgskulen på Vestlandet (HVL) mistet alle studenter i den aktuelle gruppen. Ved Nord universitet hadde de 68 studenter i denne gruppen, mens de høsten forventet 21 i samme gruppe, hvorav 20 studenter har fått fritak for betaling. Høsten 2022 hadde de ved Høgskolen i Østfold 25 studenter fra den aktuelle gruppen, mens de i slutten av juli 2023 kun hadde 1,5 studenter som hadde betalt skolepenger. Situasjonen er lignende ved flere institusjoner. Disse medlemmer er bekymret for både rekruttering og konsekvenser for arbeidsplasser som følge av innføringen av skolepenger for internasjonale studenter utenfor EU, EØS og Sveits.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering innen august 2024, som vurderer konsekvensene av innføring av skolepenger for internasjonale studenter utenfor EU/EØS og Sveits, hvor evalueringen tar for seg effektene av rekruttering og konsekvenser for arbeidsplasser i distriktskommuner.»

3.5.2 YRKESFAGLIG UTDANNING OG - KOMPETANSE

Komiteen viser til behovet for arbeidstakere med yrkesfaglig utdanning og kompetanse. Komiteen peker på at yrkesfaglig utdanning med utdanningsløp i videregående skole kombinert med læreplasser er blant de mest desentraliserte utdanningsløpene. Komiteen vil påpeke at fylkeskommunen har et ansvar for å dimensjonere utdanningstilbudet i videregående opplæring, slik at det er et samsvar mellom tilbud til utdanningsprogrammer og etterspørsel etter arbeidskraft. Komiteen anser fagskolene som en viktig aktør. Komiteen mener fagskolene må ha en sentral rolle i å raskt svare på nye kompetansebehov i arbeidsmarkedet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at siden regjeringen Støre tiltrådte, har det totalt kommet 1 000 nye studieplasser på fagskolene. Disse medlemmer mener det er med og sikrer korte og skreddersydde utdanninger etter behovene rundt i hele landet.

Komiteen er særlig opptatt av at ungdom må få velge en utdannelse som gir dem jobb. Komiteen vil derfor understreke viktigheten av at fylkeskommunen legger stor vekt på samfunnets behov for kompetanse i dimensjonering av utdanningstilbudet innen videregående skole, og at etterspurte yrkesfaglinjer må prioriteres. Komiteen vil vise til at resultatene fra NHOs

kompetansebarometer og SSBs kartlegginger gjennom en årrekke har vist at det er behov for et mer markeds- og verdiskapingsrettet utdanningstilbud. Flest bedrifter har behov for ansatte med utdanning fra yrkesfaglige programmer på videregående nivå, og en stor andel av bedriftene trenger folk med fagskoleutdanning. Det må derfor føres en utdanningspolitikk som i større grad skjer på det praktiske arbeidslivets premisser, der yrkesfaglinjer og fagskoler prioriteres sterkere enn i dag.

Komiteen viser videre til at yrkesfaglig utdanningsprogram til vanlig omfatter to år med opplæring som elev og to år med læretid i bedrift, men at det også finnes andre opplæringsmodeller. Komiteen vil understreke viktigheten av at det er rom for fleksible løsninger. Fylkene må legge til rette for kreativitet, nytenkning, ulike samarbeidsformer mellom skole og næringsliv og så videre.

Komiteen vil understreke den store etterspørselen etter fagskoleutdannelse i nærings- og arbeidslivet. Forholdene må legges til rette for at flere får ta fagskoleutdanning, slik at verdiskapende industri, velferdssektoren og utdanningssektoren får tilstrekkelig med kompetent arbeidskraft. Satsing på fagskolene bør være et prioritert område i fylkene i årene fremover.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er viktig å prioritere desentraliserte fagskoletilbud. Fagskolene er en viktig del av regionalpolitikken, da det er en sentral tilbyder av relevante utdanningstilbud for å dekke kompetansebehovet over hele landet. Disse medlemmer påpeker at Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har ansvar for å godkjenne søknader om å opprette fagskoletilbud. Disse medlemmer ser derfor med bekymring på at NOKUT 1. november 2023 gikk ut i Khrono.no og meldte at de ikke tar imot søknader for godkjenning av fagskole-, bachelor- og masterutdanninger til våren, grunnet saksbehandlingskø. Skal det sikres en omstilling i distriktet og utdannes nok nødvendig kompetanse, er det helt sentralt at regjeringen sørger for at NOKUT har de nødvendige rammene for å kunne behandle søknader om opprettelse av utdanningstilbud.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) kommer Norge til å mangle nesten 100 000 fagarbeidere fram mot 2035. Skal Norge sikre fremtidens fagarbeidere, mener dette medlem at det er nødvendig med en kraftfull satsing på en praktisk skole fra første stund, på yrkesfag og fagskolene. Dette medlem viser til Rødts alternative statsbudsjett for 2024, der Rødt foreslår å øke dagens utstyrsstipend, sette av mer midler til fond for opprusting av verksteder på yrkesfag og øke lærlingtilskuddet med 2 500 kroner. Dette medlem minner om at regjeringen har lovet å årlig opprette 1 000 nye fagskoleplasser.

På to budsjetter har regjeringen kun kommet med 500 plasser. Dette medlem viser derimot til at Rødt leverer på regjeringens lovnader, og at Rødt i sitt alternative statsbudsjett øker med ytterligere 500 fagskoleplasser. Dette medlem mener dette er helt nødvendig for å sikre tilstrekkelig arbeidskraft til sentrale samfunnsområder og for å sikre nok arbeidskraft i distriktskommuner.

3.5.3 STUDIESENTRER

Komiteen viser til at det flere steder har vokst fram regionale studiesentre etter initiativ fra kommuner, fylkeskommuner eller næringsliv. Komiteen ser betydningen av at studiesentrene kartlegger det lokale kompetansebehovet i offentlig og privat sektor, og tilrettelegger og formidler tilbud om utdanning og kompetanseheving lokalt. Komiteen viser til at mange steder er studiesentrene et viktig bindeledd mellom lokal-samfunnet og utdanningstilbydere, og bidrar til at grupper som ellers ikke hadde tatt utdanning, får mulighet til det.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at fra det første statsbudsjettet som regjeringen Støre la fram, er det satt på studiesentre med 50 mill. kroner.

Flertallet viser til undersøkelsen fra Oxford Research, der det tilrådes å prioritere ressurser til studiesentre som fyller et geografisk område utenfor virkeområdet til eksisterende studiesteder, og som har potensial til å ta en større regional rolle. Flertallet mener det må vurderes om en regional forvaltning av støtten til studiesentrene vil kunne legge til rette for å utvikle og styrke tilbudet av desentralisert utdanning ytterligere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil påpeke at det var en nær samlet kirke-, utdannings- og forskningskomité som stilte seg bak strukturreformen i høyere utdanning Meld. St. 18 (2014–2015), Innst. 348 S (2014–2015), der målet var at ressursene i universitets- og høyskolesektoren skulle samles på færre institusjoner, for å oppnå økt kvalitet i forskning og utdanning. Disse medlemmer vil understreke at for stor oppsplitting av miljøer og etablering av en mengde lokale sentre kan være uheldig, og at hovedtenkningen i strukturreformen bør ligge fast. Disse medlemmer vil imidlertid også understreke behovet for at folk i hele landet skal ha tilgang til gode og arbeidsmarkedsrettede utdanningstilbud. Regionale studiesentre kan spille en positiv rolle ved at de er tett påkoblet kompetansebehovet i offentlig og privat sektor i regionen, og at de dermed kan fungere som bindeledd mellom utdanningstilbydere og lokalt og regionalt næringsliv.

3.5.4 TILTAKSSONEN FOR FINNMARK OG NORD-TROMS

Komiteen viser til at tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms ble opprettet i 1990 etter en periode med negativ utvikling i folketall og næringsliv. Mangel på arbeidskraft med rett kompetanse hemmer veksten i privat næringsliv og driften av offentlige velferdstilbud. Komiteen viser til at mangelen på arbeidskraft fører til redusert trygghet og beredskap. Komiteen viser til at tiltakene i sonen i 2023 utgjør 4 mrd. kroner, der lavere arbeidsgiveravgift er den største utgiften. I tillegg er det tiltak som redusert personskatt, sletting av studielån og fra 1. august 2023 gratis barnehage.

Komiteen viser til at Russlands angrepskrig på Ukraina understreker den trygghetspolitiske rekkevidden av å opprettholde og styrke bosettingen og statlig nærvær i Nord-Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter at tiltakene i sonen i hovedsak er retta mot unge i etableringsfasen, med mål om å hindre fraflytting og øke bosettingen i de nordligste områder.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til Hurdalsplattformen der det står at

«for å utnytte mulighetene i nord må befolkningsnedgangen snus til befolkningsvekst.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Lånekassens ordning om at tidligere studenter kan få slettet 20 pst. av lånet og maksimalt 30 000 kroner hvert år dersom de bor eller jobber i Finnmark og utvalgte kommuner i Troms i 12 måneder sammenhengende. Grunnskolelærere kan få slettet ytterligere 20 000 kroner. Ifølge Lånekassen var det totalt 15 427 personer som i perioden 2013 til 2022 fikk skrevet ned studielånet sitt i tiltakssonen. Disse medlemmer mener at denne ordningen er et viktig insentiv for å tiltrekke kompetanse for helt avgjørende tjenester i tiltakssonen. Det er derfor ønskelig at det gjennomføres vurderinger av om flere individrettede ordninger som lavere skatt og nedskrivning av studielån bør gjelde større deler av det distriktpolitiske området enn dagens tiltakssone.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med individrettede ordninger som lavere skatt og nedskrivning av studielån til å gjelde flere distriktsområder enn dagens tiltakssone.»

Disse medlemmer mener også det bør opprettes, egne insentivordninger som er særlig målrettet for unge, for å motivere flere til å flytte til distriktet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med en ordning om et flyttetilskudd til unge under 30 år som vil flytte til distriktskommuner i sentralitetsklasse 5 og 6.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til Norsk Sykepleierforbund sitt hørings svar hvor de skriver følgende:

«Blant de tiltakene som har effekt på evnen til å beholde og rekruttere sykepleiere, er sletting av studiegjeld. NOU 2020: 15 påpeker at: 'Nedskrivning av studielån i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark har vært et effektivt virkemiddel for å rekruttere kompetanse til regionen. Ordningen har både stimulert til at flere tar høyere utdanning, og klart å trekke folk utenfra til regionen.'

Det er positivt at regjeringen har økt nedskrivning av studielån i tiltakssonen med inntil 20 prosent av opprinnelig lånegrunnlag per år, opptil en grense på 30 000 kroner i året. NSF ber om at beløpsgrensen oppjusteres i årene som kommer, da verdien av dette virkemiddelet går ned over tid.»

På denne bakgrunn vil dette medlem fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke ordningen med nedskrivning av studielån i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark.»

3.5.5 INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Som komiteen allerede har pekt på, er mennesker og arbeidskraft den viktigste ressursen i Norge. Komiteen mener arbeid er viktig for storsamfunnet, for lokalsamfunnet og for den enkelte. Komiteen mener at det må jobbes for at de som er utenfor arbeidslivet, kommer helt eller delvis i arbeid, og at det må kreve oppfølging og tilrettelegging. Komiteen vil bl.a. peke på dem som har en viss restarbeidsevne, enten de er uføre eller pensjonister, og at samfunnet og arbeidsplasser må legge til rette for at de kan jobbe ut ifra sin evne.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til statsbudsjettet for 2023, der det ble innført en ungdomsgaranti for å sørge for at unge under 30 år ikke over lengre perioder blir stående utenfor arbeid eller utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er viktig at regjeringen følger opp satsingen «ung-

domsgarantien» med konkret innhold, og kommer til å følge nøye med på at regjeringen leverer og forsterker ungdomssatsingen.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg tok initiativ til en inkluderingsdugnad for å få offentlige og private virksomheter til å inkludere flere med funksjonsnedsettelse og hull i CV-en. Disse medlemmer viser videre til at det ble det fastsatt et mål om at minst fem pst. av de nyansatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en. Disse medlemmer merker seg at regjeringen har avvirket målet bak inkluderingsdugnaden.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen fremmer å møte lærermangelen med ei brei satsing på å rekruttere, utdanne og holde på kvalifiserte lærerne. Dette medlem mener at dette er en intensjon som er svært viktig å prioritere fremover. Dette medlem viser til Representantforslag 211 S (2022–2023) Om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at opptaket til lærerutdanningen har sett en dramatisk nedgang i antall søkere. Ifølge Samordna Opptak var det en nedgang i søkere som fikk tilbud på barnehagelærerutdanningen med 21,5 pst. Enda verre var det for grunnskolelærerutdanning 5–10, som hadde en nedgang på hele 24,6 pst. Dette blir enda mer dramatisk når VG formidler historier fra lærerstudentene i Alta, hvor bare fire av fjorten registrerte studenter fullførte utdanningen for grunnskolelærere (1–7). Mange distriktskommuner står nå overfor en situasjon med stor utfordring for å rekruttere kvalifiserte lærere. Dette er kommuner som allerede opplever en presset situasjon for å rekruttere og holde på kvalifiserte lærere. Disse medlemmer viser til at i tillegg til utfordringer med rekruttering er det et svært stort behov for å holde på de lærerne som allerede er i yrket. En helt sentral del i å kunne beholde lærere er å styrke laget rundt barn, elever og lærere. Det må prioriteres flere ansatte fra andre yrkesgrupper, slik at lærerne skal få tid til å være lærere, og at barn og unge har behov for hjelp fra yrkesgrupper med en annen kompetanse enn det lærere har. Disse medlemmer mener det er svært viktig at regjeringen i arbeidet med satsingen på å rekruttere, utdanne og holde på kvalifiserte lærere, involverer og samarbeider med lærerorganisasjonene, slik at distriktskommuner kan sikres kvalifiserte lærere.

3.6 Politikk har geografiske konsekvenser

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er viktig å prioritere tiltak som skaper et mer rettferdig og klimavennlig

samfunn, der flere får muligheten til å jobbe. Distriktene vil stå overfor store rekrutteringsutfordringer i årene framover og kan dermed risikere mangel på folk til å fylle viktige samfunnsfunksjoner. For å redusere faren for at flere faller ut av utdanning og arbeidslivet, er det viktig å sette inn tiltak og særlig i den vanskelige overgangen fra ung til voksen. For å sikre at distriktene har tilgang til nødvendig kompetanse, er det avgjørende både med nok studieplasser for spesielt lærere og sykepleiere, og desentralisert utdanning innenfor både offentlig og privat sektor, for å skape folketallsvekst i distriktene. Sentralisering og fraflytting fra distriktene bidrar til press på velferd og arealer og infrastruktur i byen. God bypolitikk og god distriktpolitikk forsterker derfor hverandre og utgjør et helt nødvendig samspill i arbeidet for å bekjempe ulikhet og miljøproblem i Norge. Arbeid til alle, og arbeidskraft for å dekke arbeidskraftbehovet er målet. For å nå dette målet må Norge som nasjon styrke fellesskapet og samarbeid på tvers av sektorer, slik at fellesskapet sammen kan bygge ned ulikhet og polarisering mellom ulike folk og ulike deler av landet. Små økonomiske og sosiale forskjeller øker tilliten på tvers av sosiale lag og på tvers av by og bygd. Det gjør også at fellesskapet kan bruke mer penger på velferd og investeringer.

3.6.1 STATLIG LOKALISERINGSPOLITIKK

Komiteen viser til at staten gjennom lokaliseringspolitikk kan være med og styre hvor det blir etablert arbeidsplasser. Komiteen merker seg at meldingen viser til at

«regjeringa meiner at statlege arbeidsplassar bør vere spreidde geografisk og kome heile landet til gode.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det var viktig for regjeringen Solberg å sikre både nyetablering og utflytting av statlige arbeidsplasser fra Oslo-området. Mellom 2013 og 2020 ble det flyttet ut eller etablert i overkant av 1 200 statlige arbeidsplasser utenfor Oslo-området. Disse medlemmer mener det er et selvstendig mål å flytte makt og myndighet ut av Oslo, og ut i hele landet. Det er viktig for å sikre gode tjenester, spre makt og kompetansearbeidsplasser. Disse medlemmer mener derfor statlige arbeidsplasser bør lokaliseres i både større og mindre byer, og at det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Disse medlemmer mener det primære målet er å sørge for økt utflytting og nyetablering av statlige arbeidsplasser utenfor Oslo-området. Disse medlemmer mener regionbyene, for eksempel Bergen, Trondheim og Stavanger, spiller en viktig rolle for vekst og verdiskaping i hele landet og for å bidra til vekst i sitt omland. Sammen med kommuner i distriktene rundt er regionbyene viktige for å skape gode, sterke regioner for å

hindre sterkere sentralisering til det sentrale Østlandsområdet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at et flertall på Stortinget fattet følgende vedtak:

Vedtak 667 (2022–2023)

«Stortinget ber regjeringen i retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser om ikke å sidestille større byer og byområder med Oslo når det gjelder hvor nye og omlokaliserte statlige arbeidsplasser og virksomheter skal lokaliseres.»

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i distriktmeldingen ikke har lyttet til et flertall på Stortinget, og fortsatt ønsker å drive en politikk hvor større byer og byområder sidestilles med Oslo. Disse medlemmer viser til distriktmeldingen hvor det står:

«Regjeringa ynskjer derfor at nye og omlokaliserte statlege verksemder i hovudsak blir lokaliserte utanfor Oslo, sentrale kommunar i Oslo-området eller andre av dei største byane. Regjeringa har revidert og styrkt retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon.»

Disse medlemmer mener det er viktig at arbeidsplasser lokaliseres utenfor Oslo, men mener det blir feil at arbeidsplasser i andre regioner som er en motkraft til Oslo, også blir rammet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget viser til vedtak nr. 667 (2022–2023) 'Stortinget ber regjeringen i retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser om ikke å sidestille større byer og byområder med Oslo når det gjelder hvor nye og omlokaliserte statlige arbeidsplasser og virksomheter skal lokaliseres', og ber regjeringen endre retningslinjene i tråd med Stortinget sitt ønske.»

3.6.2 STEDSUAVHENGIGE OG DESENTRALISERTE ARBEIDSPlassER

Komiteen merker seg regjeringens ambisjon om å bedre legge til rette for desentraliserte statlige arbeidsplasser. Komiteen mener det kan være med og sikre en større bredde blant de ansatte i staten, og at stedsuavhengige arbeidsplasser der det er mulig, bør være en selvfølge i vår digitale tid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til Hurdalsplattformens formuleringer om at det skal legges «til rette for at statlige ansatte kan jobbe desentralisert gjennom å inn-

føre nærhetsprinsipp for statlig styring», og at «statlige arbeidsplasser skal legges utenfor Oslo, med mindre helt åpenbare grunner tilsier noe annet. Veksten innenfor eksisterende statlige arbeidsplasser skal fordeles mer rettferdig mellom by og land».

Flertallet viser til at alle statlige virksomheter i 2023 har fått en føring om å vurdere økt bruk av desentralisert arbeid. Flertallet er opptatt av at det skal være tilgang på kompetansearbeidsplasser i distrikta og regjeringens utlokalisering av statlige arbeidsplasser.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til det som står i distriktmeldingen når det kommer til statlig sysselsetting. Her fremkommer det at statlig sysselsetting utgjør i gjennomsnitt 14 pst. i de mest sentrale kommunene i sentralitetsklasse 1 og 2, mens den i gjennomsnitt er 4 og 7 pst. i de minst sentrale kommunene i sentralitetsklasse 6 og 5. Disse medlemmer mener at etableringen av nye offentlige institusjoner og arbeidsplasser i så stor grad som mulig må lokaliseres utenfor de store byene, og at regjeringen burde satt et uttalt mål om å erstatte statlige arbeidsplasser som har blitt nedlagt i distriktene siden 2000, med minst like mange statlige arbeidsplasser innen 2025. Disse medlemmer mener det er et mål at statlige arbeidsplasser skal komme hele landet til gode, og ikke kun de store byene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti mener at den teknologiske utviklingen har bidratt til at det er et stort potensial for å ha desentraliserte og stedsuavhengige statlige arbeidsplasser. Disse medlemmer viser videre til at stedsuavhengige arbeidsplasser var en del av en av de tre distriktstrategiene som regjeringen Solberg la fram, og at det under den perioden ble utlyst stillinger der den ansatte kunne jobbe fra hele landet. Disse medlemmer merker seg regjeringens ambisjon og mener at en fortsatt satsing på desentraliserte arbeidsplasser vil gjøre det attraktivt for flere å flytte til distriktene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det under pandemien ble satt fart på å nytte digitale verktøy i arbeidssammenheng. Det ble gjort erfaringer med hvordan man kan arbeide stedsuavhengig i mange yrker. Landbrukssamvirke har for eksempel hatt lang tradisjon for at fagpersoner som driver rådgiving, jobber desentralisert i et høyt kompetent nasjonalt og internasjonalt faglig nettverk uavhengig av fagpersonens bosted. Svært mange arbeidsoppgaver i samfunnet kan i prinsippet utføres hvor som helst fra, men mennesker er sosiale og de fleste fungerer best i et arbeidsfellesskap. For mye hjemmekontor og for små fagmiljø i kommuner og organisasjoner kan være negativt for trivsel og produktivitet. Disse medlemmer mener derfor at det i en

distriktspolitisk sammenheng kan finnes store muligheter i det å legge til rette for kontorfellesskap med gode digitale møtefasiliteter som flere kan nytte, gjerne i nedlagte kontor, offentlige bygg, eller driftsbygninger som allerede finnes i små sentra som trenger å få nytt liv. Disse medlemmer mener at det burde finnes en søkbar ordning som kommuner, bygdelag eller næringsforeninger skal kunne søke på for å få hjelp til å ruste opp kontorlokaler som gründere, virksomheter eller offentlig ansatte skal kunne leie i sitt nærmiljø.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desentralisert fra kontorplasser og kontorfellesskap i distriktene.»

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med et forslag om en insentivordning for kommuner eller bygdelag som vil legge til rette for kontorlokaler og møterom som kan brukes av flere.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget viser til vedtak nr. 667 (2022–2023) «Stortinget ber regjeringen i retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser om ikke å sidestille større byer og byområder med Oslo når det gjelder hvor nye og omlokaliserte statlige arbeidsplasser og virksomheter skal lokaliseres», og ber regjeringen endre retningslinjene i tråd med Stortinget sitt ønske.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen senest i statsbudsjettet for 2025 styrke lokalsykehusene med akuttberedskap, flere oppgaver og ansatte.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre alle pasienter mulighet til kvalifisert pasienttransport, særlig i distrikter med lang reisevei til sykehus.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til et program for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveinettet. Programmet skal skissere en opptrappingsplan for vedlikeholdet der etterslepet for både veier,

bruer og tunneller reduseres. Det etableres en forpliktende finansieringsmodell uten bruk av bompenger.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede et krav om at kommunene gjennomfører en planvask der gamle reguleringsplaner eldre enn 10 år med vesentlige negative virkninger for natur og dyrka mark tas ut av kommuneplanene, og tilbakeføres til landbruks-, natur-, og friluftsområder, og at dette vurderes hvert 4. år i forbindelse med kommunal planstrategi.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2025 utrede en insentivordning for kommuner som ønsker en gjennomgang av gamle reguleringsplaner med tanke på å tilbakeføre særlig verdifulle natur- og jordbruksområder til landbruks-, natur-, og friluftsområder.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen stanse nye hyttefelt i urørt natur, områder som er viktige for villreinen, samisk reindrift, verneverdige og verna områder eller i randsoner til verneområder og områder viktige for fugl.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen utarbeide ambisiøse planretningslinjer for hyttebygging for å redusere det økende presset på sårbar natur, truede og sårbare arter, inngrepsfrie naturområder og områder særlig viktig for naturmangfold.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen vedta strenge nasjonale planretningslinjer og byggeforskrifter for hyttebygging for å redusere energibruk og unngå inngrep i sårbar natur.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til Stortinget om en maksimal tillatt størrelse på nye fritidsboliger, satt til 100 m².

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan fordeling av skatt mellom hjemkommune og hyttekommune kan gjøres mer rettferdig.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen jobbe for å styrke ambulansetjenesten, inkludert helikopter og fly, og sikre stabil drift med fast offentlig tilknyttet operatør.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen legge til rette for å samle beredskapsaktører og nødetater i felles beredskapssentre, og at det i planleggingen av nye etaters bygg undersøkes muligheten for å samlokalisere tjenester for å styrke synergieffekter og redusere kostnader over tid.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med fylkeskommunene arbeide for flere ordninger med bestillingstransport, blant annet der taxier kjører som kollektivtransport på faste, forhåndsbestilte ruter til lokal kollektivtransportpris.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen om å gjeninnføre regionale forskningsfond i statsbudsjettet for 2025, og sikre at deler av tilskuddet til regionale forskningsfond skal øremerkes forskning på distrikt.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for hvordan kommunale og regionale næringsfond, såkornfond, forskningsfond, næringshager, bedriftsutviklingsmidler og samfunnsutviklingsmidler kan brukes mer aktivt for å utvikle arbeidsplasser og lokalsamfunn med grønn mobilitet og trivsel i hele landet.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en kan styrke den distriktsrettede satsingen gjennom virkemiddelapparatet i Innovasjon Norge.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til å styrke innovasjonsvirkemidler for små distriktskommuner.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke regionale utviklingsmidler til fylkeskommunene.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med budsjettet i 2025 utrede og komme med forslag til hvordan skogsområder kan plukkes ut og forvaltes langsiktig som arveskog for å produsere virke av kvaliteter som trengs i kulturminnevern og spesielle håndverk som båtbygging og restaurering av verneverdige bygg.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen lage en strategi for å legge til rette for mer lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom andelsgårder, nabolagshager og urbant

jordbruk, med et mål om å styrke rammene for å drive småbruk og mindre kombinasjonsbruk.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering innen august 2024, som vurderer konsekvensene av innføring av skolepenger for internasjonale studenter utenfor EU/EØS og Sveits, hvor evalueringen tar for seg effektene av rekruttering og konsekvenser for arbeidsplasser i distriktskommuner.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med individrettede ordninger som lavere skatt og nedskrivning av studielån til å gjelde flere distriktsområder enn dagens tiltakssone.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med en ordning om et flyttetilskudd til unge under 30 år som vil flytte til distriktskommuner i sentralitetsklasse 5 og 6.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desentralisert fra kontorplasser og kontorfellesskap i distriktene.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med et forslag om en insentivordning for kommuner eller bygdelag som vil legge til rette for kontorlokaler og møterom som kan brukes av flere.

Forslag fra Rødt:

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen senest i statsbudsjettet for 2025 komme med styrking av ordningen med passbuss – de mobile pass- og ID-kontorene.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen styrke ordningen med nedskrivning av studielån i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 27 (2022–2023) – Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida – vedlegges protokollen.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 30. november 2023

Lene Vågslid

leder

Heidi Greni

ordfører

